

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

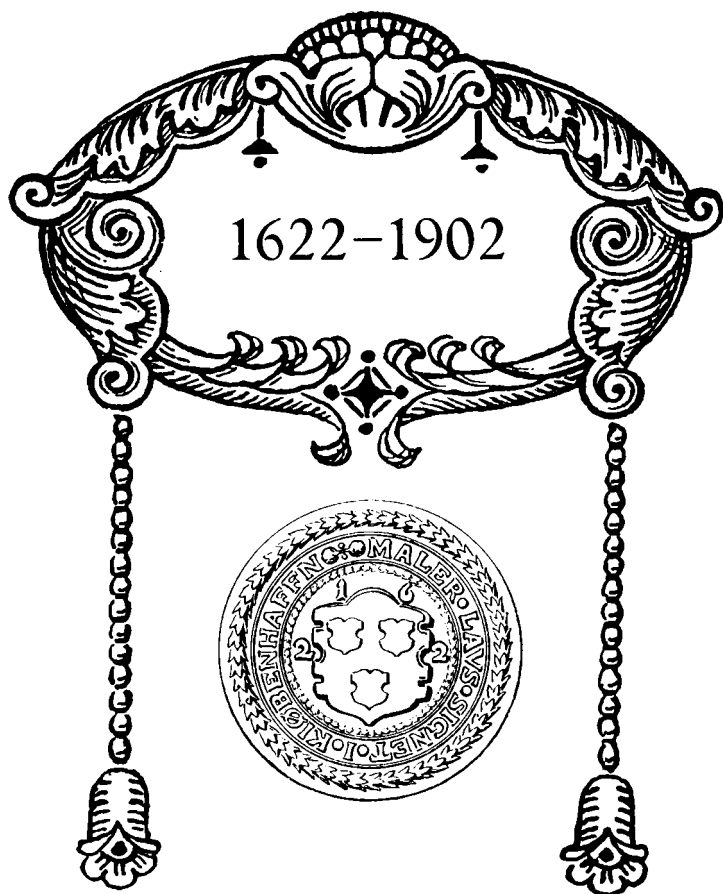
Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*DETTE FESTSKRIFT
ER UDGIVET AF KØBENHAVNS MALERLAUG
OG TILHØRER DETTE*

*OMSLAG OG VIGNETTER
TEGNET AF
HEINR. E. C. SCHUBELER*

KØBENHAVNS
◦ MALERLAUG ◦

MALERLAUGETS BANNER 1888

MALERLAUGET

1622—1902

ET UDSNIT AF DEN DANSKE
HAANDVÆRKERSTANDS HISTORIE

AF

R. BERG

UDGIVET AF MALERLAUGETS OLDERMAND
HOF-DEKORATIONSMALER VILH. HANSEN

KJØBENHAVN
TRYKT HOS FERD. FJELDSØE
1922

I.

DET er i de danske Kirkebygninger fra 12. og 13. Aarhundrede, at dansk Kunsthaandværk faar sin første Blomstring. Der finder vi de første Arbejder af danske Billedhuggere og Billedskærere og de ældste Værker af danske Malere¹⁾. Det er hele den Række af Kalkmalerier, som er bleven til i Tiden fra omkring 1100 til Reformationen. De ere fremstillede *al Fresco*, Maling med Vandfarve paa vaad Kalkpuds, hvis Mørtel er tilberedt og blandet efter visse Regler, og som efter at være lagt paa Murfladen er glittet med blanke Staalinstrumenter, indtil Pudsen fik en glansfuld Overflade.

I mange Tilfælde maa man dog næppe tænke sig disse Billeder malede af egentlig faguddannede Malere. Ikke faa af dem skyldes sandsynligvis Præster og Munke deres Tilblivelse. At der rundt om i Klostrene sad mangan Munk, som var vel forfaren i Malerkunsten og tillige forstod at tilberede Farver, derom har vi et interessant Vidnesbyrd i et af en tysk Præst, Theophilus, i det 11. Aarhundrede forfattet Værk, hvori der gives indgaaende Undervisning i de fleste Kunsthaandværks Teknik og navnlig en udførlig Beskrivelse af, hvorledes de forskellige Farver skal tilberedes²⁾. Ogsaa danske Præster har givet sig af med Kunsthaandværk. I Nationalmuseet i Kjøbenhavn findes saaledes et Sakramenthus og en Kiste fra Begyndelsen af det 16. Aarhundrede, der ved paamalede Indskrifter fortæller, at de er gjort af Præster. Men har Gejstligheden givet sig af med Snedkeriet, er der Grund til at formode, at den ogsaa nu og da har taget Penslen i Haand.

¹⁾ J. Magnus Petersen: Beskrivelse og Afbildninger af Kalkmalerier i de danske Kirker. Kbhvn. 1895. Samme Forfatter: De gamle Kalkmalerier i vore Kirker. Ved Udv. for Folkeoplysningens Fremme. Kbhvn. 1900.

²⁾ Theophilus Presbyter: *Schedula diversarum artium*, herausgeg. von Albert Ilg. Wien 1874.

Navne paa faguddannede danske Malere kender vi saa godt som ikke, og støder man ogsaa en enkelt Gang paa et, saa ved man intet om, hvilke Værker, der knytter sig dertil.

Om Dannelse af Gilder eller Laug af Malere kunde der da slet ikke være Tale. Der var altfor lidt Arbejde, Forholdene var for smaa og Tiderne for knappe, til at Malerne har kunnet slaa sig ned paa ét Sted og leve af, hvad Befolkningen der vilde tinge med dem om. Endvidere maa man huske, at det Omraade, ikke blot herhjemme, men ogsaa i de store Kulturlande, Malerhaandteringen spændte over, var langt snævrere begrænset end nu, og næsten udelukkende omfattede Arbejder af dekorativ Natur. Foruden Dekorering af Vægge og en Gang imellem et Staffelibillede var der ikke meget andet end Manuskriptilluminingen, der hørte Malerne til. Paa sidste Omraade maa man endda regne med et stort Indgreb fra Munkes og Præsters Side. I Tyskland tilfaldt der dog Malerne i den tidlige Middelalder til henimod Midten af 15. Aarhundrede en mere haandværksmæssig Virksomhed, nemlig Forfærdigelsen af Skjolde til Brug ved Turneringer og i Kamp. Disse Skjolde lavedes af Linde eller Grantræ og blev paa begge Sider overtrukne med Læder eller Pergament. De heraldiske Figurer udskares af Læder eller Kridtmasse. Denne Virksomhed, der synes at have været dreven i ret stort Omfang, gav i Tyskland Malerne Navnet »Schilterer«. En Følge af disses Arbejde for Ridderne blev, at det ogsaa tilfaldt dem, ikke blot at dekorere Ridetøj, men nogle Steder tillige at fremstille af selve Hesteekviperingen. I Statutterne for Wiens Malerlaug fra 1410 bestemmes Malernes Mesterstykke saaledes til en Turnersadel, et Prustlæder, et Hestehoved og et Turnerskjold. Den nære Forbindelse mellem Malere og Sadelmagere ses ogsaa deraf, at disse to Fag hørte sammen i Laug i mange tyske og franske Byer.

Hvor Forholdene ikke havde skabt den Art Bierhverv for Malerne og muliggjort en haandværksmæssigt virkende Klasse, der var ikke meget at gøre.

Den Maler, der vilde friste Livet ved sin Gærning, maatte for det meste blive en farende Svend. Fra Sted til Sted maatte han vandre for at tilbyde sin Kunst, snart til en Kirke og snart til en Borg, en sjælden Gang til Hove. Hvor han kom, arbejdede han for Kost og Løn, større eller mindre, eftersom han var skattet til. Hvor dygtig han end var, har hans Anseelse dog næppe været stor. Den »berømte« Kunstner er et Begreb, der først skabes af

Renaissancen og de pragtelskende Hoffer, der kom frem i det 16. Aarhundrede.

I Middelalderen er Maleren Kunstner og Haandværker i en Person. Kan han ikke faa den ene Slags Arbejde, nøjes han med den anden.

Det var først efter, at Oliefarven i Løbet af det 15. Aarhundrede blev tagen i almindelig Brug, at Omraadet for Malerens Gærning udvidedes. Oliefarverne fandt da ikke blot Anvendelse til Billeder, men ogsaa til »Strygning« af Paneler, Loftter og Døre. Derved vandt den mere haandværksmæssige Udøvelse af Malergerningen større Udbredelse og kunde give Arbejde til flere Personer. Især i de rige Byer, hvor den herskende Stand, de velhavende Købmænd, holdt af at følge med Moden, blev der stærkt Brug for Malere, saa stærk, at man nu ser dem sætte fast Bo og danne Laug. I Begyndelsen af det 15. Aarhundrede finder vi Malerlaug i Hansestæderne og sidst i det 15. Aarhundrede have Malerne sammen med Glarmestrene, Guldsmedene og Snedkerne stiftet et Laug i Flensborg¹⁾.

1490 slutter dette Laug Overenskomst med Graabrødrene i Flensborg om Vigilie og Messetjeneste²⁾.

Dets Skytspatroner var St. Lucas³⁾ og St. Loye, deraf var den første særlig Malernes og den sidste Guldsmedenes Helgen.

Fra 1497 er der bevaret en Skraa, som det kan have sin Interesse at se lidt nøjere paa, for derved at blive kendt med den ældste danske Malerorganisation⁴⁾.

Enhver Svend, der vilde være selvstændig og optages i Lauget, maatte et Aar forinden have tjent en Mester, være ægte født og i Optagelsespenge betale to Gylden til Styrkelse af Laugets Gudstjeneste og Broderskab, foruden en dansk Gylden til Raadet.

Endvidere maatte han ved sin Optagelse give Laugets Brødre og Søstre en »Kost« »also wonlick ys yn der broderscop vnde ampte«.

Giftede han sig imidlertid med en Mesters Datter, slap han med en Gylden til Lauget samt en Tønde Øl; var det en Enke indenfor Lauget, Valget traf paa, skulde han kun give en »Kost«.

¹⁾ Forbindelsen med Glarmestre er i det Hele meget almindelig i Middelalderen og træffes næsten i alle tyske Byer.

²⁾ C. Nyrop: Samling af Danmarks Lavsskraaer fra Middelalderen II, 199.

³⁾ Naar Malerne særlig slutte sig til Lucas, er det fordi, man troede, han havde været Maler. Dette er dog urigtigt. Som det fremgaar af Apostlenes Gærninger, var han Læge.

⁴⁾ C. Nyrop: Lavsskraaer. II. 273.

Helt fri for Udgifter til Lauget blev den ny indtrædende, i Fald han var Søn af Laugsmester og giftede sig med en Mesterdatter; i saa Fald blev det hele, om man vil, indenfor Familien. »Friede« Mestersønnen derimod udenfor Lauget, maatte han betale samme Igang, som den, der giftede sig med en Mesterenke.

Til Mesterstykket skulde den nyoptagne udføre, hvad Oldermændene paalagde ham, »saaledes som det er Skik i andre Byer«. Mens Arbejdet paa Mesterstykket stod paa, maatte Svenden opvarte Skuemestrene med en Tønde Øl, en Skinke, en Steg samt Smør og Ost.

Lauget styredes af to Oldermænd, der skulde tjene saalænge, de menige Brødre syntes, at det var nødvendigt.

Desuden valgtes for to Aar tvende Skaffere, der i Forbindelse med en Svend gemte Nøglerne til Laugets Bøsse, forestod Gilderne samt indsamlede Tidepengene.

Tidepengene, 6 Penninge for Mestre og 3 Penninge for Svende, skulde betales to Gange om Aaret, til Paaske og Mikkelsdag.

To Gange om Aaret holdtes der Stævne, Søndagen efter St. Hans Dag og Søndagen efter St. Lucasdag (18. Oktober). Anden Dag efter St. Lucas skulde alle Brødre og Søstre gaa til Klostret for at tjene afgangne Søstre og Brødre med Vigilier og Sjælemesser.

Alle Brødre, Søstre og Svende var pligtige at følge en afdød til Graven, hvad enten denne var ung eller gammel, Vært eller Værtinde, Svend eller Pige.

Som man vil se af Optagelsesvilkaarene, var Lauget strængt afsluttet. Hørte man ikke til Familien, var det ikke let at komme indenfor Kredsen. Det kostede Penge, og til Tider gjorde maaske ikke en Gang de Sagen klar. Vilde de gamle holde en Svend ude, kunde de gøre det, især ved at benytte Bestemmelsen om, at Mesterstykket skulde være som Oldermændene bestemte det.

Hvad Laugets Sammensætning angaar, er det værd at lægge Mærke til, at de nævnte fire Haandværk netop er Kunsthåndværk fremfor nogen. Det rent haandværksmæssige har endnu ikke faaet Overvægten, og der har sikkert været en hel Del at lære. Fra Flensborg er da ogsaa en saa betydelig Kunstner udgaaet som Maleren *Melchior Lorricks*¹⁾ (f. 1527).

¹⁾ Om Melchior Lorricks se Francis Beckett: *Renaissancens og Kunstens Historie i Danmark*. Kbhvn. 1897.

Flensborg og Omegn, hvad der vel faktisk vil sige hele Sønderjylland, var i Middelalderen intet daarligt Opland. Baade Adel, Borger- og Bondestand var ret velhavende og har været en god Kundekreds netop for det her nævnte Laug.

I det egentlige Danmark var Forholdene fattigere. Endnu langt ned i det 16. Aarhundrede er det kun yderst faa Malere, vi kender, og af disse er maaske endda kun de færreste danske.

Med Undtagelse af Kirkernes Kalkmalerier findes der fra Tiden før Reformationen kun ganske faa Rester af Billeder eller Dekorationer i verdslige Bygninger, og der er ingen Grund til at tro, at der er forsvunden særlig meget¹⁾.

Det er først Renaissancen, der bringer Forandring heri. Adelen, der paa den Tid var velhavende ved sin udstrakte og indbringende Handel og ved heldige Forandringer i sine Jorders Drift, rev de gamle Gaarde ned og opførte nye slots- og borglignende Bygninger, til hvis Udsmykning der behøvedes en Del Malere.

Som rimeligt er var det dog Kongemagten, der gik i Spidsen. Den trængte til at hæve sin Anseelse ved Pragtbygninger og ydre Pomp og havde derfor Brug for alle Slags Kunstnere. Hvor daarligt bevendt det imidlertid har været med dansk Kunst og dens Udøvere maales bedst af den Omstændighed, at Kongerne næsten alene, og for de finere Arbejders Vedkommende udelukkende, virkede med indkaldte tyske og nederlandske Kunstnere, eller gjorde Bestillinger i Udlandet.

Under Christian III indkaldes *Jakob Bink*, der blev Kongens Hofmaler. Ved Ombygningen af Kjøbenhavns Slot har denne Konge rimeligvis ogsaa benyttet udenlandske Malere. Muligvis har dog den *Hans Maler*, der 1556 faar Betaling for 570 Blade Guld til den Fortun, »som stander paa det blaa Taarn«, været dansk.

Frederik II understøtter Melchior Lorrichs paa dennes Rejser i Udlandet, beskæftiger *Thomas Gemperlin* fra Augsburg og *Anthonius Samfliid* fra Nederlandene foruden en Række andre kendte og ukendte Malere.

Af størst Betydning for Malerne blev dog sikkert Kongens store Byggeforetagender, særlig Nyopførelsen af Slottene Kronborg og Frederiksborg.

¹⁾ I R. Mejborgs »Gamle danske Hjem« findes en Del Afbildninger af gamle Vægdekorationer.

1577 antages den belgiske Maler *Hans Knieper* til at udsmykke Kronborg med en Række vævede Tapeter. Den 5. Januar 1578 ansættes han som kongelig Maler paa Kronborg. I aarlig Løn tilsikres der ham 100 Daler og en Hofklædning samt desuden særskilt Betaling for hvert Stykke Arbejde, han blev færdig med¹⁾. I Løbet af de følgende Aar udfører han Tegninger til en hel Række Tapeter, bl. a. til de Portrætter af danske Konger, der nu opbevares paa Nationalmuseet i Kjøbenhavn.

Det er en Selvfølge, at der foruden Hans Knieper var Arbejde for en Række andre Malere. Af de endnu bevarede Regnskaber kender vi Navnene paa en Del af disse og erfarer Arten af deres Arbejde. Da det kan have sin Interesse at se, hvad Datidens Malere udførte, skal der her efter F. R. Friis anføres nogle Uddrag af Regnskaberne for Kronborgs Opførelse. 1579 faar *Mikkel Maler* 251½ fl danske for Strygning af det store Hus med Linolie og Blyhvidt. 1579 paatager samme Maler sig at male »Dækselet« over den lille Sal stykkevis udi Tavler à 7 Dlr. med Tillæg af Guld, Sølv, Farve, Linolie og Fernis m. m.

1582 havde han »overstrøget Prædikestolen med Fernis og forgyldte Bogstaver, stafferet Orgelværket, alle Stole, Bænke og Paneler oven og neden i Kirken«. 1583 udbetales der ham 500 Dlr. for at have malet, forgyldt og stafferet »Texelet« paa den store Sal med eget Guld, Sølv og Oliefarve samt for at have »friseret rundt omkring paa Væggene under samme Texel med Forgyldning og Farve«.

Samme Aar faar *Wulf Maler* 30 Daler for Fernisering af 6 Skabe og 57 Daler for Strygning af 19 Vindueskarme, udentil grønne og indentil gule.

Endvidere nævnes *Corneliss Gretter* og *Hubert Leyness*, der »udkastede Rym« til Brug for Stenhuggerne. De fik hver 1 fl om Dagen.

17. August 1584 faar *Claus Jansen* Bestalling som Maler paa Kronborg med en aarlig Løn af 100 Dlr. og 4½ Dlr. maanedlig i Kostpenge.

1584 indkaldes *Peter Meyer* og maler s. A. Bænke, stafferer en Dørgericht i den store Sal og udfører et »Tavleværk« sammesteds m. m.

De to sidste Malere forfærdiger endvidere de følgende Aar en stor Del Arbejde, bl. a. i Kirken.

Efter Hans Kniepers Død 1587 ansattes *Heribrech Leymeyers* som Maler og Tapetserer.

¹⁾ F. R. Friis: Samlinger til dansk Bygnings- og Kunsthistorie. Kbhvn. 1872—78, p. 306.

Der kunde nævnes endnu flere Navne, men de anførte er tilstrækkelige til at give et Begreb om Arbejdets Art og til at vise, at de fleste af de Malere, der anvendtes, ogsaa til det mere haandværksmæssige, maatte hentes udenlands fra. I den koldingske Reces fra 1558 hedder det i Overensstemmelse hermed, at der her udi Riget findes faa Haandværksfolk, som noget kunne, og 1578 klager Frederik II over, at der befinder sig stor Brøst for godt Haandværksfolk.

Udenfor Kongehuset og en Del af Adelen er det kun faa, der har haft Bud efter Malere. Det har da næppe heller altid været saa let at faa dem fat. For at faa dem til at sætte fast Bo, synes der til en vis Grad at være lokket for dem. Fra Frederik II' Tid kender man saaledes Navnene paa en Række Malere, (*Hendrich Maler, Isbrandt Rolufssen, Hans Suob, Anthonius Samfliid, Michel Maler, Johan Rerssen*) der faa Fritagelse for »Skat, Vagt, Hold og al anden borgerlig Tynge« i Kjøbenhavn, hvor de havde taget Bopæl¹⁾.

Fra Christian IVs Tid kan Fortegnelsen over saavel danske som udenlandske Malere forøges betydeligt. Der er dog ingen særlig Interesse ved at optegne alle disse Navne. Værd er det imidlertid at lægge Mærke til, at der efter Arten af de Arbejder, som vi kender af de forskellige Malere, nu synes at blive gjort Sondring mellem »Skildrerne«, »Contrafejerne«, paa den ene Side og Dekorationsmalere, Forgyldere og de mere haandværksmæssige Fag paa den anden Side.

Synderlig skarp har Skellet naturligvis ikke været paa denne Tid, og for den almene Bevidsthed har man vist endnu ikke sondret mellem Kunstner og Haandværker. Det kan da ogsaa paavises, at Malere, henhørende til, hvad vi nu vilde kalde »Kunstmalere«, have udført almindeligt Haandværksarbejde. 1594 udfører *Claus Jansen* saaledes for Enkedronning Sophie, Christian IVs Moder, »eyynn hystorie Venerijs« for 10 Dlr.; for andre 10 Dlr. maler han et Kontrafej af Kurfyrsten af Sachsen samt 4 »Laden« og 2 Vogne. Af den Slags Eksempler kan der nævnes flere. Paa den anden Side kan man vist gaa ud fra, at den anden Klasse Malere ikke er gaaet af Vejen for at male et Kontrafej, naar Lejligheden tilbød sig. Og denne er vist ikke kommen saa helt sjælden. Rundt om i vore Kirker findes mangt et Epitafium over den

¹⁾ Bricka: Kancellibreve.

eller den velbaarne Adelsmand eller velfornemme Borger, der har ladet sig forevige af Malere udenfor Kunstens Rangklasser.

Naturligvis maatte Antallet af de Malere, der ikke gav sig af med selvstændig Komposition, efterhaanden tage til, idet Trangen til Haandværkere maatte være langt stærkere end til Kunstnere, og denne Sondring mellem Kunst og Haandværk, begyndt i det 16., fuldendes lidt efter lidt i Løbet af det 17. Aarhundrede, hvorved det dog ikke bør glemmes, at Kunstmalerne stadig udgik fra Malerhaandværkernes Rækker og fik deres første Uddannelse hos dem.

I social Henseende har Adskillelsen mellem Kunst og Haandværk sikkert endnu ikke haft væsentlig Betydning. De faa Kunstmalere, der skilte deres Interesser fra Haandværkets og dyrkede den frie Kunst, var yderst faa, alene af den Grund, at det saa at sige kun var Fyrstehofferne, der kunde byde dem Arbejde og Underhold.

Økonomisk set betyder Dannelsen og Væksten af en Malerhaandværkerklasse derimod det, at Haandværkets Dyrkere har slaaet Rod i Samfundet. Malerhaandværket er fra en Luxusbestilling bleven til et *borgerligt Erhverv*, som alle maa bruge. Maleren behøver ikke længer at drage fra Sted til Sted for at tilbyde sin Arbejdskraft. Han kan nedsætte sig som *fast* bosiddende Haandværker, og det er Kundernes Tur at komme til ham.

Selvfølgelig kunde dette kun ske i nogenlunde velbefolkede og nogenlunde velhavende Byer. For Danmarks Vedkommende blev der af denne Grund for lange Tider kun Tale om en By, nemlig Hovedstaden: Kjøbenhavn¹⁾.

Fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede ser vi imidlertid ogsaa her fremstaa en ret talrig Malerklasse. Det kunde ikke være andet, end at baade Christian IVs og den velhavende Borgerstands mange Byggeforetagender maatte give meget Arbejde, og Arbejde, der for de enkelte Mestres Vedkommende i Hovedsagen maatte være saa temmelig ensartet.

Heraf skabtes mellem de enkelte et Fællesskab i Interesser, baade udad til og indad til, overfor Kunderne og overfor Svendene, i Forholdet til Øvrigheden og til Fæller andetsteds. Regner man saa hertil Lighed i Dannelse og Færdighed, Ensartetheden i økonomisk og social Stilling, vil det forstaas, at med alle disse Forhold var Grundlaget for Dannelsen af et Laug givet.

¹⁾ Først i det 18. Aarhundrede fik Odense og Aalborg Malerlaug. Disse Byer sammen med Kjøbenhavn er de eneste, der opnaaede at faa Haandværket organiseret.

II.

NAAR vi skal opgive Tiden for det kjøbenhavnske Malerlaugs Stiftelse, støder vi for saa vidt paa Vanskeligheder, som det oprindelige Stiftelsesbrev — Skraaen — ikke mere findes. Derimod er der opbevaret et Aftryk af det oprindelige Signet, hvori, foruden Omskriften: Maler Laugs Signet i Kiøbenhaffn, er indgraveret Aarstallet 1622. Denne Tidsangivelse stemmer godt med, hvad vi forøvrigt ved om kjøbenhavnske Laugsforhold, og vi tager næppe Fejl, naar vi gaar ud fra, at vi her har Laugets Stiftelsesaar.

Den 10. December 1621 havde Christian IV udstedt en Forordning, hvis Hensigt var at bringe Haandværket »paa Fode«, eftersom dette »en af de fornemme Aarsager er, af hvilke næst Guds den allernaadigstes naadige Velsignelse, Lande og Rigers Fremvækst herkomme«.

Forordningens Formaal var væsentligt den at faa Haand i Hanke med Laugene, disse smaa selvstyrende Samfund, hvis hidtidige indre Liv stred saa stærkt mod den stigende Kongemagts Myndighed.

Det var ikke det første Forsøg, Kongen gjorde paa at komme Laugsvæsenet til Livs. 1613 havde han helt ophævet det. Sandsynligvis var Meningen dermed at hæve alle de gamle Skranker, som hidtil havde hindret Adgang til Laugene, og sætte Grænser for Haandværkernes Prisivilkaarligheder. Hensigten opnaaedes imidlertid ikke. Laugene satte sig til Modværge og vedblev — trods Kongens Bud — at bestaa og rette sig efter de gamle Skraaer.

Det kunde Kongen ikke finde sig i, og i Overensstemmelse med Tidens Tankegang, at alt kunde ordnes ved Love, bestemtes det, at alle Mestre i ethvert Haandværk skulde »forfatte nogle visse Vilkaar«, og indgive dem til Borgmestres og Raads Overvejelse.

Vi tør gaa ud fra, at Malerne, ligesom andre Haandværk¹⁾, har fremsat deres Ønsker for Øvrigheden. Desværre ved vi ikke nu, hvad disse er gaaet ud paa, men Sandsynligheden taler for, at man har forlangt adskilligt mere, end der kunde opnaas.

En Gang i Løbet af Aaret 1622 er da den nye Skraa udkommet, hvorved Lauget fik fast Grundvold at bygge paa. Uheldigvis er denne, som foran bemærket, ikke bevaret, men da alle de i dette Tidsrum udstedte Skraaer er ens, er det tilladeligt at gaa ud fra, at Malernes er affattet efter den givne Recept. Vi kan derfor, uden at tage meget Fejl, paa Grundlag af de andre Laugs Skraaer, angive Hovedreglerne i Malerlaugets Vedtægter.

Det, der betones stærkest er: Orden og Kontrol. Øverst tronedes Borgmester og Raad, der havde udstedt Skraaen, og som skulde overvære alle Laugsmøder ved en Raadmand. Møderne skulde holdes »paa fastende Stevne og foruden al Drik og Gæstebydelse«. I Spidsen for Lauget stod en Oldermann, der virkede et Aar. Til hans Bistand valgtes af Lauget aarligt to Hossiddere, af hvilke den ene, efter Magistratens Valg, afløste Oldermannen, naar hans Virketid var udløben.

Den, der vilde indtræde i Lauget, havde at betale 1 ungarsk Gylden til den Stues Leje, »hvor Sagerne af Oldermannen og hans Bisiddere mellem Mestere og Svende forrettes«, og desuden 1 Dlr. til Oldermannen og $\frac{1}{2}$ Daler til Skriveren, samt endelig et vist Beløb til Lauget, 4 eller 6 Dlr., »efterhaanden som han kan dem fortjene«. Deraf skulde den ene Halvdel tilfalde »Laugets Bygning og Forbedring«, og den anden gaa til Understøttelse af Laugets Fattige.

En Gang om Ugen skulde Oldermann og Hossiddere forsamles for at afgøre Tvistigheder mellem Mestre og Svende, eller hvad der ellers kunde foreligge, »dog al deres Sammenkomst at ske foruden Drik«.

Endvidere findes en Del Bestemmelser om det gensidige Forhold mellem Mestrene. Alle skulde give deres Svende samme Løn, ingen maatte gaa den anden i Arbejdet. Alle Mestrene skulde saavidt muligt være lige i økonomisk Henseende. Derfor bestemmes, at ingen maa arbejde mere end selvfjerde.

Endelig ordnes Mestrenes Forhold til Svendene. Der indføres skrap Kommando. Ingen Svend maa forlade sin Mesters Arbejde i Utide; holder en

¹⁾ Kun de af Snedkerne og Værerne forfattede »Vilkaar« er bevarede.

Svend »blaa Mandag«, straffes han med Bøder. Heller ikke maa han klage over sin Husbonds og Madmoders Øl eller Mad, »som ustraffelig er«. Gør han det alligevel, er Straffen 1 Dlr. eller i Mangel heraf Vand og Brød i to Dage og Nætter.

Hvorledes har nu disse Former stemt med den Aand, der raadede i Lauget? Desværre kan vi intet sige derom. Noget Brud paa en bestemt Overlevering kan der naturligvis ikke være Tale om for Malernes Vedkommende, eftersom de ikke tidligere havde haft noget Laug i Kjøbenhavn. Man tager dog næppe Fejl i at antage, at den nye Skraa ikke har været i Overensstemmelse med de Forhold, Malerne har kendt fra Udlandet, og da navnlig fra Tyskland, hvor de fleste sikkert oprindeligt har hørt hjemme eller i hvert Fald arbejdet.

Der var under de givne Former intet frit Raaderum for den særlige zünftige Aand, der beherskede vore Haandværkere i dette Tidsrum, og især har den nye Skraa næppe passet for Svendene, det bevægelige og fornyende Element indenfor Lauget.

At Kjøbenhavns Malerlaug har været under stærk Paavirkning fra Tyskland, kan der ingen Tvivl herske om¹⁾. Tydelig ses Indflydelsen af det Mærke, Lauget fører i sit Signet: tre Sølvskjolde i rødt Felt. Ved at antage dette Mærke har det kjøbenhavnske Laug selv erklæret sig for Fæller af de tyske »Schilterer«, den Gren af Malerne, der tidligst har været organiseret som egentlig faguddannede Haandværkere.

Der har i vor Tid været Meningsforskel om, hvad Malernes Vaaben egentlig skulde forestille. I Otto Müllers Bog om Albrecht Dürer fra 1872 hævdes saaledes, at det skal forestille tre Sølvtagspaaner i blaat Felt og være det Vaaben, som Kejser Maximilian 1512 skænkede Albrecht Dürer. Denne Forklaring kan dog ikke antages. Albrecht Dürer har saa vidt vides ikke ført et saadant Vaaben, og har han en Tid gjort det, er han i hvert Fald ophørt dermed. Thi fra 1522 foreligger der en af ham selv signeret Tegning af hans Familievaaben, der forestiller en Dør. Hvorfor Kejseren skulde give den store Kunstner tre Tagspaaner til Vaabenmærke, synes da ogsaa ret uforklarligt²⁾.

¹⁾ Selve Ordet »Mahler« er tysk og afledes af Hovedordet »Mål« Tegn, Mærke (saml. Merkmal, Denkmal, Grabmal), deraf Gerningsordet målen.

²⁾ Jfr. C. Nyrop: Danske Haandværkerlavs Segl i »Tidsskr. for Kunstindustri« 1897 p. 127.

Malervaabnet er bevisligt ogsaa meget ældre end 1512. Saa tidligt som 1392 har vi en Afbildning deraf i Martyánez Kirke i Ungarn, der er opført af Maleren Johannes Aquila. I Kirken er Bygmesterens Billede malet, og i Indskriften nævnes det udtrykkeligt, at han er Maler, og til yderligere Bekræftelse afbildes Vaabnet nedenunder Figuren: De tre Skjolde i rødt Felt. (Afbildet i J. Siebmacher: Allgemeines Wappenbuch 2. Ausg. I Bd. Teil VII).

Det samme Vaaben bruges forøvrigt af saa godt som alle tyske Malerlaug, saa der kan ingen Tvivl være om, at det er Malernes eget Vaaben, og at de tre Skjolde hentyder til Malernes oprindelige Virksomhed som Skjoldmalere (Schilterer).

En pudsig Fortolkning af Indholdet fremkom 1892 i den bayerske Kunstforenings Tidsskrift, hvor en Forfatter udlagde det som tre Malerkrukker. Forklaringen skulde jo synes overmaade vel begrundet, men maa dog falde for enhver, der er nogenlunde kendt med Malernes Historie.

Den zünfftige Indflydelse har naturligvis ikke indskrænket sig til Vaabnet. Naar Lauget saaledes lige til Slutningen af det 18. Aarhundrede vedbliver med at kalde sig det vellovlige og kunstforstandige Laug, saa har vi her et Udtryk for den særlige zünfftige Stolthed, der gav sig Udtryk i rosende Til lægsord om Faget.

Selvfølgelig er denne Følelse udsprungen af Kærlighed til Haandværket. Man gjorde sig al mulig Umage for at hæve det i eget og andres Omdømme, og navnlig var det den ægte zünfftige Haandværker en Glæde, jo længere tilbage i Tiden, det var muligt at føre Fagets Oprindelse.

At Malerne f. Eks. tog sig den saakaldte ældste græske Maler Apelles til Indtægt er en given Ting, og havde de, som Skræderne gjorde det, kunnet paaberaabe sig selve Vorherre som den første Udøver af deres Fag, er der ingen Tvivl om, at de vilde have gjort det.

Udadtil fremtraadte den zünfftige Følelse særlig overfor dem, der uberegtiget udøvede Faget, de saakaldte Fuskere og Bønhaser. Den Foragt, en zünfftig Haandværker følte overfor den Art Mennesker, var ubeskrivelig, og selv i vor Tid, der dog er saa langt fjernet fra hin, har disse Ord i Haandværkerkredse en daarlig Klang.

Det kan imidlertid ikke skjules, at den zünfftige Følelse baade indad og udadtil ret ofte viste sig som Sneverhed. Det var ikke velset, naar nogen afveg fra de brugelige Regler for Fagets Udøvelse. Den en Gang fastslaaede

»Handwerksgewohnheit« maatte uvægerlig holdes, og den, der brød nye Baner og opfandt nye Metoder, selv om de var til Gavn for Faget, var som Regel udsat for at blive anset for en vidtløftig Person, som man maatte tage sig i Agt for. Alt for ofte i vort Haandværks Historie — ogsaa indenfor Malernes Kreds — er nye Opfindelser blevne mødt med Kulde og Mangel paa Forstaaelse.

Hvad Svendene angaar, er der ingen Tvivl om, at de om muligt i endnu højere Grad end Mestrene har holdt paa Zünftigheden og har krævet den gennemført paa det strængeste. For Svenden, der ikke var bunden til noget bestemt Sted, men ofte vandrede viden om, var det af Vigtighed at sikre sig en god Modtagelse, hvorhen han kom i Verden. Men dette var kun muligt, naar »Handwerksgewohnheiten« nøje blev overholdt, det ene Sted som det andet.

Mesterens Interesser vare naturligvis i overvejende Grad rettede paa de stedlige Forhold, og heraf kunde der til Tider opstaa ret stærke Spændinger mellem Mestre og Svende.

Desværre kender vi intet til Malerlaugets indre Forhold i det første Aarhundrede af dets Tilværelse. Alle Dokumenter og Protokoller fra denne Tid ere forsvundne, en Del rimeligvis ved den store Brand i Kjøbenhavn 1728.

Det eneste, vi ved fra denne Periode, er, at Malerlauget ved sine Oldersmænd 1648 og 1650 deltog i Valget af Frederik III og den senere Christian V. De to Oldermænds Navne vare henholdsvis *David Etner* og *Povel Boemand*.

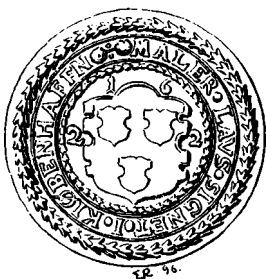
Før 1648 har Malerlauget maaske været i Forbindelse med Glarmestrene. Der findes nemlig et Signet med Malernes og Glarmestrenes Mærker, de tre Skjolde og de tre Ruder med Omskrift: *Der Mahler und Glaser Siegel*.

Om denne Forbindelse ved vi dog intet. Allerede 1648 danner Glarmestrene et særligt Laug, saa Forbindelsen kan næppe have været langvarig.

Hvad Laugets Forhold iøvrigt angaar, kan det næppe omtvistes, at det — trods Skraaens Bestemmelser — kunde glæde sig ved et ret udstrakt Selvstyre. Efter Christian IVs Indgriben i 1613 og 1621 mærkes lidet til Kongemagten. Laugene fik Lov til at gøre, hvad de vilde, og benyttede sig af denne Frihed i stor Maalestok. Trods kongelig Forordninger herskede Zünften overalt. Først efter Enevældens Indførelse tager Kongemagten sig atter af Laugene og gør Skridt til at faa Magt over dem.

Den 23. December 1681 udstedes først en Forordning om Laugene i Kjøbstæderne, der særlig er rettet mod de zünftige Forhold. Kongen erfarer, hvorledes der i Tidens Længde i Laugene har indsneget sig adskillige »Anordninger«, »hvorved Gud i mange Maader fortørnes, adskillige Paafund er op tænkt, hvorved stor Ødselhed foraarsages, og Haandværksfolkene den ene den anden med stor unyttig Omkostning besværges, Tiden og, som de til deres Næring skulde bruge, unyttig bortspiller, og derover [endelig selv i største Armod og Skade geraader«.

Det foreskrives derefter, at ingen skal være forpligtet til at staa under noget Laug, »langt mindre nogle selvgjorte Vedtægter, som hidtil haver været i Agt taget staa for fulde.« Kongen vil selv resolve, hvilke Haandværk, der skal staa under Laugsartikler. Indtil saadant skete, maatte Bryggere, Ba-

MALERLAUGETS ÆLDSTE SIGNET

MALER OG GLARMESTER SIGNET

gere, Slagtere, Badskærere, Guldsmede, Tømrere, Snedkere, Murere, Smede, Kandestøbere, Prammænd, Færgemænd, Vognmænd, Bødkere og Brolæggere nyde de dem allerede tilstaaede Artikler.

I denne Fortegnelse over Haandværk, der vedblivende ere forsynede med Laugsartikler, savner vi *Malerne*.

Dyrkerne af dette Haandværk har altsaa faaet Tilladelse til at staa uden for Laugsorganisationens Rammer, hvad der reelt vil sige det samme som, at Malerlauget er bortfalden. Nogen formel Ophævelsesakt er dog næppe udstedt, og sandsynligt er det heller ikke, at Lauget skulde have opløst sig selv. Vi tør tværtimod gaa ud fra, at Malerne har presset paa Regeringen for at faa nye Love.

I den Omordning af Laugsvæsenet, som fandt Sted de følgende Aar ved Udstedelsen af nye Artikler, lykkedes det da ogsaa Malerne at komme med.

Den 29. April 1684 gives der dem en ny Skraa, og dermed paany Ene^r ret til Haandværket.

Ligesom tidligere stod en Oldermænd i Spidsen. Hans Virketid skulde være to Aar, og Valget foretages af Magistraten blandt tre af samtlige Mestre udvalgte Medlemmer. Syntes Magistraten ikke om nogen af de foreslaaede, kunde den vælge en anden.

Som Mesterstykke paalagdes det enhver ny indtrædende i Oldermændens Hus at udføre »en gejstlig eller verdslig Historie« samt »et smukt Landskab«. Mesterstykket skulde paakendes af Magistraten og de kyndigste Mestre, »om det saa forsvarligen er udarbejdet, at han kan dygtig erkendes i Lauget at indtages«.

Arten af dette Mesterstykke tilkendegiver, at Malernes Hovedbeskæftigelse endnu har været af kunstnerisk^rdekorativ Karakter. Man maa dog ikke tro, at denne gejstlige og verdslige Historie samt det smukke Landskab skulde være selvstændige Kompositioner. Derom kunde der naturligvis ikke være Tale. Det var udelukkende Udførelsen, det kom an paa, og Forbilledet har som Regel været Kobberstik, hvorefter det ses, at Lauget har haft et Antal paa Lager til Afbenyttelse for vordende Mestre.

Forinden en Svend kunde faa Lov til at forfærdige Mesterstykke, maatte han dog have gennemgaaet den foreskrevne Læretid, fire eller sex Aar, alt eftersom der blev betalt for ham eller ej, og dernæst tjene fire Aar som Svend inden^r eller udenlands og til allersidst arbejde et Aar som Mester^rsvend. Med andre Ord, ingen kunde blive Mester, uden forud at have arbejdet i Faget henholdsvis ni eller elleve Aar.

Foruden disse særlige Bestemmelser gældende for Malerne, gjaldt naturligvis de almindelige Regler af 23. Decbr. 1681, der er omtalt foran, samt Forordningen af 6. Maj 1682 om Haandværkssvende og Drengene i Købstæderne.

Hensigten med disse Bestemmelser var at faa den zünfftige Aand udryddet. Der opstilles derfor en Del strænge Regler om Arbejdstid og Arbejdsorden, Opsigelsesfrister m. m. »Frimandag eller anden Drikkedag« forbydes; Svendene maa ikke mere have »Kro eller Sammenkomst« o. s. v.

Uagtet vi ved, at den nye, ligeledes paa denne Tid oprettede kjøbenhavnske Politioorganisation gjorde, hvad den kunde for at komme den gamle Zünftighed tillivs, har dog nok ikke faa af de nye Lovparagrafer været Ord paa Papiret.

Allerede 28. Oktober 1684 udstedtes en ny kgl. Forordning, hvoraf erfares, at fremmede Svende »foragtede og forhaanede« de Svende, der vare blevne indskrevne efter »vores allernaadigste Lavsartikler« og ikke vilde »anerkende dem for dygtige eller lade dem passere, alene fordi de ikke haver ladet sig gøre til Svende efter deres forrige urimelige Vedtægter«.

For at modarbejde disse Urimeligheder udstedtes der nye Forbud og udlovedes en Portion Bøder, Arrest, ja endog Degradation fra Svend til Dreng en vis Tid.

Om der indenfor Malernes Rækker har funden nogen særlig zünftig Reaktion Sted mod de kongelige Forordninger vides ikke. Men at Zünften ikke var udelukket hos dem, derpaa vil der i det følgende blive Lejlighed til at fremføre adskillige Eksempler.

III.

ARTIKLERNE af 1684 var altsaa de Regler, Malerlauget fremtidigt skulde leve under. Læser man dem igennem, efterlader de det Indtryk, at Lauget vel kunde være tilfreds med dem. De gjorde jo efter nogle Aars Lovløshed atter Malerne til en privilegeret Klasse, gav dem Ret til med Politiets Hjælp at eftersøge og fængsle Fuskere og Bønhaser, skærpede Mestrenes Autoritet overfor Svendene, kort sagt indførte ordnede Forhold paa alle Omraader.

Det saa saaledes ud til, at alt skulde blive ved det gamle, men det var kun tilsyneladende. Thi det, den nye og regeringsdygtige Enevælde vilde, var i Grunden ikke Laugenes Blomstring. Til Tider havde det endog haft Udseende af, at man ganske vilde have dem ophævet. Naar Regeringen alligevel endte med at holde paa Laugsvæsenet, saa var det, fordi den derigennem mente at have et Middel til at faa »Orden og Skik« paa Haandværket.

Man troede ud fra den da herskende Merkantilismes Grundsætninger, at Landets Produktion maatte styres fra oven, og at man kunde hjælpe paa den ved Love og Forordninger, naar der var et eller andet i Vejen. Paa den Maade fremmedes det heles vel bedst. Alt og Alle skulde regeres af den faderlige Enevælde, der stedse var villig til at lytte til sine Undersaatters Klager og rette, hvad rettes kunde.

Dette Styrelsesprincip havde imidlertid den Ulempe, at det let blev til et Undtagelsens Regimente, der hvert Øjeblik kom bort fra al gældende Regel. Det kunde vanskeligt undgaas, at en Naadesbevisning mod en, blev en Uretfærdighed mod en anden; der kom en Mangel paa Følgerigtighed i Styrelsens Fremfærd, saa det til Tider var vanskeligt at vide, hvor man havde den.

Overfor Laugsvæsenet havde denne Vankelmodighed især uheldige Følger.

Til Tider holdt Regeringen paa Laugene og beskyttede dem mod Fuskere. Til andre Tider aabnede den Sluserne for den frie Konkurrence og lod Markedet fyldes af alle Slags Bønhaser, Vanføre, Soldater og alskens Projektmagere mellem hverandre. Syv Sind over en Dørtærskel.

At Malerlauget allerede tidligt har lidt af disse Sorger, erfarer vi af et Bønskrift, som Oldermændene *Johan Surland*, i Aaret 1688 indgav til Kongen, hvori han »klageligen« gjorde opmærksom paa den »Indpas og Afbræk«, der tilføjedes Malerne af Fuskere.

Klagen maa have rørt Kongen, thi under 22. September s. A. fik Magistraten Befaling til at »beskærme og haandhæve Malerne ved deres allernaadigste Privilegier«.

Saa heldig var Lauget ingenlunde altid. Det kunde endda gaa med det Privilegium, der 30. Juni 1691 blev udstedt for Billedhugger *Johan Fisker* til at male og »laxere« de Billedskærerarbejder, han selv maatte forarbejde. Værre var det derimod, naar en vis *Christian Zimmerman* 1699 fik kgl. Brev paa at maatte indtages i Lauget uden at have udstaaet sit Mestersvendsaar. Han skulde dog forfærdige det lovbefalede Mesterstykke. Men helt forkasteligt fra et Laugsstandpunkt var det, naar *Cornelius Hans Smidt* 1720 fik Tilladelse til »at ernære sig af Malerprofessionen med egne Hænder i to Aar for i den Tid at gøre sig mere erfaren i Landskabers Maling, saa og at kunne erhverve sig noget til at komme i Lauget for«.

Det kunde endda gaa med saadanne enkelte »Brevmestre«, som de haanligt kaldtes. Dem fik man dog indenfor Lauget og kunde paa den Maade passe paa, at de for Fremtiden holdt sig Artiklerne efterrettelige. Rent galt var det derimod med den Masse Soldater, der fik Tilladelse til paa egen Haand at udøve Haandværket uden Forpligtelse til at indtræde i Lauget.

Overfor den Slags Bønhaser var Forbitrelsen stor. Men derved var intet at gøre. Den Tid var forbi, da Laugene kunde lade haant om et kongeligt Bud. Enevælden havde baade Magt og Midler til at sætte sin Vilje igennem. Den »højkongelige Majestæt vor allernaadigste Arvekonge og Herre« maatte lystres.

Intet Under da, at Lauget paa sin Side gjorde, hvad det kunde for at gøre Adgangen snæver og for at holde paa Privilegierne. Undertiden kunde

man dog være for ivrig, og saa var det atter galt. 1720 klagede saaledes *Simon Matiisen*, der havde arbejdet som Svend i 20 Aar, over, at Malerlaugets Oldermænd og en Del af sammes Mestere havde gjort ham adskillige Vanskeligheder, saa at han ikke havde kunnet fuldende sit Mesterstykke. Den 31. Januar 1721 faldt Afgørelsen, der gik ud paa, at han skulde optages i Lauget uden at gøre andet Mesterstykke end det, han havde paabegyndt.

Forøvrigt faar man i det Hele Indtryk af, at det var det rene Lotterispil at lade en Sag gaa til Kongens Afgørelse. Man kunde ofte faa Afslag baade en og to Gange for saa endelig at faa sin Bøn opfyldt tredje Gang. Undersaatterne vidste, at Kongen var Fader for dem alle, og at han som en god, men undertiden mindre fornuftig, Fader tilsidst lod sig bevæge for at blive fri for Paahæng.

Et Eksempel er *Henrich Schilling*. To Gange havde han søgt om Tilsladelse til at »incorporeres« i Malerlauget mod en billig Kendelse, og to Gange var han bleven afvist. Han kom igen tredje Gang, og ligesom tidligere rykkede Oldermændene frem med sine Forestillinger mod denne for Maleramtet »fornærmelige« Ansøgning og bad ham henvist til at arbejde for billig Løn ved Lauget, indtil han havde faaet den Perfection, »at han kunde betjene sig af de Midler, som de allernaadigste Laugsartikler foreskriver den, som vil være Mester i Lauget«. Nu hjalp der imidlertid ingen Modforestillinger. Schilling fik Lov til at optages mod en billig Kendelse ($11/8$ 1751). Faa Dage efter søgte da Lauget om, at Schilling maatte blive tilholdt at lave Mesterstykke, men uden Resultat.

En af de vægtigste Bevæggrunde, Ansøgerne kunde fremføre, var de store Omkostninger, der var forbundne med Optagelsen i Lauget. Gang paa Gang kom Regeringen tilbage til dette Punkt og nedsatte Optagelsespengene. Det hjalp en Stund, men faa Aar efter finder man, at Laugene atter har faaet dem i Vejret. Det var dog ikke saa meget Optagelsespengene, Ansøgerne jamrede sig over, som over Mesterstykket. Det kostede som Regel ikke lidt, og navnlig var den Tid, der gik med til dets Forfærdigelse, ikke ringe.

Regeringens Stilling til de talrige Ansøgere af denne Art har sikkert ofte været vanskelig. Den skulde jo baade varetage Laugsmestrenes og de fattige Ansøgers Tarv. I Reglen var det de sidste, der fik, hvad de bad om. Stemningen var paa faa Tidsrum nær overvejende mod Laugene. Ja efter

Udsigende af Kjøbenhavns Magistrat, der stedse var Laugene en tro Forbunds-fælle, gik Udstedelsen af »Fribreve« for sig i Tusindvis.

Værst blev det dog med Fuskere og Frimestre efter Branden i Kjøbenhavn 1728. For at faa Byen hurtigt genopført udstedte Regeringen et stort Antal »Fribreve«, saa Laugene efter deres eget Sigende saa den visse Ruin i Møde. En Kommission nedsattes 1731 til at undersøge Sagen. Resultatet kom dog først 8 Aar efter i en kgl. Resolution af 28. April 1739, der lovede at der for Fremtiden ikke skulde blive flere Frimestre, et Løfte, som dog ikke blev strengt overholdt.

Hvem kan under disse Omstændigheder fortænke de stakkels Laugsmestre i, at de, naar det var muligt, søgte at komme disse Fuskere, der ødelagde Haandværkernes Udbytte og Anseelse, til Livs. Man har nu saa lang Tid efter lidt vanskeligt ved at forstaa det store Apparat, der sattes i Gang for denne Jagts Skyld. Ikke færre end Oldermænd, et Par Bisiddere og Politibetjente maatte til for at arrestere den Skyldige. Saa fulgte Retsmøder, ikke en, men to, tre Gange. Havde en Oldermænd mange af den Slags Forretninger, og til Tider kunde han have en saadan hver eller hveranden Dag et Par Maaneder igennem, vil man forstaa, hvilket uhyre Besvær og hvilket Spild af Tid, der var forbunden hermed. Og naar saa Fangsten endda havde været derefter, men som Regel var det kun en arm aftakket Soldat, en gammel Matros eller en aflægs gift Svend, der møjsommelig og saa skjult som muligt søgte at fuske sig til en tarvelig Fortjeneste til Underhold af Kone og Børn.

Men Skaden maa have været ualmindelig dyb, ellers bliver den Liden-skab, hvormed Kampen førtes, uforstaaelig.

Anstrængelserne nyttede dog ikke noget, Fuserne og Frimestrene blev talrigere for hver Dag, der gik. Og lykkedes det ogsaa ret ofte at fange dem, saa var det ikke sagt, at de havde noget at betale Bøden med, thi Ulykken var, at den, der havde benyttet Fuseren, ikke kunde rammes af Loven.

Hvor stor en Foragt en ærlig Haandværker end nærede mod en Fuser, saa havde han dog for det meste ikke noget imod at benytte sig af en saadan, naar det var til Arbejde, der laa udenfor hans eget Fag.

Der synes i den Henseende at have været liden Samfølelse hos den kjøbenhavnske Haandværkerstand, thi det var for en stor Del den selv, der opholdt Fuserne. Skulde en Facade males, et Plankeværk rejses, en Mur

spækkes, ja saa kendte man altid en eller anden gammel Fyr, der for en ringe Penge kunde paatage sig Arbejdet. Det var billigere end at gaa til en Laugsmester, og man udsatte sig jo ikke for noget.

Det er for at ramme denne Trafik, at Malerne, ved kgl. Resol. af 22. Decbr. 1744, bekendtgjort ved Politiplakat af 11. Januar 1745, fik udvirket, at ikke blot Fuskeren, men ogsaa den, der brugte ham, skulde straffes. Laugets Kamp mod uberettiget Indgriben indskrænkede sig dog ikke til Fuskerne. Ved Siden af førtes der en stadig Grænsestrid mod de Fag, hvis Arbejde let kunde friste til at gribe ind i Malerhaandværket.

Det gjaldt Blikkenslagerne, der dristede sig til at male Tage og Tagrender, Billedskæerne, der selv malede og forgyldte deres udskaarne Arbejder, og det gjaldt Glarmestrene, der ligeledes hvert Øjeblik gav sig af med Forgyldning.

Omvendt klagede Glarmestrene over, at Malerne kittede Vinduer og paa anden Maade forgreb sig paa deres Rettigheder.

Det kom en Gang imellem til Retstrætter, og der indgaves klagende Bønsskrifter til Magistraten om Værn for Laugsprivilegierne.

Bitrest førtes Kampen dog mellem Malere og Murer.

Efter Artiklerne af 1684 havde Malerne Eneret til at male med Olie og Limfarve indeni og udenpaa Husene, men Murerne omgik denne Bestemmelse ved at lave Farverne om til Vandfarver og male allehaande Ornamenter paa Facaderne, hvad der naturligvis var en stor Fornærmelse mod Malerne.

Der udspandt sig en lang Retstrætte, der endte med en Højesteretsdom af 24. Marts 1748, hvorved det paalagdes Murerne at »entholde sig fra Ornamenter og Architraver med Farve udenpaa Husene at sætte«.

Hermed var Malerne dog ikke tilfredse. De vilde have Murerne til helt at holde sig fra »Couleurer«. Det var noget, Murerne efter deres Mening ikke havde Forstand paa. I et Andragende til Magistraten fremstilles, hvorledes Murerne »anstrøg« Træværk saaledes, at det straks var Forraadnelse underkastet og »ei den halve Tid kan have Bestandighed«. For at Indbyggerne imidlertid ikke skulde komme i for stor »Depence« tilbød Malerne at stryge Facader for den samme Dagløn, der betaltes til Murerne. Andragendet, der er afgivet den 5. Maj 1749 og underskrevet af Oldermændene *Nic. Hintze* samt 8 Mestre, ender med følgende rørende Udgydelse: »den gode Gud kan

bevæge Deres Excellence og samtlige høje Herrers Hjærter til et naadigt Svar paa vores underdanigste Suplique, saa kan en Del fattige Mestre finde Brød for deres nødtrængende, hvorfor Gud vil velsigne dennem (∴ Magistraten) timelig og evig«.

Trods denne Udsigt til Belønning ogsaa i det andet Liv, var Magistraten dog af den Anskuelse, at Arbejdet let blev for dyrt for Kunderne, naar alene Malerne skulde have Ret til at stryge Facader, og i Overensstemmelse hermed indstilles, at Murerne gerne maatte stryge med Vandfarve, men skulde afholde sig fra alt, hvad der hed Dekoration.

Resolutionen faldt den 8. December 1749 og lød paa, »at Suplicanterne kunne gives til Svar, at de have at holde sig de for dem allernaadigst udgangne Laugsartikler allerunderdanigst efterrettelige, og i Fald der skulde findes nogen, som derimod handler, saa have de Frihed saadanne paa lovlig Maade at tiltale«.

Det var nærmest en Afvisning, og i hvert Fald langt fra det, Malerne havde ønsket. Alligevel noteres med megen Tilfredshed, ligesom man endog har villet skjule det uheldige Udfald for sig selv, at der under 8. December var indløbet en allernaadigst Bekræftelse paa Laugets Artikler.

Malerhaandværkets Virken udadtil var i Løbet af det 18. Aarhundrede undergaaet stor Forandring ved de skiftende Moder indenfor Bygningskunsten. Renaissancens mange Farver var vegen for den italienske Stils, for Barokens og Rokokoens Forkærlighed for den hvide Lakering og Forgylldning og den udstrakte Brug for Efterligning af Marmor. Dermed var et stort Arbejdsfelt bleven aabnet for Malerne, og dette forøgedes ved, at Bygningernes Facader nu næsten alle bleve malede med hvide eller lyse Toner, istedetfor at de tidligere fremtraadte med Murstenenes naturlige Farve¹⁾.

I Dygtighed og Anseelse var Fagets Udøvere dog ikke stegne. »Skildrene« synes ganske at have udsondret sig fra Lauget som en særlig Klasse, der dyrkede deres Haandtering som fri Kunst. Kun det rent haandværksmæssige Arbejde var bleven tilbage for Laugets Medlemmer. At der dog blandt disse maa have været dygtige Folk fremgaar deraf, at idetmindste to Laugsmestre havde Arbejde ved Udstyrelsen af det nye Christiansborg Slot.

¹⁾ At man i de lavere Lag dog foretrak et livligt Farvespil fremgaar af en »Inquirering«, som foretoges 1750 i Vognmærgade, hvor man greb en Mursvend paa forsk Gerning i at male et Hus udvendigt til Gaden med gule Rabatter, røde Fyldinger, blaa Arkitraver og Gesimser med hvide Lister.

Malerlauget holdt dog stadigt paa, at »Skildrekunsten« hørte til dets Rettigheder, men uden noget heldigt Resultat. Hvor man kunde komme af Sted dermed, blev der gjort, hvad gøres kunde for at holde vedkommende Desertør indenfor Rækkerne. Interessant er den Sag, Lauget 1755 førte mod den senere Landskabsmaler *Jens Lund*. Han var den Gang Malersvend og synes at have forladt Haandværket for at uddanne sig i Kunsten. Sandsynligvis har Lauget været vidende derom, og da det var forbudt en Svend at gaa arbejdsløs, naar han kunde faa Arbejde, søgte man at angribe ham paa dette Punkt. Indklaget for Lauget forespurgte man ham, om han ikke vidste, at han var forpligtet til at staa i Arbejde hos en Mester. Dette indrømmede Lund, men udtalte derhos, at han ikke vilde have mere at gøre med Lauget, fordi ingen kunde blive en brav Karl deri, og at han ikke kunde lære mere ved at blive indenfor dets Rammer. Føje sig vilde han ikke, og Sagen indbragtes for Politiretten. Overfor denne procederedes der i lange Tider. Lunds Sagfører begærede og fik hvert Øjeblik Sagen udsat. I et af Møderne fremviste Lund Attest fra Professor Pilo for, at han var dennes Elev, men herimod protesterede Lauget med den Bemærkning, at den kunde ikke gælde nu, siden man saa ofte havde forlangt Bevisligheder af ham for, at han var fritagen for at efterleve Laugets Artikler.

Politiretten opgav tilsidst at fælde nogen Dom, og Sagen indbragtes for Commercecollegiet, der endelig den 9. Marts 1756 afsagde den Kendelse, at Jens Lund paa det Tidspunkt, da han indkaldtes for Lauget, ej kunde anses for andet end en Løsgænger. Derfor skulde han betale 6 Rdlr., 1 Rdlr. for hver Uge han havde gaaet ledig, samt desuden 4 Rdlr. for fornærmelige Udtalelser mod Lauget.

Som man ser, naaede Lauget dog ikke med denne Dom, hvad det ønskede: at faa Lund under Laugets Tugt og hindre hans Overgang til »Skildredrenes«, de frie Kunstneres Klasse.

Laugets indre Forhold er der ikke meget at berette om. Hvis der i det 17. Aarhundrede havde raadet nogen Selvtændighedstrang, saa var denne nu ganske forsvunden. Man bøjer sig ydmygt for Øvrighedens Afgørelser, og dens Indblanding i Styrelsen. Heller aldrig falder de menige Medlemmer paa at ville have et Ord at sige. Ja, der mukkes ikke en Gang, naar Magistraten nægter at tage Hensyn til den af Mestrene udpegede Kandidat til Oldermandsposten. Og det skete i al Fald nogle Gange. 1741 havde Lauget saaledes

kastet deres Stemmer paa Mestrene *Lindemand*, *Lovise* og *Jacob Meier*. *Lindemand* havde det største Stemmetal, og skulde derfor efter de almindelig fulgte Regler have Bestillingen. Men ingen af de indstillede fandt Naade for Magistraten. Det blev den foregaaende Oldermænd *G. F. Milan*, der udkaaredes og ogsaa vedblev at virke.

Om Magistraten her har villet knuse et formasteligt Oprør, ved vi desværre ikke. Thi det var alene Oldermænden, der førte Protokollen, og den er tavs overfor enhver indre Rørelse.

Oldermænden styrede alle Laugets Anliggender. Han udvalgte selv hvert Fjerdingaar sine Kvartalsmestre; han besørgede selv eller gennem Laugsskrivaren de skriftlige Forretninger, mødte paa Laugets Vegne ved alle Retssager, foretog Ind- og Udskrivning af Drengene o. s. v.

Hvilken Rolle Kvartalsmestrene eller Bisidderne spillede indenfor Malerlauget, kan man ikke se. At denne Institution temmeligt hurtigt — i Lighed med hvad der har fundet Sted indenfor andre Laug og i Overensstemmelse med Overleveringen fra det 17. Aarhundrede, — har udviklet sig fra udelukkende at være Oldermændens Hjælpere ved Jagten paa Fuskere til en Slags Medbestyrelse, som Oldermænden ikke gik uden om, er sikkert nok. I nogle Tilfælde, som f. Eks. i Sagen med Murerne, synes der endog at have været sammenkaldt, hvad der i Laugssproget kaldtes »et dobbelt Amt«, d. s. de virkende Bisiddere sammen med de fire umiddelbart forudgaaende. En enkelt Gang træffer vi et »tredobbelt Amt«, men det er ogsaa et enestaaende Tilfælde. Men Bisiddernes Betydning blev noget hæmmet ved, at de kun virkede et Fjerdingaar, og at Bestillingen ikke som i andre Laug gik paa Omgang mellem samtlige Mestre, men fremgik af Oldermændens personlige Valg.

Vi træffer derfor ogsaa saa temmelig de samme Navne, noget der vel kan tyde paa en vis Klikedannelse indenfor Lauget, men ikke paa nogen levende Interesse for dets Anliggender.

Smaa Ting er det som Regel ogsaa der foretages, og fattigt maa det hele have været. Først 1737 naar man at faa en ny Lade i Stedet for den, der gik til Grunde ved Branden 1728. Den kostede 23 Rdlr., deraf 16 til Snedkeren og 7 til Smeden, saa pragtfuld har den ikke været. Ogsaa Ligklædet var gaaet tabt 1728, men det naaede man først at faa erstattet 1744, dels ved Sammenskud blandt Medlemmerne og dels ved Bidrag fra Laden.

En vigtig Tildragelse var dog Oprettelsen af en Ligkasse, der paa Forslag

af Oldermænd *Nic. Hintze* fandt Sted 1747. Den 4. Decbr. d. A. indbetaltes det første Indskud. »Gud give dertil en bestandig Enighed« tilføjes der i Protokollen. »Todtenladen«, som den for det meste kaldtes, forestodes af to særlig dertil valgte Mestre uafhængigt af Laugets egentlige Styrelse. Det er ellers ikke meget, vi hører om den, men at Indskudene her ere gaaede ret regelmæssigt ind, fremgaar deraf, at der 7 Aar efter, 1753, fandtes en Formue af 133 Rdlr. 5 Mk. 3 Sk.

I Løbet af næsten 100 Aar er det her nævnte det eneste, der sker af egentlige indre Foreningsbegivenheder,

MALERLAUGETS »TODTENLADE«

Nogen særlig Iver for Lauget kunde man naturligvis ogsaa vanskelig tænke sig under de herskende Forhold. Intet Møde kunde holdes uden Magistratens Tilladelse og Kontrol, og ingen fast Overlevering kunde skabes, naar Styrelsen, som Tilfældet var, vekslede hvert andet Aar ved Indsættelsen af en ny Oldermænd. At den gamle vedblev at virke, var en ren Undtagelse, og Artiklerne synes med Vilje fra Magistratens Side at være fortolkede saaledes, at ingen Styrelse blev gammel i Gaarde.

Blandt Oldermændene synes ingen at have været fremtrædende Personligheder. Man mærker ingensinde en fast Haand og aldrig giver en personlig Vilje sig til Kende. Den ene synes som den anden, støbt i samme Form, med samme snevre Synskres og samme ringe Intelligens. Kun en eneste Gang faar

man ligesom et lille Indkig, fornemmer ligesom et lille Pust af et levende Menneskes Følelse i følgende Linjer, som Oldermænden *Christian Wohler* skriver 1765 ved sin Tiltrædelse:

»Herren, som har lovet at ville være hos os alle Dage, han være hos os i alle vore Forretninger, han kan og vil og skal hjælpe os, og foruden ham vil vi intet gøre noget. Amen. I Jesu Navn.«

IV.

I Forholdet udad, til Øvrighed og Publikum, en stadig Nedgang i Anseelse, i Forholdet indad, til Laug og Laugsfæller, stedse større og større Mangel paa Interesse og Samfølelse. Det er det triste Billede, der ved det 18. Aarshundredes Midte tegner sig for os af Malerlaugets Vilkaar. Hertil kom for de enkelte Mestre en ofte haard Kamp for Tilværelsen. Kun ganske faa af Datidens Malere synes at have siddet nogenlunde godt i det, Restancerne naa ofte en ret betydelig Størrelse. Da der 1744 skal paalignes Bidrag til Ligklædet, er der kun fem af Laugets 38 Mestre, der har Raad til at yde 10 Rdlr., tre svarer 6 Dlr., to 5 Dlr., to 4 Dlr., tyve 2 Dlr., fire 1 Dlr., to intet. Syv Mestre udeblev imidlertid med Betalingen, der i længere Tid opførtes som Restance.

Det er da ingenlunde noget straalende Indtryk, man faar af Mestrenes økonomiske Kaar. Overvejende Smaaexistenser, hvis Fortjeneste har været fra Haanden til Munden. De fleste har sikkert arbejdet med Hjælp af en eller to Dreng, sjældent tillige med en Svend. Kun ganske faa har haft Arbejde til flere Svende.

Nogen talrig Svendeklasse maa man da ikke tænke sig. For de Aar, der haves Optegnelser om Antallet af Mestre, Svende og Dreng, stiller Forholdet mellem de forskellige Klasser sig saaledes:

	Mestre	Svende	Dreng
1723	23	22	29
1726	22	22	28
1729	23	16	26
1733	30	45	52
1743	37	36	56
1751	39	27	48
1752	39	34	52
1753	35	37	47

Adskillelsen mellem Arbejdsgiver og Arbejder eksisterede da heller ikke den Gang i tilnærmelsesvis samme Grad, som vi kender den. Socialt var der kun liden Forskel paa Mester og Svend. Der var jævnt hen den samme Dygtighed og den samme Dannelse. Naar Svenden efter det sædvanemæssige Antal Svendear gjorde Mesterstykke og giftede sig, ofte med Mesters Datter, saa var Forskellen med et ophævet. Svendetiden var en Overgangsperiode, Mesterstanden det normale, de fleste Svende havnede i.

De Modsætningsforhold, der kommer frem mellem Mester og Svend, er da ogsaa sjældent af økonomisk Natur. Lønkampe kommer først frem sidst i Aarhundredet. Det, Svendene i Midten af det 18. Aarhundrede og i Tiden forud kæmper for, er Uafhængighed, Frihed for alle de Baand, der fra tidlig Morgen til Aften silde bandt dem til Mesters Værksted, til uden Kny at tage mod Madammens Øl og Mad og til at være hjemme om Aftenen i skikkelig Tid i Mesters Hus.

Den arbejdende Svend, der fra Vandringslivet kendte Frihedens Sødme og det tillokkende ved i Dag at være her, i Morgen der, han vilde have Lov til nu og da at holde »Blaa Mandag«, til en Gang imellem at samles med Kammeraterne til et lystigt Lag paa Kroen. Han ivrede mod at være bunden til den Mester, Omskikningen tvang ham til at tage til Takke med, og han ønskede at faa Lov til at forlade den Mester, han stod i Arbejde hos, naar han havde Lyst til at drage andet Steds hen¹⁾.

Og en Ting til. Svenden vilde have sin Svendearlighed respekteret. Han vilde ikke arbejde sammen med alle og enhver. Den, han skulde være sammen med til daglig, maatte være en »ærlig« Svend i zünftig Forstand, han maatte have udstaaet sine Læreaar hos en Laugsmester og ikke have forbrudt sig mod Haandværks Skik og Brug.

Det er paa disse Omraader, at Kampen stod mellem Mestre og Svende. Drejede det sig om en enkelt Svend, der havde taget sig en blaa Mandag, eller været studs mod Mester, saa havde det ingen Nød for denne. En Klage til Oldermændene, Forhør, Bøde og i Mangel af dennes Betaling Fængsel og Løbepas, saa var det klaret.

Et Par Eksempler fra Laugsbogen. »Den 24. August 1737 lod Mester Trolle sin Svend *Gottfrid Becker* indkalde for Lauget for sin »obstenasige

¹⁾ Interessant er den Parallel, der her kan drages mellem Fortidens Svendefordringer og den Bevægelse, vor Tid kender blandt det kvindelige Tyende.

Traasighed«, idet han »istedetfor at gaa paa Arbejde tog sig en Ridehest og red ud paa«. »Blev derfor straffet af Amtet til de fattige med 1 Rdlr. 2 Mk. og til sin Mester for sin Tidsspilde ligeledes med 1 Rdlr. 2 Mk.«

Den 27. Februar 1740 gjorde Malersvend *Ole Holm* sig opsættelig og blev bortvist. Til de andre Svende sagde han, at han var gaaet af egen fri Vilje, og at det var »Dreck Arbejde«, *Sr. Lassen* (hans Mester) gjorde paa Slottet (Christiansborg). For denne Bortgang, »som for de utilbørlige Ord

MALERLAUGETS BØSSER

om Hs. Maj.s Arbejde straffet med 4 Rdlr. og enten betale straks eller nyde Arrest.«

»Den 20. Maj 1742 var Amtssamling angaaende en Klage, som Mester *Andreas Nielsen* var indkommen med over en hans Svend, navnlig *Johan Rybenach*, der udi 4 Dage havde spaseret, da hans Husbond havde største Hast med sit Arbejde. Og blev af Amtet deri saaledes kendt. 1. At betale i Straf til de fattige 2 Rdlr. 2. at hvis ikke, da straffes paa Vand og Brød 6 Dage. 3. hvis han betalte de 2 Rdlr. godvillig, da at forføje sig til sin Husbonds Hus og da øve i Fremtiden Flittighed for gjorde Efterladenhed med Villighed, som en skikkelig Svend egner og anstaar. Mens til alt dette ej erklærede sig til noget, hvorover han ved Politiet blev bragt i Arrest.«

Kun en enkelt Gang er der Strid om et Lønspørgsmaal, men det fik man hurtig ekspederet, hvorom Protokollen melder følgende: »Den 19. Marts 1740 var Amtssamling angaaende en Malersvend hos Mester *Jørgen Lassen* ved Navn Cuse, hvilken Sr. Lassen efter Brug og Skik havde gjort Uge- eller Vinterløn ved Mikkelsdag 1739. Mens formedelst Hans Maj.s Arbejde paa det ny Residens Slot, at det hastede og maatte arbejdes aarle og silde, var denne Cuse accorderet noget Stykarbejde; da samme var færdigt, prætenderede han højere Ugeløn 2 Mk. Efter hans egen Tilstaaelse var accorderet 4 $\text{\textit{R}}\text{\textit{d}}\text{\textit{r}}$, og nu vilde han have 1 Rdlr. Og fordi han sligt ej kunde erlange, gik af sin Condition og foregav, at Mons. Lassen havde paa hans Pretentioner taget en Stok og pryglet ham med. Mens som han samme ej kunde godtgøre, blev han straffet for ermeldte Bortgang og utilbørlig Pretention, som var ej alene om hans Person, mens alle en Mands Folk at gøre oprørig, 2 Rdlr.«

Som man ser, ligger der i denne Doms Præmisser en Frygt for Sammenrottelse og Strike, hvad der ingenlunde var ukendt i den Tid¹⁾. Svendene navnlig indenfor Bygningsfagene, havde ved Lejligheder vist betænkelige Lyster til »Spasering«. For at sætte Stopper for den Slags farlige Bevægelser skyede man ikke at sætte selv den høje Enevælde i Bevægelse. I et Reglement af 24. April 1734 for Stenhugger-, Murer-, Tømrer- og Snedkersvendene optoges f. Eks. følgende stærke Trudsel:

»De Svende, som under nogen Slags Pretext lader sig lyste, enten at rejse, for at ophidse deres Kammerater med sig at følge, eller at gøre et eller andet Oprør, og følgelig sig tilsammenrotter og holder sig tilbage, indtil de i en eller anden deres formentlige Pretension eller Besværing kunne blive føjede, fra at gøre noget Arbejde og hvad mere deslige indfaldende rebelliske Utilbørigheder være kan; deslige Oprørere skal ikke alene med Fængsel, Rasphus og Arbejde i Fæstningen, men endog, efter Omstændighedernes Beskaffenhed og ligesom de befindes vidt at have drevet deres Ondskab og virkelig at have foraarsaget Skade og Ulempe, paa Livet straffes.«

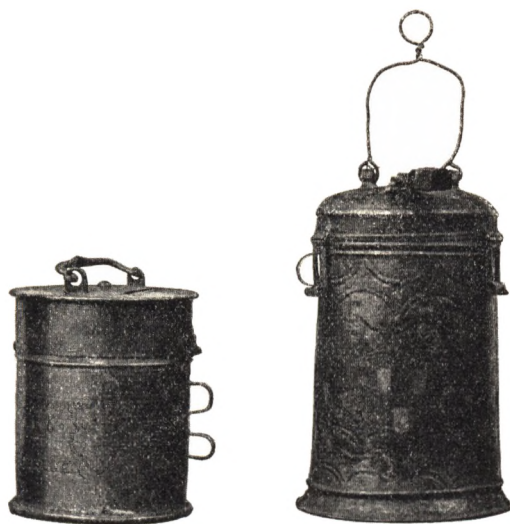
Om denne Bestemmelse har virket, er vanskeligt at sige.

Det var ikke saa let at faa fat paa Svendene i paakommende Tilfælde. Som Regel uden Familie var de anderledes let bevægelige end vor Tids Arbejdere, og meget skulde der ikke til for at faa dem til at vandre.

¹⁾ Se nærmere herom: C. Nyrop: Fortids Arbejdsforhold i »Tilskueren« Marts 1902.

Imidlertid maa Øvrigheden have fundet Behag i denne Bestemmelse, thi nogle Aar efter — den 24. November 1749 — udvidedes den til at gælde for alle Fag.

Indenfor Malerlauget ses der dog ikke at have været nogen særlig Trang til skrappe Forholdsregler mod Svendene. Det er kun enkeltvis, at der forekommer Uoverensstemmelser mellem Mestre og Svende. Om noget »Oprør« er der ikke Tale. Imidlertid synes det dog, som om Plakaten af 1749 er bleven modtagen med Tilfredshed indenfor Lauget, og der skimtes en vis Glæde

SVENDELAUGETS BØSSER

under de Ord, hvormed det noteres i Laugsprotokollen, at man har modtaget en Forordning om »Svendenes Selvraadighed, Spasere-Gange, utilladelige Sammenkomster og deres Mestres Arbejdes Forsømmelse.«

Som anført havde Mestrene som Regel temmelig let Spil, naar det kun drejede sig om en enkelt Svends Forsyndelser. Anderledes gik det, naar Kampen førtes over paa Omraader, der vedrørte Haandværks Skik og Brug. Saa var det Svendene, der — i hvert Fald i Længden — førte deres Krig igennem.

Hvad der har været »Handwerksgewohnheit« indenfor Malerne, har Overleveringen kun bevaret saare lidt om.

At der imidlertid hos Malerne som Følge af Vandringerne har dannet sig en Række Vedtægter, fælles for alle Svende i Ind- og Udland, er givet.

Ikke blot rejste mange Svende udenlands, men ogsaa mange fremmede Svende arbejdede her. Til Tider har de fremmede Nationer — særlig fra det hellige romerske Rige — vistnok været i Flertal, og i de fleste Laug havde de deres særlige Organer. Malersvendene i Kjøbenhavn havde saaledes baade en tysk og en dansk Oldgesell.

Malersvendene har da uden Tvivl været opfyldt af Tanken om deres »Ærlighed« som rette zünftige Svende, og at de paa dette Omraade ikke gik paa Accord, er der bevaret os flere Eksempler paa.

»Den 29. September 1738«, fortæller Laugsbogen, »indkom en Klage fra *Mikkel Basse* over hans Læremester *Christian Peder Getrøyer*, hvorledes han om Aftenen, da han kom hjem og var bleven gjort til Svend i Amtet, ilde blev trakteret med Ørefigen og Nævehug, saavel som hannem hans Kaarde fra Siden borttrukken og fratagen.« Dommen lød saaledes: »Getrøyer bør at betale til Laugets fattige 4 Rdlr. i Straf, dernæst at erklære Mikkel Basse for samtlige Laugets Svende for at være en brav Karl og dernæst at sætte hannem sin frtagne Kaarde paa.«

Som man ser, er her Tale om intet mindre end en formel Æresoprejsning for samtlige Svende, og dette hænger sikkert sammen med, at Mikkel Basse ellers vilde have været, hvad man i Zunftsproget kaldte »geschimpft«, og det kunde ingen Svend, der vilde frem i Verden, lade sidde paa sig.

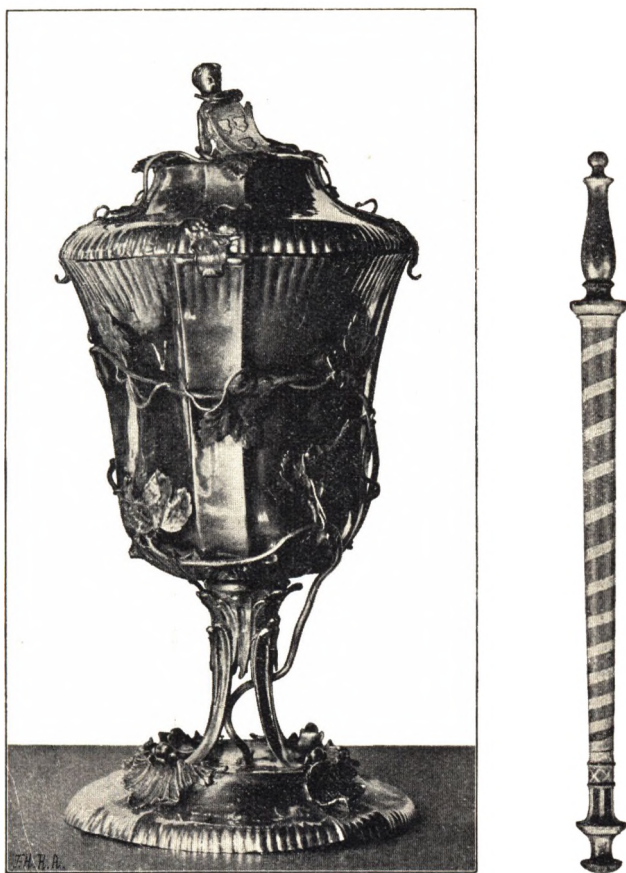
Af denne Sag erfarer vi tillige, at Svenden kom fra Amtet, hvor han var bleven gjort til Svend. Denne Handling er vel nok foretaget med visse Cereemonier, men hvorledes Ceremoniellen ellers har været, vides ikke. Sandsynligvis har der baade været Taler og Skaaler i rigelig Mængde.

At man til den sidste Del af Handlingen har været i Besiddelse af de nødvendige Redskaber, fremgaar af en Notits fra 1742, efter hvilken der af Svendene er anvendt 6 Dlr. 1 Mk. 8 Sk. til en stor engelsk Tindkande og tvende smaa Kander, »som de til Nødvendighed ville bruge«.

Nogle Aar efter (1756) var Velhavenheden dog saa stor, at man kunde anskaffe den endnu eksisterende Sølvvelkomst.

En Gang optagen i de »kunstelskende« Malersvendes Kres, havde den nye Svend en særlig Standsære at hævde. Han maatte i hele sin ydre Fremtræden iagttage hele den Række af Skikke og Vedtægter, der var ubrydelig

Lov for enhver »ærlig« Svend. Ganske vist faldt Svendenes Begreber om anstændig Optræden ikke altid sammen med, hvad andre Mennesker mente om den Ting, og for den almene Bevidsthed kom den zünftige Svend ofte til at staa som en Mellemtung af en Friskfyr og en Bølle, som det ikke altid

SVENDELAUGETS SØLVVELKOMST OG SKAFFERSTOK

var behageligt at omgaas. Paa den anden Side maa det dog ikke glemmes, at Svendelivet skabte en Følelse af at høre sammen, der var af moralsk Værdi for Standen.

Den ytrede sig overfor Kammeraterne som en aldrig træt Hjælpsomhed, ved »Geskænk« for den vandrende, ved Understøttelse til den syge Svend

og Begravelseshjælp til de døde. Overfor Mestrene som et ubrydeligt Sammenhold, der aldrig rokkedes og aldrig ustraffet krænkedes.

Og denne Følelse respekteredes ogsaa af Mestrene, der fra deres egen Svendetid havde bevaret ikke saa lidt af den zünfftige Natur i sig.

Da Mester *Mathias Böck* en Gang (1738) lod sig henrive til at sige om en Soldat, som han brugte til at rive sine Farver, at han holdt ham lige saa god som en Svend, da dømte Laug^{et} ham til en Bøde paa 4 Dlr. »for sin uanstændige Tale til Svendene«.

Og Mestrene gav ogsaa Svendene Medhold, naar de vægrede sig ved at optage ikke-zünfftige Elementer indenfor deres Rækker.

Da der saaledes i 1751 kom en Malersvend fra Danzig, der havde udlært hos sin udenfor det derværende Laug staaende Fader, nægtede Svendene at »anerkende ham for gyldig«. Vedkommende Svend havde ikke udlært paa rette Maade. Vilde han regnes for god, maatte han finde sig i at staa $\frac{3}{4}$ Aar i Forbund, hvilken Skæbne den Danziger Svend da ogsaa underkastede sig.

Og dette Tilfælde er ikke enestaaende. Der findes flere af samme Slags, og lige til sidst i Aarhundredet faar Svendene Ret¹⁾.

Hvor solidarisk Svendene stod, og med hvilken Iver de holdt paa, at der overalt fulgtes fælles Regler, i Indland som i Udland, leverer Malersvendene et morsomt Eksempel paa.

I Hamburg, Lübeck og Danzig havde der ved de derværende Malerlaug udviklet sig den Skik, at enhver tilrejsende fremmed Svend maatte betale et »Gesellen-Gebür«. Det var ganske mod Haandværks Skik og Brug, og de kjøbenhavnske Malersvende ses da ogsaa at have sat alle mulige Kræfter i Bevægelse for at faa dette Bidrag afskaffet. I 1742 klagede de saaledes til Magistraten i Kjøbenhavn, og denne gav Oldermændene Ordre til at forhøre i de paagældende Byer, hvad der var i Vejen. Resultatet af denne Forspørgsel kendes imidlertid ikke, kun vides det, at den ikke har ført til Ophævelse af det paaklagede Forhold. Man vedblev i de tre Byer at forlange det usædvanemæssige Bidrag af de tilrejsende Svende. Gang paa Gang klages der. Endelig i 1759 skriver da Oldermændene til Malerlauget i Danzig og beder det om at ophæve dette »Gesellen-Gebür«. Hvis dette ikke skete, truer han i fornødent Fald med, at man vil gøre Gengæld i Kjøbenhavn mod

¹⁾ Det var for at undgaa denne Skæbne for deres Udlærlinge, at talrige Mestre i Provinserne, hvor Laug ikke fandtes, lod sig optage i Laug^{et} i Kjøbenhavn.

Svende fra Danzig, Lübeck og Hamborg. Svaret gik ud paa, at det netop var Haandværks Skik og Brug fra gammel Tid hos dem, at man ikke havde i Sinde at ophæve Betalingen, og, hvis man i Kjøbenhavn havde Lyst til at kræve et lignende Beløb, saa maatte man henstille det til eget Forgodtbefindende. Lauget i Danzig var ligeglad.

Det var en fuldstændig Afvisning, og det maatte hævnes. Gennem Magi-

MALERLAUGETS TINKANDE

straten lykkedes det da ogsaa at udvirke en kongelig Resolution af 20. Juni 1760, hvorved det tillodes at opkræve det samme »Gesellen« Gebür« af Svende fra de nævnte tre Byer, som vore Svende maatte betale, naar de kom der.

Ogsaa indenfor Mestrenes Kreds raadede Haandværks Skik og Brug, trods alle skrevne og trykte Artikler.

1749 maa Magistraten gribe ind og fortælle Laugene »om gamle Vedtægt at være afskaffet og at holde sig til de allernaadigste Laugs Artiklers

Indhold at kende udi Sager, som er imellem Mestre, Svende og Dreng og at indskikke til højædle og velbaarne Hr. Etatsraad og Politimesters Approbation«.

Hvilke Sager, det drejer sig om, kan ikke siges, men at man staar overfor en eller anden »Haandværksskik« er udenfor al Tvivl.

Det er en saadan gammel Skik, overleveret fra Laugets ældste Tid, naar det 1753 oplyses, at Mestersønner, som lærte Haandværket i Faderens Hus, trods de gældende Bestemmelser, blev ind- og udkrevne paa en Gang, naar de fandtes »habile« til at være Svende, uden at der fordredes Svendestykke af dem. Ligeledes erfarer man, at Mestersønner slap for at staa det befalede Mestersvendeaar; med andre Ord, en Mestersøn slap efter gældende Praksis for den i Artiklerne fastsatte Læretid paa fire Aar. Det var den Slags smaa Familiebegunstigelser, der vare saa almindelige i Fortiden, og som ogsaa kom dem til gode, der giftede sig med Enker eller Døtre af Mestre.

I Chr. Vs Laugsartikler fandtes disse Familiefordele ikke. Det er derfor ret mærkværdigt at genfinde dem i senere Artikler fra Christian VIs og Frederik Vs Tid.

Man kan følgelig ikke fortænke Malerne i, at de har søgt at faa den samme officielle Bekræftelse som de ny oprettede Laug. Anledningen hertil synes forøvrigt netop at have været en Tvivl om Familiefordelenes Berettigelse, idet der 1753 fremsattes en Klage af den tidligere Oldermann Nic. Hintze over Mestersønnernes Privilegier.

Det var at røre ved et ømt Sted, og i stor Skyndsomhed indgaves der et Andragende, underskrevet af Oldermannen *H. Meyer* og 12 Mestre, altsaa »et tredobbelt Amt«, saa Sagen har været anset som særdeles vigtig.

Selve Andragendet er meget diplomatisk affattet: »Saasom Malerlauget i Kjøbenhavn, der er med et af de ældste Lauge, saa haver de og fra højlovlig Kong Christian Vs Tid med Laugsartikler af Dato 29. April 1684 været forlenet og i værende Tid haft deres Amts Rettighed som andre her allernaadigst privilegerede Lauge. Men da det befindes udi deres saavel som en Del af de andre gamle Laugs Artikler, at visse smaa Punctiller, hvilke dog baade ved vores og de andre Amter bestandig har været i Brug, og maa for Samdrægtigheds Skyld med udenlandske Amter af vores Profession holdes, ere ikke saa tydeligen indførte i de gamle, som i de nyere allernaadigst udgivne Laugs Artikler, saasom hvorledes der skal forholdes med Mester

Sønners Inds og Udskrivning samt Mestersønners Frihed for Mestersvendeaar, saa andrager man om Kongens Bekræftelse paa den benyttede Praksis.

Ja, man maa give Lauget Ret i, at disse »Punctiller« ikke var tydelig omtalte i deres Artikler, eftersom der ikke staar et Ord om dem.

Det samme gjaldt adskillige Omraader vedrørende det gensidige Forhold mellem Mestre og Svende, og derfor søger man da med det samme om bestemte Regler.

Lauget fik, hvad det ønskede, paa faa Undtagelser nær. Ved kgl. Resolution af 14. September 1753 bifaldtes det, at Mestersønner fremtidigt kunde inds og udskrives paa en Gang, naar de vare habile i Kunsten, dog skulde de — og det havde Lauget ikke ønsket — lave Svendestykke ligesom andre. Ligeledes bleve Mestersønnerne samt de, der giftede sig med Mesterenker eller Mesterdøtre, fri for Mestersvendeaaret.

Hvad Forholdet til Svendene angik, blev det befalet, at ledige Svende, af hvilke Lauget led stor »Afbræk«, fordi de »henlegger sig paa egen Haand at fuske«, skulde afs og tilmelde hos Oldermænden, hvorhos ledige Svende straks skulde melde hos Oldermænden, hvor de tog »Logement«.

Ingen Svende maatte ligge ledige, naar de kunde faa Arbejde hos en Mester, »thi Lediggængere ere Staden og Lauget til Skade«.

Naar en Svend kom tilrejsende, kunde han tage Arbejde, hvor han vilde. Var den gensidige Prøvetid paa 14 Dage udløben, blev der sluttet Overenskomst mellem Parterne om en vis Tjenestetid og Løn, hvilken Accord straks skulde meldes til Oldermænden. Begge Parter kunde gensidig opsigte hinanden med seks Ugers Varsel.

Der er i disse Vedtægter adskilligt nyt. Efter de gamle Regler fæstedes Svenden altid paa et halvt Aar; forlod han Arbejdet i denne Tid, skulde han rejse bort fra Byen; ingen Mester maatte mod Bødestraf tage ham i Arbejde. Denne Bestemmelse vilde Mestrene have bekræftet og have Bøden for at forlade Arbejdet og tage Tjeneste hos en anden Mester indenfor Lauget fastsat til 6 Mk. for Svenden og 2 Rdlr. for den nye Mester, der oven i Købet ikke maatte beholde Svenden, »eftersom det strider mod Artiklerne at forlokke en andens Folk«.

Ganske denne Form fik Vedtægten dog ikke, idet der, som ovenfor vist, ikke fastsattes nogen bestemt Tjenestetid.

Det var et lille Fremskridt for Svendene, men man var endnu langt fra

Daglønne, og der tages i Forordningens sidste Punkt endog bestemt Afstand fra denne Lønningsmaade, »hvorved Ulejlighed indløber«. Accorden skulde ske i Uge, Fjerding eller Halvaarsvis. Svenden skulde have Kost og Logi hos Mesteren. Kun gifte Svende og Soldater maatte tages paa Dagløn.

Som man ser, er disse Bestemmelser, hvad Lønningsvilkaar og Svendenes Forhold i det hele angaar yderst konservative, og Grunden hertil er den stadige Frygt for, at Svendene skulde give sig til at fuske. Havde man dem fæstet i længere Tid og under Opsigt i Huset, i Seng om Vinteren Kl. 9 om Aftenen og om Sommeren Kl. 10, kunde Faren aldrig blive stor.

Fra de rigtige Haandværkssvendes Side var der vistnok heller ikke meget at frygte. Men den Tid laa lige for, da en Klasse, der i social Henseende laa et Lag længere nede, skulde trænge sig frem og gøre mægtige Indhug i Laugsmestrenes Rettigheder. Det var de gifte Svendes, Soldaternes og de ufaglærtes talrige Skare, Forløberne for de kommende Tidens Proletariat, der begyndte at rykke frem, og som alt i lang Tid havde leveret et stort Bidrag til Frimestrenes ringeagtede Trop.

Det er Hensynet til den, der Gang paa Gang fik Regeringen til at tænke paa Laugsvæsenets Ophævelse, og til lidt efter lidt at skyde den ene Bresche efter den anden i den gamle Bygning, saa den tilsidst maatte falde.

V.

DE nye Artikler af 14. September 1753, »Forbedrings-Posterne« som de med Rette kaldes, var det sidste Naadesglimt fra Enevældens Sol, der faldt paa Malerlauget.

Nye Tider, der ikke var Laugsvæsenet gunstigt, rykkede frem. Et helt nyt Syn paa Stat og Samfund bemægtigede sig Videnskaben og en stor Del af de Styrende netop ved Midten af det 18. Aarhundrede. Hidtil havde man regeret alt ved Love og ved Tvang, men nu fordrede »Menneskerettighederne«, at Friheden overalt blev raadende: i Handel, Landbrug, Industri og Haandværk. Vi skylder hin Tid, »den oplyste Enevældes« de store Landboreformer; men lige saa rigtigt det Skridt var, som blev gjort for Bondens Frigørelse, ligesaa skæbnesvangert og forhastet var Fornyetserne for Haandværkerstanden. Man saa rigtigt i, at der var noget galt ved den Maade, det gik paa. De fleste Haandværkere var forarmede, uduelige og kunde ikke konkurrere med Udlandet. Men man tænkte ikke paa at gøre noget for at dygtiggøre Standen ved bedre Uddannelse, hæve den i social Anseelse eller udvide dens aandelige Synskreds. Med den Mangel paa Sans for det overleverede, der var egen for den nye Skole, sluttede man, at Haandværkets daarlige Tilstand udelukkende skyldtes Mangel paa Konkurrence og den forældede Indretning af Laugsvæsenet. Dette var »Monopoler og Fideicommisser« for nogle faa Familier, der gjorde alt for at holde ny Tilgang borte fra deres Rækker og for at blive saa faa som mulige om Fortjenesten. Der maatte Frihed til, inden det kunde blive godt. Indenfor Regeringen kom disse Anskuelser især til Orde gennem Generalprokurør *Stampe* og ved Paa-virkning fra ham udkom Reskriptet af 10. April 1761, der opstillede helt nye Grundsætninger for Købstædernes Næringsliv.

»Udi en vel indrettet Stat«, hedder det, »bør det ikke lettelig formenes Nogen at ernære sig paa hvad lovlig Maade, han bedst ved og kan«. Kongen vilde derfor en Gang for alle have besluttet, at intet nyt Laug efterdags maatte indrettes, ejheller nye Laugsartikler konfirmeres, medmindre de vare saaledes indrettede, at Enhver, der ønskede det, uden Bryderi eller Omkostning kunde indtages mod at betale en Kendelse af 4 til 6 Mark eller »lidt mere«. Formelle Mangler skulde ikke længere være til Hinder for at komme i Laug, og Fattigfolk maatte arbejde i en hvilken som helst Profession med egne Hænder, ja med Drengs eller Haandlangers Assistance, naar de erklærede, at de ikke vidste anden Maade at ernære sig paa, og det ved nærmere Undersøgelse viste sig, at »det omtrent forholder sig saaledes«; enhver Mester skulde mindst have en indfødt Dreng i Lære, og Magistraten skulde have Tilladelse til at fritage duelige Svende for at lave Mesterstykke. Men »skal et saadant endelig forfærdiges«, maatte Svenden fremstille det, som mageligst kunde afsættes og krævede mindst Bekostning og Tid. Derhos skulde Haandværkssvende frit kunde indlade sig i Ægteskab, og hvis de af denne Grund afskedigedes af Mesteren, eller andre Svende nægtede at arbejde med dem, vilde Kongen bevilge dem at indtages i Lauget som Mestre, uanset noget endnu maatte fattes i deres Svendeaar, eller noget andet Requisitum dertil maatte mangle dem. Endelig fik Magistraten Ordre til jævnlig at advare og tilholde vedkommende Laug selv at frembringe, forskaffe og forarbejde de Ting, som Indbyggerne er komne i Vane med at forskrive fra fremmede Steder, skønt de her lettelig kunde have lige saa gode og for lige saa godt Køb.

En Følge af denne Forordning var et Reskript af 27. August 1762, hvorved Indgangspengene nedsattes til 2 Rdlr. For Drenges og Svendes Vedkommende blev det fastsat som »en general Regel og til Efterlevelse for samtlige Laug«, at Indskrivningspengene for en Læredreng skulde være 4 Mark og for en Svend til Mesteraaret 1 Rdlr. Overgangen fra Dreng til Svend skulde være gratis. Den Indtægt, Oldermænd hidtil havde haft af Laugssamlingerne, bortfaldt, undtagen naar der blev forlangt Samling i »Stridigheders og Uenigheds Tilfælde«.

For Laugene, der dog ikke hidtil havde været Kælebørn, var disse nye Love højst ubehagelige. Alle Laugsmestre, der i Forvejen havde ringe Næring, hed det, vilde blive ødelagte af de mange uduelige Personer, der nu vilde

gaa dem i Næringen og som intet kunde bidrage til Statens og Stadens Tarv.

To Gange indgik Malerlauget med allerunderdanigste Forestillinger om den store Afbræk og Fordærv, »Frihederne« vilde medføre for dem, men begge Gange henlagdes deres Andragender, uden at der trods Magistratens Støtte blev givet dem Svar. I sin Erklæring over det sidste udtalte Stampe, at der var ingen Grund til at tage Hensyn til Klagen, da Malerlauget ligesaa vel som andre Laug kunde taale Frimestre.

Intet kunde da mere hæmme denne Haandværkernes Pariakaste.

Ustandseligt rykker dens Tropper frem, »kaster sig i Støvet for Landsfaderens Fødder« og anraaber med grædende Taarer om Brødet. Mærkværdig er den Masse Svagheder, de alle er behæftede med. Snart er det Øjenssvaghed og lamme Hænder, snart »incurabel Sygdom«, men alle er de naturligvis saa yderlig forarmede, at de ikke har Raad til at forfærdige Mesterstykke, og alle har de fattige Forældre, Kone og mange Smaabørn at forsørge.

Selvfølgelig var der ogsaa dem, og maaske ikke saa faa, i denne Flok, der ikke kunde lave Mesterstykke og derfor beraabte sig paa Uformuenhed for at slippe. Gang paa Gang fremhæver Oldermændene i deres Erklæringer denne Side af Sagen, og paaviser, hvor billigt det i Grunden var at blive Mester, og at enhver nogenlunde flittig og sparsommelig Svend med Lethed kunde drive det dertil. Der er al Grund til at tro, at Oldermændene havde Ret i denne Betragtning. De kendte sikkert ret godt Ansøgerne og vidste, at mange af dem var daarlige Subjecter. En Gang imellem kommer Forargelsen da ogsaa kraftigt frem. »Suplicanten har«, hedder det i en Erklæring, »ikke anvendt sin Læretid til at lære det, han burde, thi ellers søgte han ikke om at blive en Frimester, som er det, enhver Krøbling og Usling søger«. »Dernæst besværer han sig over det Aag, hævdede Laugsrettigheder paalægger den stræbsomme og duelige Professionist«, hedder det i en anden Erklæring: »Dette er ej andet end Udflugter, hvorpaa alle uduelige, som frygter for deres Capacitet til at forfærdige Mesterstykke beraaber sig; idetmindste kender jeg ingen duelig, som nogen Tid har søgt dette, om han var nok saa fattig«.

Trods al Veltalenhed fra Laugenes Side, tog Regeringen dog intet Hensyn til dem. Den uddelte over en lav Sko Bevillinger til alle, der ansøgte.

Hvad Under da, at den Opfattelse bredte sig, at det var ligemeget, om man var i Lauget eller ej. Frimester kunde man blive paa snart en hvilken som helst Begrundelse. Og det hjalp intet, at Lauget flere Gange lovede forskellige Andragere at lempe Adgangen for dem, baade hvad Indtrædelsespenge og Mesterstykke angaar, naar de blot vilde lade være med at blive Frimester. Alt dog til ingen Nytte. »Jeg maatte jo være gal, om jeg vilde være Mester«, udbryder en, »saalænge jeg kan sidde hen, uden at tvinges dertil«. Manden havde Ret. Thi saare sjældent var det, at nogen Frimester behøvede at bøje sig for Laugets Fordringer, selv de billigste. Havde en Frimester arbejdet nogle Aar »med egne Hænder«, saa skaffede et nyt Andragende ham Tilladelse til at holde en Svend eller to, ja til Tider endog Lov til at indtages i Lauget »mod en billig Kendelse« og uden at aflægge Mesterstykke.

Og hvad nyttede det, at de rigtige Laugsmestre forargedes, selv om der ogsaa til Tider bødes dem ret stramme Ting. Hvad skal man saaledes sige til, at en Mand androg om og fik Bevilling som Frimester, fordi han havde været Tjener i 12 Aar hos General Wagner. I den Grad bredte den Opfattelse sig, at Andragendet og dets Motivering var noget rent formelt, at man kan finde Ansøgninger, der gaa paa Formlen: »Da' saa mange andre ere blevne forundt den Naade, saa tillader ogsaa jeg mig at andrage derom.« Havde man Mangel paa Argumenter, synes Andragerne ikke altid at have været bange for at opdigte nogle. Der findes flere Eksempler paa, at Lauget i sine Erklæringer afslørede vitterlige Usandheder i Ansøgningerne, men alligevel blev Bevillingerne givet, og det var kun en daarlig Trøst, at man bagefter kunde notere i Protokollen, naar Bevillingen blev indført, at den var givet, »uagtet han paa løgnagtige Foregivender havde ansøgt«.

Nej intet nyttede. Hoben voksede, og Ansøgerne vedblev at myldre frem. Det virker ganske pudsigt imellem alle disse Stakler at finde den senere Berømthed *Nic. Abraham Abildgaard*, der 1764 søgte om Tilladelse til at arbejde med egne Hænder for derved at erhverve sig saa meget, at han kunde besøge Kunstakademiet. Forgæves indvendte Lauget, at han lige saa godt som enhver anden Malersvend kunde frekventere Malerakademiet i den Tid, han som Svend tjente hos en Mester. Abildgaard fik, hvad han ansøgte om. Ligesom alle de andre.

Frimestrene var dog ikke de eneste, Lauget maatte gøre Front imod. Foruden det store Antal »Fuskere«, der fik Lovens Stempel, maatte Lauget stadig

kæmpe mod hele det Regiment af sletlønnede Soldater og Matroser, der stod parat paa ethvert Gadehjørne og var rede til hvad som helst, der kunde falde for. Det var dog ikke meget, Lauget fik ud af disse Krigstog. Nogen Tilfredsstillelse kunde det maaske yde, naar man 1777 fik en Musketer straffet for Fuskeri med at staa 4 Timer til Pæls. Men ofte havde man kun Tids-spilde og Ærgrelse ud af Inqvireringen som i 1794, da en nærmere Undersøgelse viste, at en Matros, der var taget i Fuskeri paa fersk Gerning, for sit Arbejde kun havde faaet et Maaltid Mad og en »Sopken«, og derfor ikke kunde straffes.

Foruden af Fuskerne blev der imidlertid ogsaa gjort Indgreb af selve Kunstakademiets Medlemmer. Slem skal saaledes kgl. Flaademaler, Kancelliraad *P. Brünnich* have været. Rimeligvis fordi det ikke var synderlig bevendt med hans Kunstmaleri, paatog han sig alskens Haandværksarbejde i Byen og tjente sig derved en stor Formue. Han skulde til Flaadens Behov holde en Del Svende, men da han ikke altid kunde beskæftige dem ved Kongens Arbejde, var han nødt til at anvende dem ved, hvad der kunde falde for i Byen. Selvfølgelig fandt Malerlauget sig ikke deri, men anklagede ham flere Gange for Retten, uden at det dog naaede noget derved, da Akademiet altid tog Brünnich i Forsvar.

Værst af alt var dog den indre Strid mellem Laugets egne Medlemmer. Utallige er de Klagemaal, der føres over enkelte Laugsmestres Indgreb i andres Arbejde. Som Regel blev vel den Slags Sager ordnet indenfor fire Vægge, men til Tider kom de ogsaa for Retten. Et saadant enkelt Tilfælde fra 1781 er betegnende for Arten og mærkværdigt ved det Udfald, Sagen fik.

Nævnte Aar klagede *Sr. Naumann* over, at *Sr. Ostenfelt* havde fuldendt et Stykke Arbejde, hvis Grunding var foretaget af ham. Ostenfelt var 1776 kommen ind i Lauget uden Mesterstykke efter kongelig Ordre og rimeligvis har man saa ment, at der nu var en passende Lejlighed til at tage fat i denne »Indtrængling«.

Han anklagedes for Politiretten, men paaberaabte sig sin Uskyldighed og Uvidenhed om, at det var Naumanns Arbejde, han havde grebet ind i. Byggherren, der fremkaldtes for Retten, forklarede i Ostenfelts Favør, at det var til denne sidste, han havde overdraget Arbejdet. En Række Vidneførsler synes ikke at have gjort Sagen klarere. Dommen lød paa, at Ostenfelt med Rette havde udført Arbejdet.

Sagen blev nu appelleret til Hof^s og Stadsretten, men denne stadfæstede Politirettens Dom.

Stor var Forargelsen indenfor Lauget over denne Kendelse, »som til vor Forundring tvært imod kongl. allernaadigste Forordning af 1684, som hid^s indtil har holdt Malerlauget nu næsten 100 Aar i behørig allerunderdanigst Lydighed, at ingen enten hemmelig eller aabenbar maa gaa paa en andens Grund eller Arbejde uden at betale 4 Rdlr. i Straf, og dog er mig bekendt^s gjort, at Politimesterens Dom bør ved Magt at stande uden videre Aarsager hvorfor, og da derover den allegirte kgl. Forordning nødvendig herved op^s hæves, og i dens Artikel ingen mere Ordning er, og den ene Mester kan forarme den anden uden nogen Paatale saa meget som muligt og de er vel^s tænkende til. Og altsaa undres ej, at Ostenfelt ved vores Laugssamling er^s klærede før at betale 400 Rdlr. end som at erlægge 4 Sk. . . . og da bemeldte Ostenfelts Ankomst som Malermester i Malerlauget er os velbekendt ved hvilke Patroner og aldeles uden nogen allerringeste Forevisning af alleneste en Streg efter en Lineal mod kongl. Forordning som vi alle allerunderdanigst have burdet og tillige villig efterlevet til Dato«.

Denne hverken tydelige eller velskrevne Protokoltilførsel kan staa som et Slags Symbol for den Lovløshed, man nu ventede sig. Oldermænden *Jens Nielsen Raahede* bad Magistraten om Tilladelse til at nedlægge sit Oldermænd^s skab, men det blev ham »aldeles nægtet«. Der sammenkaldtes da et Laugs^s møde den 14. Januar 1782, hvor man, trods den faldne Dom, enstemmigt be^s sluttede 1) at holde paa Bestemmelserne i Artiklerne af 1684, 2) at holde Svendene paa Kost og Logi i Overensstemmelse med »Forbedrings Posterne« af 1753, 3) nøjagtig at til^s og afmelde Svendene hos Oldermænden og 4) at antage en Laugsskriver »for atter at bringe det næsten forfaldne Laug igjen i behørig Orden«.

Saaledes trængt fra alle Sider samledes den sidste Rest af dem, der endnu havde bevaret Kærligheden og Respekten for det gamle Laugsvæsen, sig om de gældende Artikler og især om Mesterstykket som den Fane, der ene og alene kunde forene dem, der duede. Mesterstykket, Beviset for, at man for^s stod sin Kunst, at man havde tilegnet sig den rette Fagdannelse, var Haand^s værker med Ære og Anstand, det blev da den Fæstning, der samlede Trops^s perne til det sidste Hovedslag. Og saa stort var det Ry, der gik og gennem Tiderne er gaaet af denne Fæstnings Styrke, at man lige ned til vor Tid har længtes efter at komme i Ly af den paany.

God og solid var denne Fæstning og høje og tykke dens Mure, men saa høje, at de spærrede for al Udsyn i den Verden, der laa udenom. Og saa afvant blev Besætningen med Tanken om, hvad der var paa den anden Side, at den lille Plads, den levede paa, tilsidst tyktes den at være Verden selv.

Fagdannelsen, det vil sige den strikte Gennemgaaen af alle Fagets Rangklasser, fra Dreng til Svend og fra Svend til Mester, den strikte Oplæring i alle Fagets Finesser, Dygtighed i selv at rive Farver, selv at kunne føre Penslen ved alle Slags Arbejder, de simple som de grove, det var den rigtige og ægte Laugsmesters Stolthed, hans væren eller ikke-væren.

Der er noget saa ærligt og honnet i dette Standpunkt, at man ynkes over den fattige Haandværksmand, der holdt herpaa og ikke forlangte andet end at maatte blive rolig paa sin Post og betale Gud og Hvermand sit. Men Ulykken var, at Fagdannelsen stivnede i Former, der ikke længer passede til Livet. Laugsmesteren trak sig som en forskræmt Snegl tilbage i sit Hus, hver Gang der var Tale om Forandringer eller Fremskridt i hans Fag. Saaledes som det havde været fra Arilds Tid, saaledes som han havde lært det af sin Mester, og som han atter lærte det fra sig til sin Dreng, saaledes skulde det vedblive at være. At nogen kunde finde paa at udføre Haandværket paa anden Vis eller at give sig af med noget, der laa udenfor, var for Mesteren af den gamle Skole uforstaaeligt.

Denne Stemning kommer flere Gange til Orde i de af Oldermændene udstedte Erklæringer. Da Mester *Bredal* 1804 søger om Privilegium exclusivum til at fremstille Farvelader samt Pastel- og Miniaturfarver, saa er det kun en yderst kølig anbefaling, der gives ham.

Fuldstændig afvisende forholder man sig overfor Anlægget af Fabriker, hvis Virksomhed kunde gribe ind i Malerhaandteringen. I sin Erklæring over et af *P. Erichsen* af Huset Blacks Enke & Co. 1798 indgivet Andragende om Tilladelse til uhindret af Laugene at anvende de Folk, han havde Brug for i sin Karet- og Vognfabrik, udtaler Oldermændene *P. Groth*, at »Fabrikers Anlæg er unægtelig nyttige og rosværdige, naar de sigter til almindelig Nytte og ikke oprettes paa de allerede etablerede Borgeres Ruin og Skade, men en saakaldet Fabrik, som denne, som Hr. Erichsen søger at anlægge kan ingen Hensyn have til almindelig Nytte, da det sjældnen er almindelig Mand, som forskriver og kører i engelske Vogne og Kareter, da slige Vogne som nu færdiges her i Staden er af den Bonitet og Beskaffenhed, at enhver dansk

Patriot, der ikke ligesom Hr. Erichsen er indtaget af Fordomme, gærne kan nøjes med at køre i Vogne, som her forfærdiges. . . . De Mestre, som havde anvendt Tid og Flid paa at lære at lakere Vogne og Penge paa at indrette deres Værksteder dertil, de vilde jo se sig ødelagt af en saadan Fabrik. Desuden vilde den ogsaa snart modtage gamle Vogne til Maling og Lakering og saaledes ganske og aldeles betage Malerlauget en betydelig Del af sin Næring, da alt hvad som kaldes nyt gerne i Begyndelsen har Tilløb«.

Paa et andet Andragende af 1798 fra Smedemester *P. M. Johansen* om Anlæg af en Vogn- og Kæretfabrik — det var Yndlingsbeskæftigelse for Datidens Storindustri — udtales det i Erklæringen, at en saadan Fabrik vilde være »en Fornærmelse imod de Professionister, som arbejde udi det Fag, som henhører til Kæret- og Vogn Arbejdet, og da Suplicanten selv skriver sig Smedemester, forstaar han nok ventelig ikke noget i mindste Maade af hvad de andre Professioner angaar, uden han maa lade det besørge af andre, men kunde derved have det Fortrin for sine Medborgere at føre Navn af Fabrikant og derved tage den Fortjeneste fra de Mænd, som have Levebrødet ved Kæret- og Vognarbejdet.«

Da Tapetfabrikant *Peder Ferguson Tepper* 1805 anmoder om Privilegium for en Voxdugs- og Tapetfabrik, saa fraraades det, fordi flere af Laugets Mestre ogsaa forstod den Kunst og kun manglede Kapital for at udføre den.

Ubetinget afvisende forholdt man sig overfor Maskiner. 1783 ansøgte en vis *Albert Angel* om Eneret til Salg af en Farverivemaskine, men i Lauget er man straks enig om, at denne Maskine vilde være højst skadelig og til Malerlaugets Ruin og Præjudice, fordi den Handel, som Malerne hidtil havde drevet med tilberedte Farver, derved let kunde unddrages dem. Man tænker slet ikke paa, hvilken Nytte Faget selv kunde drage af et saadant teknisk Fremskridt.

Skomager, bliv ved din Læst, det er Omkvædet paa alle Erklæringer. Noget Nyt kunde der slet ikke være Tale om.

Den, der vilde være ret Malermester, han maatte nu en Gang male sin gejstlige og verdslige Historie og sit Landskab, ellers duede han ikke til noget. Selv om han kunde udføre andre Ting til Fuldkommenhed, det kunde dog ikke nytte.

Selvfølgelig kunde denne Stilling ikke holdes, og Gang paa Gang tilføjes der Lauget Nederlag. Da Sr. *Kindermann* 1770 indleverede som Mesterstykke

et Blomsterbillede istedetfor de befalede »Historier«, kasserede man det naturligvis aldeles. Til ingen Nytte. Thi de Veje, der førte udenom Forskansningen, vare altfor godt kendte. Kindermann gik til Magistraten, der beordrede Lauget til at tage ham samt hans Blomsterbillede.

Og saa var Magistraten endda ikke den værste Nedbryder. Det blev det kongl. Kunstakademi.

Ved det nye Reglement, der 1771 — i Struenses Regeringstid — blev udstedt for Kunstakademiet, bestemtes det, at alle, som vilde være Mestre i »Professioner og Haandværker, hvortil behøves Tegning«, skulde forelægge Akademiet »først Ridset af deres Mesterstykke og endelig Mesterstykket selv til Approbation«.

Akademiet holdt sig dog ikke til denne formelle Berettigelse, men begyndte snart at lave om paa Mesterstykkerne, som det for de fleste Laugs Vedkommende fandt aldeles utidssvarende.

Det begyndte 1773 med Snedkernes, selvfølgelig ikke uden, at der fra deres Laugs Side blev gjort al mulig Modstand. Magistraten, der følte sig krænkede ved Akademiets Indtrængen i dens Rettigheder, holdt med Snedkerlauget og gjorde mange og lange Modforestillinger mod Forandringen. I en Erklæring, den afgav, hedder det saaledes: »Det tilstaas gerne, at Akademiets Professorer have vedbørende Indsigt i at bedømme en Tegning, men vi tro dog at kunne lige saa vel som de paaskønne Arbejdets Dygtighed, og naar Akademiet skulle kunne gøre Forandringer i de Stykker, som til Mesterstykker er anordnet og foreskrive andre, uden at Magistraten, som Haandværks Mestrenes foresatte Øvrighed deri skulle have noget videre at sige end alene antage dem til Borgere, vil det forvolde dem uendelig Collision og Suiteerne deraf vilde blive, at ikkun faa Mesterstykker bleve gjorte her i Staden, men Svendene for at undgaa lang Ophold med Tegningernes Approbation m. v. hellere henrejse til et andet Sted, hvor Amt er, og der forfærdiger Mesterstykke og siden begære Optagelse i Henhold til Forordningen af 1681«.

Trods Magistratens Modstand blev det imidlertid, som det en Gang var bestemt.

Akademiet holdt paa sin Ret og det blev en streng Herre. Gang paa Gang underkendte det Laugets Bedømmelse. Ofte antog det, hvad Lauget havde forkastet og forkastede, hvad Lauget havde antaget.

1777 kom Turen til Forandring af Malernes Mesterstykke.

Ved Skrivelse af 13. Maj lod det Lauget vide, at det for Fremtiden ikke mere vil vide af Landskaber som Mesterstykke. Med de historiske Stykker kunde det vedblive at være, som det var, da Forfærdigelsen af disse dog tvang Svendene til at søge Undervisning i Tegning. Istedetfor Landskabet skulde der derimod for Fremtiden leveres en Tavle, indrettet paa den Maade, at derpaa kunde males:

- »1. 1 Stykke med en Niche, hvorudi sættes en antique Vase med sine behørigte Ornamentter, hvoraf nogle kunde være forserede med Guld som forestillede Bronce. Paa Vasen kunde anbringes nogle naturlige Blomster, som suponeres at være henlagte for at dekorere den. Nedenunder eller ved Siden af Nichen kunde anbringes Fyldinger med antique Ornamentter af det Slags, som læres i Ornament-Skolen, hvilke igien kunde være rosseerede eller en camayeu.
2. Dørstykker, som bestode i Medaillons, indrammede af Festons og koloererede Blomster eller en camayeu af samme Couleur som Medaillonerne.
3. Nogle Prøver af forskellige Arter af Marmorering som f. Eks. Jaspis, Granit, Lapislazuli etc., hvilket altsammen kunde være anbragt i Fyldinger, Nicher og desl.
4. Prøver af Bronsering og adskillige Maader at forgyldte, saa og i Fald nogen havde Lyst at vise sin Styrke i Lakering efter den franske og engelske Maade, da kunne deraf ogsaa forevises Prøver.
5. Kunde og paa en saadan Tavle undertiden forevises en eller anden Indfatning til en Væg med Arabesquer eller Mosaïque eller og en glat Væg med Bord. Hvem som finder det for godt, kan fremkomme med Fyldinger til parade Vogne, Kareter etc., hvortil i Forvejen tilligemed Tegningerne til den historiske Tavle medfulgte et Udkast, paa det Akademiet derved kunde give sin Betænkning. Enhver, som skulde gøre Mesterstykke og ikke havde Øvelse nok at inventere selv, maatte tillades at tegne eller male bemeldte Ornamentter efter Kaaberstykker, saasnart de ikkun beflitte sig paa at vælge saadanne Kaaberstykker, som vare af bedste Smag f. Eks. le Pautre, Polidor, Marot etc. Dog er det ikke Akademiets Mening, at enhver, som skulde gøre Mesterstykke var forbunden til at gøre Prøve i alle disse Poster, da det alene var nok, naar de alene valgte dem, hvorudi de troede sig at have mest Styrke«.

Det skulde snart vise sig, at Akademiet var til Sinds at føre sine nye Ordre igennem. Allerede den 26. Maj s. A. sendte det en for Malersvend *Mathias Steinlein* indleveret Tegning »inapproberet« tilbage, fordi der ikke var medsendt »nogen af de i Pro Memoria af 13. Maj specificerede Poster«. »Og da Akademiet er overbevist om bemeldte Posters Rigtighed og Nytte, saa tilmeldes Lauget en Gang for alle: At Akademiet ikke antager nogen Tegning til Mesterstykke, naar dermed ikke følger Udkast til en af de i Forslaget foreskrevne Dele«.

For en Nutidsbetragtning kan der vel næppe være Tvivl om, at Akademiet saa rigtigt, naar det forandrede Malernes Mesterstykke. Men for Lauget var dette et utaaleligt Indgreb i de gældende Forskrifter. Det forekom det tvivlsomt, hvorvidt Akademiet saadan uden videre kunde forandre de af Kongen udstedte Laugsbestemmelser.

Den 21. Maj afgav det en Modforestilling, som blev overbragt af Oldermænden personlig. Den findes desværre ikke mere, men antagelig er den gaaet ud paa, at Mesterstykket efter Akademiets Forandring vilde være altfor let og tilstede altfor mange uduelige at blive Laugsmestre, sig selv og Stadens Befolkning til Skade.

Erklæringen kom imidlertid ikke Akademiet i Hænde fordi »Cancelliraad Høyer vilde ej modtage det, saasom Direktionen havde en Gang besluttet, at hvad Forslaget indeholdt skulde efterleves«.

Oldermænden lod sig imidlertid ikke nøje med den Besked, men gik atter næste Dag med to af Bisidderne til Akademiet for at tale med Direktøren. »Men som han var paa Landet fik vi det til Svar, at Direktionen tog ej herefter noget Mesterstykke, uden at der fulgte noget af det med, som Pro Memoria indeholdt«.

Den 28. holdes da Laugssamling »for at give dem Akademiets Mening tilkende, og om vi skal følge Laugsartiklerne, eller hvad Akademiets Forslag lyder«.

Resultatet blev, at Oldermænden skulde søge Hjælp hos Magistraten. Den 4. Juni henvendte Oldermænden sig da paa Raadhuset, men Overpræsidenten var ikke tilstede; han kunde komme igen næste Mandag. Den 7de møder Oldermænden atter, men igen forgæves, fordi Overpræsidenten var paa Landet. Endelig den 9de havde han Held med sig, men den Besked, han fik, var ikke opmuntrende. »Naar Direktionen for Akademiet ej foreslog Malers

lauget andet end hvad disse Tiders Brug var i Moden«, lød Svaret efter Referatet i Laugets Protokol, »fandt de (Magistraten) ej heller nogen Utilbørighed deri, og som vi endvidere forestillede Præsidenten, at den fjerde Post af Direktionens Forslag, som handler om Broncering og alle Slags Forgyldning kunde ej passe sig til Mesterstykke, bekom vi af Præsidenten det Svar, at foranførte var og tjenlig«.

Denne Renden fra Herodes til Pilatus, denne rent ud afvisende Holdning fra Avtoriteternes Side og denne enevældige Skalten og Valten med Sager, der paa det stærkeste greb ind i Haandværkets Liv, er betegnende for den underordnede Stilling, Haandværkerstanden indtog.

Og deri laa den værste Fare for dens fremtidige Trivsel. Hvad Malerlauget end kunde mene om Akademiets Forandring af Mesterstykket, ruinere Lauget kunde dette Skridt dog ikke, men Ulykken bestod i, at Haandværkerstanden var sunken saa lavt og i social og økonomisk Henseende stod saa dybt, at man slet ikke regnede med den og slet ikke fandt den berettiget til at tale med om de Sager, der vedrørte den selv.

Den Tilgang, Lauget og Haandværket fik, havde i Løbet af det 18. Aarhundrede forandret Karakter, var bleven ringere og ringere. Forøgelsen kom ikke som i ældre Tid næsten udelukkende fra Haandværket selv, men fra de Lag, der havde dannet sig et Trin dybere nede end Haandværkerstanden; det var Sønner af Daglejere, Soldater og Matroser, det var Børn fra Waisenhuset og Opfostringshuset, der nu fyldte op i Rækkerne. Lad der ogsaa blandt disse have været enkelte Dygtigheder; i det store og hele prægedes Haandværkets Kultur af denne sociale Niveausænkning. Den ny Tilvækst var gennemgaaende samfundsmæssigt set helt forkommen, manglede Sans for at bevare den gode Overlevering indenfor Haandværket og Dannelse og Vidsyn til at tage nye Felter ind til Opdyrkning.

Fra alle Sider føres der da ogsaa i den sidste Halvdel af 18. Aarhundrede saa enstemmige Klager over Haandværkernes Daarlighed, deres Mangel paa Foretagsomhed og Udholdenhed, at man nødes til at tro paa Sandheden deraf.

Laugsvæsenet var som et gammelt Træ, der er gaaet Orm i, som ædes op indvendig fra. Det kunde ikke mere sætte friske Skud, og de Stiklinger, der podedes paa den gamle Stamme, var af simplere Art og satte kun usle og vantrevne Frugter. Det gamle Træ var ved at visne.

Intet Sted spores dette klarere end paa Faguddannelsen. Den var saa slet

som vel mulig. Uagtet Malerlærlingene længe før, det var Tilfældet i andre Fag, havde aflagt Svendestykke og lige siden 1752 havde faaet Tegneundervisning paa Kunstakademiet, kan der paavises en stadig Nedgang i faglig Dygtighed, dels fordi Tegneundervisningen næppe blev drevet med særligt Hensyn til den faglige Uddannelse, Malerne skulde have, og dels fordi Uddannelsen paa Værkstedet, Grundvolden for det hele, faktisk blev ringere, eftersom Tiden gik.

I Begyndelsen af det 19. Aarhundrede hører vi om de udlærte Svende, at de efter en Læretid paa 5—7 Aar »ofte ikke forstaar det ringeste af, hvad en Svend bør vide«.

I det sidste Aarti af 18. og det første Aarti af 19. Aarhundred forkaster Kunstakademiet over Halvdelen af de indleverede Mesterstykker, og om enkelte af de antagne erklærer det, at de fandtes saa maadelige, at de burde have været kasserede, men at man har ladet Naade gaa for Ret. Man kan da gætte sig til, hvorledes Gennemsnittet af Mesterstykkerne har set ud.

Og saa gjaldt Kunstakademiets Kritik endda ikke den »kunstneriske« Del af Mesterstykket, de saakaldte historiske Tavler, dem værdigede man ikke en Udtalelse; men netop den mere haandværksmæssige Part, Prøverne paa Ornamentering, Marmorering o. s. v.

Uagtet Lauget ofte havde faaet dette at vide, saa vedblev det dog at holde paa de historiske Stykker, som om det var dem, det alligevel kom an paa. En Gang imellem prøver man endog paa at sno sig fra Ornamentprøverne og indsender kun Tegninger efter historiske Kobbere til Bedømmelse. Men naturligvis fik man dem lige saa hurtigt tilbage igen.

Saaledes i Aaret 1790. En Svend *Sørensen Lange* indsendte Mestertegninger uden Vedføjelse af de af Akademiet befalede Ornamentprøver. Den 22. Februar kom de tilbage uden Approbation, hvorefter Svenden maatte give tabt og føje Akademiet. Alligevel var man ikke bleven klog af Skade, men gentog Forsøget i Juni Maaned s. A. Atter en Kassation og en Formaning til Lauget om for Fremtiden at paase, at alt blev, som forlangt.

Som et sidste Forsøg paa at blive ved det gamle indsendte Oldermænden *Lars Povelsen Lange* en Pro Memoria, hvori han forklarede Grunden til, at man helst vilde holde sig til Historiebillederne. Ved at male dem viste man netop sin Dygtighed, og opnaaede tillige efter Laugets Mening — og her var det nok, at Tampen brændte — at der meldte sig færre Svende til Optagelse.

Men saa tabte Akademiet Taalmodigheden og sendte Lauget en Skrivelse, der rigtig læste det Teksten.

Man vilde ikke forbyde de vordende Svende at male historiske Tavler til Mesterstykke, men vilde dog fremhæve, at de ikke kom i Betragtning, uden at det foreskrevne Ornamentstykke fulgte med. »Akademiet indser ikke andet«, hedder det i Skrivelsen, »end at denne Beslutning jo er overensstemmende med Laugets Bedste, thi dersom de i disse 13 Aar (det Tidsrum, der var gaaet siden Mesterstykkets Forandring) indsendte historiske Tavler skulde have kommet i Betragtning og været anseete som væsentlige Dele af Mesterstykkerne, kunde Akademiet efter sin Overbevisning ikke have meddelt Attest paa noget Mesterstykke, og da der endnu ikke spores Tegn til, at de i Fremtiden skulde blive bedre, uagtet Akademiets Skoler staar Laugets Ungdom aaben, saa vilde der herefter ingen Mester kunde blive antagen, dersom Akademiet ikke som hidindtil ansaa den historiske Tavle som en blot Ceremoni. Lauget kan altsaa fremdeles gerne vedblive at forevise historiske Tavler til Mesterstykker, men Akademiet maa igentage, at Ornament-Maling, Lakering, Marmorering og Forgylldning bliver Hovedsagen, og naar dette er, som det bør være, kan Akademiet ikke undslaa sig for at meddele den sædvanlige Attest. Det skulde ellers være Akademiet meget kært, om Lauget vilde søge i disse Poster at bringe det saa vidt, som andre Nationer har bragt det. Hvor langt vores Lakering staar under den engelske og franske, behøver vi ikke sige, og endnu kan man ikke i Danmark faa en Ramme forgyldt, der har nogen Lighed med Forgyldearbejde i Sverig og Tyskland. Den Frygt, Lauget har for, at Mestrenes Antal skulde blive for stort, naar den historiske Tavle faldt bort eller ikke kom i Betragtning, tro vi, vilde hæve sig selv, naar Opsigten med Mesterstykkernes Forfærdigelse blev nøjagtigere end man har Aarsag at formode, den hidtil har været«.

Denne Skrivelse kaster et skarpt Strejfflys over de indre Forhold i Lauget. Hvis der ikke havdes Bekræftelse derpaa fra andre Sider, kunde man være fristet til at tro, Akademiets Kritik var noget overilet. Men det var den ingenlunde.

Af Laugets egen Protokol faar man ikke saa faa Vink om, hvor vidt fremskreden Demoralisationen i Virkeligheden var. Endog paa det Omraade, som hidtil havde samlet alle de rigtige gamle Laugsmestre — Mesterstykket.

Som antydet i Slutningen af Akademiets Skrivelse gik der de værste

Misligheder i Svang. Ofte synes det at have været Tilfældet, at Mesterstykkerne slet ikke var lavede af de paagældende selv. Og selv om Udførelsen af Mesterstykket foregik i Oldermændens Hus under Kontrol af de udvalgte Skuemestre, saa lod det sig nok gøre, mer eller mindre aabenlyst, at faa en Ombytning foretaget, inden Stykkerne gik til Akademiets Bedømmelse. I en Klage fra 1815 hedder det, at det flere Gange skulde være sket, at Mestre, der havde faaet deres Prøver anerkendte af Akademiet, ikke vare i Stand til at gøre Mesterstykket om en anden Gang.

Da en Svend i Aaret 1810, 14 Dage efter, at han havde faaet sit første Mesterstykke forkastet, indsendte et andet fuldt antageligt, ytrede Akademiet med slet dulgt Ironi sin Forundring over, at han i saa kort en Tid havde gjort en saa stor Fremgang.

Det, der forbavser allermest, er dog, at Lauget ingenlunde lagde Skjul paa Humbugen. Da Malersvend *Bergs* Mesterstykker 1814 forevises i Lauget, erkendes det enstemmigt, at en af Delene ikke var forfærdiget af Berg, »men for ikke at være ham imod indstilles det til Akademiets Approbation«. Og den fik det ogsaa.

Længere ude i Parodien kunde Betydningen af at lave Mesterstykke næppe drives.

Den indre Opløsning kendetegnes ogsaa paa den slappe Disciplin, der efterhaanden var bleven fremtrædende indenfor Lauget. Det oplyses saaledes 1805 i Anledning af en Forespørgsel fra Magistraten, at Mestrene fuldstændig havde ophørt at til- og afmelde deres Svende hos Oldermænden, og som Grund til denne Sløjhed angives, at »Tidernes Omstændigheder nu ere forskellige frem for de foregaaende«.

Ja, sandelig Oldermænden havde Ret, Tiderne vare forskellige fra de foregaaende.

Galt havde det været ved Aarhundredets Midte, men ved dets Udgang og ved Begyndelsen af det 19. Aarhundrede blev det meget værre; Snæverhed, Uduelighed, Demoralisation er den Overskrift, der burde sættes over Laugets Liv i dette Tidsrum. Men dermed er endda ikke alt sagt.

VI.

DE sociale Forskydninger, der havde fundet Sted indenfor Haandværkerstanden i Løbet af det 18. Aarhundrede, ytrer sig særlig i en bestemt Fremtoning: *Den gifte Svend*.

Gifte Svende — ja endog gifte Lærlinge — havde man vel nok kendt tidligere, især i Middelalderen, men efterat den tyske Zünftighed havde fundet Indpas herhjemme, var det sjældent, at Svende indgik Ægteskab, og gjorde de det, var det ikke velset af deres Fæller.

Omtrent fra Midten af det 18. Aarhundrede bliver Svendeægteskaber dog ret hyppige, og man fejler næppe, naar man søger Aarsagen hertil i de sociale Forhold. Endvidere var Antallet af Svende større end forhen. Af de S. 27 trykte Tabeller vil det ses, at Svendeantallet i første Halvdel af 18. Aarhundrede aldrig oversteg Mestrenes, men sidst i Aarhundredet er Forholdet forandret. 1781 var der saaledes 52 Svende mod 33 Mestre og 1793 64 Svende mod 40 Mestre i Malerfaget. Hertil kom endelig, at Overgangen fra Svend til Mester ikke længer var den sociale Forfremmelse, som det havde været hidtil. Det lokkede ikke synderligt at blive Mester; Fortjenesten var kun ringe og Byrderne større. Svendene foretrak ofte at blive Frimestre. Det var for det meste lige saa sikker en Levevej, og det kostede ikke saa meget.

Men netop fordi Udsigten til bedre Forhold var saa slette for Svendene, var Grundene til at opsætte Ægteskabet saa meget ringere. Desværre har vi ikke statistisk Materiale, der kan oplyse os om, hvormange gifte Svende, der fandtes og hvor stort et Procenttal, de udgjorde af hele Svendeklassen. Sikkert har det ikke været et ringe. Om ikke paa andet, saa kan man spore det af det stærke Modsætningsforhold, der dannede sig mellem de gifte og de ugifte Svende.

De gifte Svende blev en Kaste for sig, og som Regel holdt de zünfftige Svende ikke af at arbejde sammen med dem, ja i enkelte Fag vilde de ugifte Svende end ikke være i Laug sammen med dem.

Blandt Snedkersvendene var der i den Anledning 1780 stor Staahej, men de ugifte fik deres Vilje.

Mere roligt er det gaaet af hos Malerne. Men ogsaa hos dem var de gifte Svende udskilte, saaledes at Svendelaugene kun bestod af ugifte Svende.

Man tager næppe Fejl i, at denne Udsondring skyldes zünfftige Fordomme. Ganske vist hedder det i en Erklæring fra 1800, afgivet af Oldgesellerne i Anledning af et Forslag om, at de gifte Svende atter skulde optages og yde Tidepenge ligesom de ugifte, »at en gift Svend har altid ved Malerne været lige saa meget anset som en ugift«, men nogen Grund til Adskillelsen formaar de ikke at angive, »da det nok er en gammel Skik«. De prøver imidlertid at opstille nogle Aarsager, som muligt kan have været bestemmende for Udsondringen. Uagtet disse Aarsager næppe er de rette, har de for saa vidt betydelig Interesse, som man deraf faar en Forestilling om den Forskel, der fandtes paa den gifte og den ugifte Svend.

Først nævnes da de gifte Svendes »huslige Forfatning«, der ikke har tilladt dem at betale de dem paalagte Udgifter, og dernæst den Omstændighed, at »naar en giftede sig som Svend, blev han mindre i Stand til at samle sig noget til at blive Mester for, da han saa altid maatte blive Svend, om han end oplevede en høj Alder«. For da at ophæve den Uenighed, »der muligt kunde rejse sig mellem en gift Svend paa 60 Aar og en ugift paa 19, da den gamle gifte vilde maaske have et Slags Myndighed over den ugifte, og denne igen ikke vilde lade sig noget sige af hin, saa ere de vel blevne enige om at afsondre sig fra hverandre i deres Forsamlinger«.

Denne Frygt for de ældre Svendes Avtoritet, som her kommer til Orde, har aabenbart ikke meget paa sig. Af større Betydning er derimod den økonomiske Forskel, der herskede mellem de to Klasser, og her er det sikkert, at Skoen trykker.

Thi der kan næppe være nogen Tvivl om, at den gifte Svends ringere økonomiske Kaar har gjort ham mere afhængig af Mesteren og derved til en daarligere Kammerat.

Den gifte Svend var i langt højere Grad fristet til at svigte Sammenholdet og var i flere Henseender anderledes stillet end de ugifte. Han kunde

f. Eks. arbejde paa Dagløn, hvad de ugifte ikke kunde, og han var næppe saa stærkt interesseret i Overholdelsen af »Handwerksgewohnheiten«, og i det hele ikke saa let bevægelig som de ugifte, zünfftige Svende.

Det, den gifte Svend derimod fremfor noget var optaget af, var Lønforholdene.

I ældre Tid spillede Lønnen — som foran omtalt — en forholdsvis ringe Rolle, men sidst i det 18. Aarhundrede kommer dette Spørgsmaal stærkt frem.

1787 træffer vi en Klage fra Malersvendene til Magistraten over, at Mestrene antog Daglejere, saa at Amtssvendene kom til at gaa ledige, men det eneste Svar, Svendene fik var, at de havde at holde sig Artiklerne efterrettelige, og at de, hvis de gik ledige, risikerede at blive straffede for Løsgængeri.

Sandsynligvis har Mestrene svaret paa Klagen, at det var Svendenes egen Skyld, at de maatte holde Daglejere, at Svendene var selvraadige og trodsige osv. Det var jo den sædvanlige Melodi, men den passede snart ikke længere til Forholdene.

Der var nu bag Svendenes Forlangender et anderledes alvorligt og bydende Krav end tidligere, og der skulde kun ganske lidt til for at faa de ulmende Gløder til at slaa ud i Flamme.

Det skete 1794 ved den store Strike, der begyndte blandt Tømrerne og efterhaanden rev fem andre Fag med sig. Ogsaa til Malersvendene naaede Agitationen, men det lykkedes Mestrene at faa dem til at blive ved med Arbejdet, »dels ved gode Forestillinger, dels ved Artiklernes og Lovenes Bydende og dels for deres egen Æres Conservation«.

Denne Strike vakte overordentlig Opsigt. Den offentlige Mening, der længe havde været mod Laugsvæsenet, var gennemgaende paa Svendenes Side. Selv Regeringen veg tilbage for at anvende de Love og Straffe, der stod til dens Raadighed overfor de strikende, og nedsatte en Kommission til at undersøge Svendenes Forhold i det Hele og til at fremkomme med Forslag til deres Forbedring.

Denne Kommission, der traadte sammen den 11. August, synes helt at have være greben af Tidens humane og frisindede Stemninger. Den begyndte med at sammenkalde samtlige Laugs Svende for sig for at høre, hvad de syntes om en Forandring af Næringsforholdene, der gik ud paa, at enhver

Svend, der havde arbejdet som saadan i 4 Aar, skulde have Lov til at ernære sig som Frimester »med egne Hænder« samt Ret til, naar han havde været Frimester i nogle Aar da at blive optaget som Laugsmester uden Mesterstykke med Tilladelse til at holde Svende og Dreng.

Naturligvis syntes Svendene særdeles godt om en saadan Forandring og »bevidnede alle, at de vilde erkende saadan Regel og Bestemmelse som en sand Velgærning for dem«.

Malersvendenes Anker gik — ligesom tidligere — ud paa, at Mestrene havde for mange Daglejere, saa at Svendene maatte gaa ledige, og at det desuagtet blev dem forment at arbejde for nogen anden, som forlangte det af dem. Endelig forklarede de, at deres Mesterstykke kostede 70 à 80 Rdlr. at udføre.

Kommissionen, der, som den selv skriver, »ikke kunde blive andet end rørt over den Beskrivelse«, Svendene gav af deres Tilstand, henvendte sig nu til Laugene for at høre deres Mening om det Forslag, der var gjort Svendene.

Havde Svendene været henrykte derover, var det modsatte Tilfældet med Mestrene. Alle Laug kom i den hæftigste Bevægelse, og det i vort Haandværks Historie hidtil sjældne skete, at alle Laugs Oldermænd holdt Fællesmøde for at drøfte, hvad der skulde gøres.

Man enedes om at indgive en »Pro-Memoria« til Kongen med Modforestillinger. Et Udvalg paa fire Medlemmer, hvoriblandt Malernes Oldermænd *Lars Pouelsen Lange* blev nedsat, og den 12. September overrakte dette egenhændigt Kongen Laugenes Andragende. Afskrifter tilligemed en »Insinnuation« blev overbragt Grev Bernstorff og Magistraten.

Imidlertid skulde Kommissionens Spørgsmaal besvares; forinden dette skete, havde Malerlauget dog den 12. September i en ret spydig Tone bedt Kommissionen give sig Oplysning om »Svendenes Anke Poster og om noget til Commissionen var indløbet fra Svendene enten skriftligt eller mundtligt, der havde bevæget den til den Medlidenhed, den udtrykte sig med til Laugenes«.

Endelig den 30. September afsendtes det egentlige Svar.

I dette fremhæves først, at Malersvendene ingen Grund havde til at beklage sig. En Svend, der gad arbejde, havde i Ugeløn fra 15 Mark til 3 Rdlr. om Sommeren og 2 Rdlr. om Vinteren. Deres Forfatning var langt fra

at være ynkværdig, men deres Kaar lige saa blide som andre unge Menneskers, der begyndte at tjene Staten eller deres Medborgere. Heller ikke var deres Fremtid sørgelig. Ved at lave Mesterstykke kunde enhver faa lige Ret med Mestrene, og kunde det ikke være Drivfjederen, saa kunde Kommissionens Forslag ikke hjælpe. Dette vilde kun føre til en stor Konkurrence, hvor Udueligheden vilde ødelægge Dueligheden, og Mængden af Konkurrenter gøre den begyndende Frimester til en Prakker.

»Vi har et uforholdsmæssigt Antal Frimestre og Mestre, og vedbliver deres Tal at forøges, indses lettelig, hvad Vindskibelighed og Velstand, det vilde udbrede for Staten; paa Lauget var om faa Aar intet mere at tænke, thi det var ikke mere til, og Kappelysten vilde vel være til Stede, men det vilde da blive af det uædle Slags, født af den vantrevne Moder Brødmangel, opfostret af Avind, Misundelse og Brødnid, vilde den selv blive en Vantrivning, og da den ikke længer var underkuet af Laugsartiklernes § 9, der forbyder al Cabalespil til at tage Arbejde fra hverandre, vilde den maskeret eller umaskeret løbe eller snige sig omkring og give mangan en duelig og retscaffen Mand med Familie det sidste Stød til Armodens Svælg, gid ikke til Lasternes Afgrund. Den sørgende Menneskelighed vilde vende sit Øje til de fuldproppede Hospitaler, kaste det tilbage paa den tilstrømmende Mængde, skjule sin Kummer og føle den dybere, fordi den ikke formaade at lindre«.

Hvad Malersvendenes særlige »Anke-Poster« angaar, siger Lauget, at de ikke er vel begrundede. Mestrene var nødt til at bruge Daglejere, fordi Svendene vare saa store paa det, at de aldrig vilde bære noget paa Gaden. Heller ikke vilde de arbejde ordentligt. I Stedet for Kl. 6 kom mange drivende Kl. 7—7¹/₂, andre blev borte 1—2—3 Dage »for at svire eller spasere«.

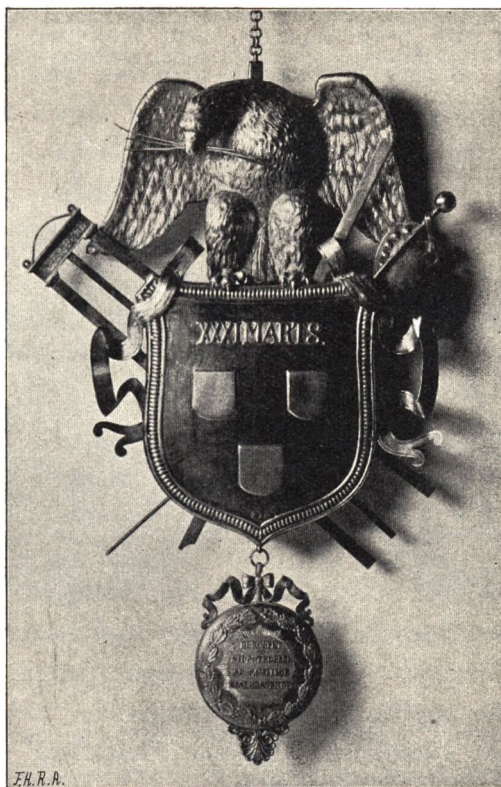
Naar Svendene tillige havde klaget over, at de ikke maatte arbejde for private Kunder, naar de ingen Beskæftigelse kunde faa hos Mestrene, saa indvender Lauget, at hvis det blev Svendene tilladt, saa kunde Mestrene være sikker paa aldrig at faa en Svend. Og hvem var det, der havde Privilegierne? Det var dog Mestrene. Hvorfor skulde det netop gaa ud over dem? De sad meget slet i det.

Endelig var Svøndenens Klage over, at det kostede 80 Rdlr. at lave Mesterstykke, ganske urigtig.

Et Mesterstykke kunde laves paa 6 à 8 Uger, og i den Tid skulde der kun betales 1 Rdlr. om Ugen til Oldermænden. Endvidere til Laugskassen 2

Dlr., til Ligklædet 3 Dlr., Oldermænden 1 Dlr., Fattigbøssen 1 Dlr., Politibetjentene 1 Dlr. Til Magistraten for Borgerskabet 10 Dlr. 3 Mk. til Fattigbøssen paa Raadstuen 1 Dlr. og til Raadhustjeneren 2 Dlr. 3 Mk.

Det blev altsaa kun 30 Dlr., og det kunde enhver flittig og ordentlig Svend sagtens tjene.

SVENDELAUGETS STÜESKILT

Nej skulde der gøres noget for at hjælpe paa de uheldige Forhold, saa var det Indskærpelse af Laugsartiklerne og Tilhold til Svendene om at passe deres Arbejde.

Som man vil se, er der i denne Skrivelse ikke megen Forstaaelse af Forholdene. Naar bare alt blev ved det gamle, som det havde været for 100 Aar siden, saa vilde alt efter Laugets Mening atter blive godt.

I den Retning gik Strømningerne dog ikke, og Mestrenes Modforestillinger blev kun Slag i Luften. Yderligere Indskrænkninger i Laugsrettighederne blev Følgen.

Havde Forordningen af 10. April 1761 været til stor Skade for Standen ved de mange Frimestre, den gav Anledning til, saa blev den Forordning, der udkom den 21. Marts 1800, og som var Frugten af Kommissionens Arbejde, ikke saa lidt værre.

Ganske vist gik den ikke saa vidt, som Kommissionen havde ønsket, men den tillod dog »enhver *indfødt* her i Staden arbejdende Haandværks-svend, naar han med gyldige Beviser godtgør at have i 4 Aar arbejdet som Svend, enten her i Landet eller paa fremmede Steder (efter at være bleven her gjort til Svend) at nedsætte sig som *Frimester* i sit Haandværk og derpaa tage Borgerbrev mod at betale det halve af det, som en Laugsmesters Borgerbrev koster«.

Havde Frimesteren arbejdet med egne Hænder i to Aar, maatte han tage en Dreng til Oplæring, men forøvrigt var det ham ikke tilladt at benytte anden Medhjælp end Hustru og Børn samt Haandlangere, de sidste dog kun til saadant Arbejde, hvortil der ikke fordredes nogen Haandværks-Kundskab.

Af Frimestrenes Optagelse som Laugsmestre blev der intet. Derimod griber Forordningen regulerende ind paa Arbejdsforholdet mellem Mestre og Svende, ophæver de tidligere Tidsfrister, der var fastsat, inden en Dreng kunde blive Svend og en Svend Mester. For Fremtiden kunde enhver, der ved et vel udført Svendes eller Mesterstykke beviste, at han kunde sit Fag, straks blive antaget henholdsvis som Svend eller Mester.

Alle de saakaldte »udlændiske Laugsfordomme« forbødes, og der gives Regler for, hvorledes Tvistigheder mellem Mestre og Svende og mellem Laugene indbyrdes skulde bilægges.

Men trods al Reformerer blev Forordningen af 21. Marts 1800 dog kun et Stykke Lovmagerarbejde som saa meget andet, Regler paa Papiret og smukke Ord om, at Kongen havde besluttet at hjælpe Haandværkerstanden til Vindskibelighed og bevirke Kundskabers Udbredelse, samt »ved bestemt Lov foreskrive samtlige Vedkommendes Rettigheder og Pligter, paa det indbyrdes Tvistigheder kunde afværges, Uordner hæmmes, Adgang til Næring lettes, Flid og Oplysning fremtrives og begge disse i Forening med Retskaffenhed opmuntres ved at udmærkes med fortjent Hæder«.

Sikkert nok har Regeringen ment, at alt vilde blive godt, og at den ogsaa havde til Hensigt at hæve Haandværksstanden socialt, viste den ved i samme Forordning at befale, at for Fremtiden skulde Halvdelen af Stadens 32 Mænd bestaa af »Kunstnere, Haandværkere og Fabrikører«.

Men alle disse smukke Løfter hjalp ikke synderligt.

Hverken socialt eller økonomisk kunde Haandværkerstanden hæves ved, at det blev endnu lettere end tidligere at blive Frimester. Det forværrede blot Tilstandene og trak i endnu større Grad Haandværket nedad end før, forøgede Standen med endnu flere forhutlede Smaaexistenser, der knap kunde

NAVNEPLADER FRA SVENDELAUGETS STUESKILT

tjene til det tørre Brød og sjældent kunde udføre et Stykke Arbejde ordentligt.

Det, som kunde have været til Gavn: Foranstaltninger til at hæve Standen i Dygtighed, Omsorg for en bedre Uddannelse, baade theoretisk og praktisk, blev ikke gjort.

I Virkeligheden vakte Forordningen da ogsaa kun Forbitrelse blandt Mestrene, og det har naturligvis ikke hjulpet paa Forholdene, at der i de følgende Aar blev givet »Værkgesellerne« ved Kjøbenhavns Brandkorps og de Haandværkere, der indtraadte i Borgervæbningens forskellige Korps, Frimesterrettigheder.

Forholdet mellem Mestre og Svende løsnedes derved i høj Grad. En

Mester var aldrig sikker paa at kunne beholde en Svend, og særlig i Malershaandværket var det galt. Da Magistraten 1812 rettede en Forespørgsel til Lauget om, hvad en Malersvend fortjente, saa svaredes der, at derom kunde der vanskeligt siges noget, »thi vi have kun meget faa og næsten ingen Svende ved Lauget«. De fleste var ansatte ved de borgerlige Korps og arbejdede som Følge deraf paa egen Haand »til Mestrenes store Skade, der ikke kunde lade det Arbejde, de have, besørge tilbørligen, dels af virkelig Mangel paa Svende, dels fordi at en saadan Svend, som ofte driver Fuskeri paa egen Haand, ser sig i Stand til at gøre Arbejdet til langt ringere Pris end Mesteren formaar«.

Hvor slet Forholdet var mellem Mestre og Svende ser man ogsaa af en Erklæring, Lauget afgav 1813 paa en Forespørgsel fra Magistraten om, hvorvidt det fandtes rigtigt at forlænge Svendenes Opsigelsesfrist. Malerslauget var stærkt herimod, thi hvis Fristen blev forlænget, vilde Svendene blot spille Mesterne »Cabaler« og volde dem saare megen Ulempe. De fleste Malersvende stod i de borgerlige Korps, og naar de havde Lyst til at spasere, saa foregav de, at deres militære Pligter kaldte dem. Nej, var der noget, der kunde hjælpe, saa var det at faa Mulkterne forhøjede; den Smule Bøde, de skulde give, det var ingen Straf, naar man huskede paa den store Dagløn, Svendene tjente.

Men var Mesterne saaledes højst utilfredse med Situationen, saa var Svendene det ogsaa. Forordningen af 21. Marts 1800 havde vel lettet Adgangen for dem til at blive Frimester, men det var ikke alle, der vilde gaa den Vej, der jo i Virkeligheden havde enhver »ærlig« Haaadværkers Foragt. De rigtige zünftige Svende, der dannede Svendelaugene, de havde dog før kunnet holde deres Sti ren, men nu paalagde Forordningen dem at tage mod enhver som helst, der meldte sig, uden Hensyn til, om han havde udstaaet den reglementerede Læretid eller taalt den Skærsild, som enhver honnet Svend burde gennemgaa.

Indenfor Malersvendenes Kreds var man højst utilfreds med denne Del af Forordningen og prøvede ogsaa ved Lejlighed paa at sætte sig herimod. Det var i August 1813. En Svend ved Navn *Carl Zetterstein* forlangte sig indskrevet i Henhold til § 6 i Forordningen af 21. Marts 1800, uden at han havde udstaaet den sædvanlige Læretid. »Men førend dette skete«, hedder det i Oldermændens, *I. F. Repholtz'* Klage, »blev der af de forsamlede

Svende aldeles uventet og paa den mest usømmelige og lovstridige Maade gjort Indsigelse derimod, under den ligesaa urimelige som uhjemlede Paa-stand, at han skulde skaffe Attester for sit foregaaende Forhold, uden hvilke de med en Enighed og Bestemthed, der tydeligen røbede overlagt Ondskab og Chicane mod ham aldeles nægtede at admittere hans i enhver Henseende upaaklagelige Svendestykke«.

Forsamlingen maatte ophæves, og de to Oldgeseller, den danske og den

SKILT, ANBRAGT PAA KISTEN VED BEGRAVELSER

tyske, afleverede Nøglerne til Laden, ligesom Svendene enstemmigt erklærede ikke at ville betale Tidepenge, saafremt Zetterstein skulde optages.

Det var jo den rene Rebellion, og for Oldemanden var der intet andet at gøre end at klage til Politiretten over samtlige de 33 Svende, som havde været tilstede.

I Forhørene forsvarede Oldgesellerne deres Fremgangsmaade med, at de troede dem beføjede til at forlange Beviser for den paagældendes tidligere Forhold, da i modsat Fald »fremmede Forbrydere og andre, som det ikke

kunde være dem magtpaaliggende at have til Laugsbrødre« let kunde blive optagne i Lauget. Heller ikke troede de at kunne andet end »gerere« sig som sket var paa Svendenes Forlangende.

Dommen faldt den 13. Oktober 1813 og lød paa to Dages og Nætters Vand og Brød paa egen Bekostning for hver af de to Oldgeseller og 2 Rdls. Bøde for hver af de øvrige Svende.

Denne Dom har stor Interesse, da den viser, hvor dybt Zünften endnu stak Sindene, og at der skulde andet end en Forordning til at faa den udryddet.

SVENDETEGNING FRA KJØBENHAVNS MALERLAUG

For Mestre som for Svende var Resultatet af Regeringens Indgriben da kun til liden Baade.

For Malernes Vedkommende var Forholdene endda vanskeligere end for andre Haandværk, fordi de havde mindre at staa imod med. Fagets Omraade var bleven stærkt begrænset ved de i Slutningen af 18. Aarhundrede ny indførte Papirstapeter, og ved at Husene nu bleve overstrøgne med Kalk istedetfor med Maling. Endelig klagedes der af Malerne stærkt over, at Mur- og Tørmestrene sædvanligvis vare Entreprenører for Nybygninger til alt det forefaldende Arbejde, hvorved de betjente sig af Personer udenfor Maler-

lauget, og beskæftigede de en Gang imellem en Laugsmester, saa undte de ham mange Gange næppe det daglige Brøds Fortjeneste derved.

At træffe en velstaaende end sige en formuende Malermester var et Særsyn. Legatstifteren *Christian Peter Getreuer* virker derfor ogsaa som et saadant. Han var Søn af Malermester *Zacharias Getreuer* og Hustru *Anna Margrethe, f. Wildwasser*, og fødtes i Kjøbenhavn 1710. I sin Ungdom følte han sig hængslende til Kunsten og skal endog 1738 have dekoreret Bankens Generalforsamlingssal med allegoriske Figurer. 1749 blev han Hofmaler og Forgylter, og i denne Stilling tjente han en stor Formue, hvoraf han ved Testamente af 1. Juli 1776, udvidet 7. Juli 1779 og konfirmeret 10. Marts 1786 oprettede de Getreuerske Stiftelser. Legatmassen, 93,000 Rdlr., anvendes til Bedste for Stadens Fattige. I Kuratellet indtager Malerlaugets Oldemand en Plads. Getreuer døde i Kjøbenhavn den 22. Oktober 1780.

Getreuer er imidlertid en ren Undtagelse.

Overalt, hvor vi ellers vende os hen ved Overgangen til det 19. Aarhundrede, er Tilstandene indenfor Haandværket yderst daarlige. Der skulde et helt Aarhundrede til for at rejse dem.

VII.

SMAA Lyspunkter havde der dog været midt i denne Elendighed. Den humane Aand, der var den raadende i Slutningen af det 18. Aarhundrede, kom paa flere Maader Haandværkerstanden til Gode ved de Bestræbelser, der udgik fra Myndighederne for at hæve dens sociale Anseelse. Haandværkeren tituleredes nu ligesom andre med »Hr.« istedetfor det lavere regnede »Sieur« eller »Monsieur«. Og Magistraten, om end formelt i alle Henseender Eneherskende i Laugenes indre Forhold, lod lidt efter lidt Selvstyret blive raadende. Der var nu ikke længer Tale om, at Magistraten gjorde sin Indflydelse gældende ved Oldermandsvalgene, og dens Ret til Stadfæstelse af disse omformedes i Praksis til en »Gratulation« til den af Laugsbrødrene ved de fleste Stemmer udpegede Kandidat. Det var den samme Aand, der kom frem i Forordningen af 21. Marts 1800 med dens Paabud om, at Haandværkere Tid efter anden skulde optages i Kjøbenhavns Borgerrepræsentation.

Hertil kom endelig den fra flere Sider udfoldede Virksomhed for at fremme Haandværkernes Undervisning¹⁾.

Ogsaa indenfor Malerlauget mærkedes den nye Tidsaand i et Par Medlemmers Forsøg paa Reformering af adskillig gammel Slendrian.

Den 6. Februar 1815 indgav Malermester *Jens Neuhausen* et Forslag til Cancelliet om, at Malernes Mesterstykker for Fremtiden skulde forfærdiges efter Tur hos de forskellige Mestre indenfor Lauget, som havde de fornødne Lokaler til Raadighed.

Herved vilde man efter Forslagsstillerens Mening undgaa de mange Misbrug og Bedragerier, som hidtil havde fundet Sted ved Forfærdigelsen af

¹⁾ C. Nyrop: Bidrag til dansk Haandværkerundervisnings Historie. Kbhvn. 1893.

Mesterstykker i Oldermændens Hus, og faa en virksommere Kontrol med, at vedkommende selv udførte sit Mesterstykke, Mage til den, der praktiseredes i Snedkerlauget, og som havde resulteret i »udmærket skønne og smagfulde Arbejder«.

Blev der ikke raadet Bod paa de Uskikke, som hidtil havde været fremherskende, vilde Staden »herefter ikke erholde en duelig Maler (»thi hvad kan en Dreng lære af en uvidende Mester«) og Kunsten saaledes til Landets Skam og tværtimod alle fra Regeringens Side gørende Opmuntringer gaa til Grunde«.

JENS NEUHAUSEN
(Efter en Portrætmedaillon paa Kunstakademiet)

Hvad der dog var det vigtigste, og her saa Neuhäusen helt moderne, var at vække Kappelysten hos Kunstnere og Haandværkere til at overgaa hinanden. Det var »det sikreste Middel til at opnaa den muligste Grad af Fuldkommenhed«.

Den 12. Marts sendte Neuhäusen det samme Forslag medunderskrevet af 16 andre Mestre til Oldermænden *Jørgen Repholtz*. Denne saa imidlertid en Fornærmelse mod sig i Neuhäusens Skrivelse og sendte ham den med et indigneret Brev tilbage med Bemærkning om, at hans Fremgangsmaade var ulovlig, og at han troede at handle ligesaa meget i Neuhäusens som i Laugets Tarv ved at henlægge Brevet uden at bryde sig om dets Indhold.

Det undgik han imidlertid ikke. Cancelliet forlangte nemlig gennem Magistraten Oldermændens Erklæring over Neuhausens Forslag. Repholtz' Svar af 10. April er yderst svagt, nærmest kun et Selvforsvar og en Forsikring om, at der aldrig var sket Misbrug med Mesterstykkernes Forfærdigelse med hans Vilje. Heller ikke kunde han indse, at Trygheden blev større, naar man forlod Oldermændens Hus, tværtimod var det at forudse, at der i mange Tilfælde vilde opstaa Uordener.

Forøvrigt havde Neuhausens Forhold i den senere Tid været et saadant, at man maatte anse ham for et uroligt Hoved, thi tværtimod Lovens Bud havde han haft Sammenkomst med 16 andre Mestre og tilskrevet Oldermænd en Brev af samme Natur som det til Cancelliet indgivne.

Denne Slutning vilde ikke have været ilde anbragt i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede. Neuhausen vilde da sikkert være bleven behandlet med den Alvor, som passede sig for et uroligt Hoved. Nu derimod faldt Hentydningen ganske til Jorden. Cancelliet var ikke tilfreds med Oldermændens Erklæring og forlangte Lauget sammenkaldt for at høre en Udtalelse fra samtlige Medlemmer, et Skridt, der er betegnende for den nye Aand, som besjælede Regeringen paa dette Tidspunkt.

Den 19. Maj fandt dette Møde Sted. Kun 34 af Laugets 60 Medlemmer var mødte, og disse besluttede enstemmigt, at Mesterstykkerne som forhen skulde udføres hos Oldermænd under Tilsyn af de udvalgte Skuemestre. Blandt disse 34 Mestre var mærkeligt nok 12 af dem, der havde underskrevet Neuhausens Brev til Oldermænd, saa det synes, som om han i sidste Øjeblik er bleven forladt af sin Hær. Imidlertid var 34 af 60 jo ikke noget overvældende Flertal, og desuden synes det, som om Cancelliet har haft en Fornemmelse af, at ikke alle Stemmer var ganske frivillige. Nok er det, der blev forlangt Afstemning blandt alle Laugets Medlemmer. Dette skete ved en Rundskrivelse, og herpaa erhvervedes yderligere 16 Stemmer for Oldermændens Parti. 10 vare bortrejste og kunde derfor ikke stemme. Neuhausens Forslag var saaledes forkastet med 50 Stemmer af 60, og Cancelliet maatte efter dette erkende, at der ingen Grund var til at forlade den gamle Ordning.

Efter dette mislykkede Resultat skulde man tro, at Neuhausen ganske maatte være tilintetgjort, og at han virkelig havde gjort utidig Spektakel, naar endog hans egne Medunderskrivere helt kunde forlade ham.

Rimeligst er det dog at antage, at Flertallet af Medlemmerne i Grunden

har været lige glade, og at de uden nogen særlig Overbevisning og uden at vide synderlig Besked om, hvad det var, de skrev paa, har sat deres Navne under. Saadant har jo været kendt baade før og siden.

Trods alt synes det alligevel, som om Neuhausen har haft Stemningen for sig. Ved Laugsforsamlingen den 5. Oktober fik han Revanche, idet han med 18 Stemmer valgtes til Oldermænd, hvorimod hans Modstander Repholtz kun opnaaede 11 Stemmer.

Det var dog ingen lang Tid, han fik at styre i. Kun lidt over 3 Maaneder efter døde han den 20. Januar 1816 41 Aar gammel, uden at hans Virksomhed i denne Tid naaede at præge Lauget.

Havde han levet og været ved Helsen, var Neuhausen sikkert en af de Naturer, der kunde have ført baade Lauget og Haandværket ud af det Dødvande, hvori det flød.

De faa Begivenheder, vi kender af hans Liv, minder om en energisk og beslutsom Karakter, besjælet af Kærlighed til og Sans for Kunst.

Han var født 1775 og besøgte som Svend Akademiet. 1801 lavede han Mesterstykke, synes derpaa at have slaaet ind paa Kunstnerbanen, idet han 1802 erhvervede den lille Sølvmedaille. Ret langt er han dog næppe kommen, inden han har opgivet denne højst usikre Vej og har slaaet sig til taals med Haandværket. Han var en velstaaende Mand og købte 1803 paa Auktionen over Wiedewelt en Del af dennes Tegninger m. m. Tillige ejede han en betydelig Samling Malerier, Bøger, Kobberstik og Haandtegninger, vistnok noget enestaaende for en datidig Haandværksmester. Efter hans Død tilfaldt alt dette tilligemed hans efterladte Formue Kunstakademiet, der aarlig deraf udreder »den Neuhausenske Præmie«.

Oppositionslysten var dog ingenlunde ophørt med Neuhausens Død. Paa den Laugsforsamling, der den 7. Februar valgte *Hans Carsten Holmer* til Oldermænd i Neuhausens Sted, fremstod Mester *Arjen Jacson* med Forslag om, at Bisidderne for Fremtiden skulde vælges af Laugsinteressenterne istedet for som hidtil af Oldermændene. Forslaget synes at have vakt Bifald, og saavidt det kan ses, var man allerede begyndt paa at omdele Stemmesedler, da den nyvalgte Oldermænd standsede Handlingen som ulovlig under Henviisning til Laugsartiklernes § 3, der lagde Valget i Oldermændens Haand.

Heraf lod Jacson sig dog ikke standse, men fremsatte paany sit Forslag for Cancelliet.

I Begrundelsen fremhæver Jacson, at det vilde være bedre at have en valgt Komité end en selvraadig Oldermænd, der kunde vælge afhængige Interessenter og Brødre til Bisiddere. Endelig vilde man derved være langt bedre beskyttet mod den hyppige Forfalskning af Mesterstykkerne, der vel ikke kunde bevises juridisk, men hvorpaa der ikke manglede de mest fyldestgørende Sandsynlighedsbeviser. Andragendet blev medunderskrevet af 30 Mestre, og da Lauget bestod af 58, var der saaledes Flertal derfor.

I sin Erklæring over Andragendet, der afgaves 1. Juli 1816, tyer Holmer atter til Laugsartiklerne og forsvarer sig mod, at han nogensinde skulde have fremmet Forvanskningen af Mesterstykker (han havde været Oldermænd tidligere). Og da Jacsons Forslag efter hans Mening kun vilde sætte Splid i et Laug, der i saa mange Aar havde levet i Fred og Enighed, saa var det hans underdanige Bøn, at Jacsons Planer maatte blive hindrede.

Jacsons Plan er et interessant Eksempel paa den nye Tids Selvstyrelyster i Modsætning til den foregaaende Slægts Tro paa, at det gamle var det bedste. Regeringen gav Jacson Medhold og 1818 valgtes for første Gang Bisiddere af selve Laugforsamlingen.

Nyt Liv i Anledning af denne Reform mærkes der dog ikke noget til. I alt væsentlig gaar alt paa den gamle Melodi. Man var endnu altfor uvant med at styre paa egen Haand, regeret som alt og alle var bleven fra oven af i de sidste 150 Aar.

Begivenhederne indenfor Lauget præges ikke af nogen ny Aand og Opfattelsen af, hvad der sker udenfor, er den samme, som den altid havde været.

Unigheder og Retstrætter med Murere, Blikkenslagere, Glarmestre og Urtekræmmere var Dagens Orden, og nu som før brød man mange Lanser for Laugets Ret og for Nødvendigheden af Privilegiernes Bestaaen.

Striden mellem Urtekræmmerne og Malerne opstod i Anledning af, at de første var begyndte paa at falholde Farver, hvad Malerne hidtil ubestridt havde anset som et Privilegium for sig. Der udspandt sig en uendelig lang Proces eller rettere en Række Processer, som endte med Urtekræmmernes Sejr¹⁾.

Værre end Urtekræmmerne blev dog den af *Jacob Holmblad* anlagte Farvemølle, thi der kunde, klager Lauget, enhver gaa hen og faa Farver, saa at det

¹⁾ Se nærmere herom og om Følgerne C. F. Stegemann: Aktieselskabet de forenede Malermestres Farvemølle. Kbhvn. 1895.

ikke som tidligere blot blev Svende, der fuskede, men ogsaa Arbejdsmænd og Sjøvere, ja selv Drengene.

Ligesom tidligere føres Kampen mod Frimestrene. Noget mere Hold i denne Strid fik man, efter at Forordningen af 23. Oktober 1822 havde paa-
lagt de vordende Frimestre at aflægge det samme Mesterstykke som den, der vilde være Laugsmester. Alligevel benyttedes enhver Lejlighed til Klage over Frimestrene, og navnlig besværede man sig stærkt over, at disse saa ofte fik Tilladelse til at holde Svende. Det kunde jo kun blive til den bare Elendighed for Laugsmestrene, hvoraf kun ganske faa holdt Svende. Og saa gik disse Svende endda og fuskede paa egen Haand.

Svendene paa deres Side var heller ikke tilfredse med Forholdene. Fra dem lyder ligeledes de gamle ofte gentagne Klager over, at Mestrene holdt for mange Daglejere.

Som sagt, der er i alt dette intet nyt, og det synes næsten, at man nu — ligesom forhen — skyede al Forandring.

Naar undtages en efter Kunstakademiets Ønske foretagen Forandring i Mesterstykket, hvorved det hidtil i Oliefarve udførte Ornament fremtidig skulde udføres i Limfarve, skete der ingen Forandring i Mesterstykkets Form. Trods de forskellige Anlæg, de enkelte Aspiranter kunde sidde inde med, maatte de vedblivende alle uden Undtagelse vise deres Dygtighed ved at male enten en Figur eller et Landskab (her havde Kunstakademiet vist sig føjelig) og et Ornament samt en Prøve paa Marmorering. Naturligvis kunde det ikke alt blive lige godt, og Snyderierne florerede. Hvor slet det stod til med Mesterstykkernes Udførelse endnu langt ned i Tiden, faar man at vide af en Svarskrivelse til Industriforeningens Forevisningsudvalg, der 1842 havde anmodet Lauget om at udstille de færdige Mester- og Svendestykker. Oldermænd *Tilly* maatte besvare Anmodningen derhen, at disse Sager ikke egnede sig til at komme frem.

En Forandring i Mesterstykket foretoges mod Laugets Ønske 1838, idet det da paa Foranledning af Snedkerlauget blev paalagt de vordende Mestre at udføre et Overslag over Materialer og Arbejdsløn paa et eller andet Stykke Arbejde indenfor Professionen.

Mod Fabrikanten og Privilegiehavere fortsattes Kampen fremdeles, men uden Nytte. Der var yderst faa indenfor Malerlauget, der slog ind paa nye Baner; særlig forundres man over, at den ny opdukkende Kunst: Lakering

paa Blik og Jern, i dette Tidsrum næsten slet ikke blev udnyttet af Malerne, ja Forundringen stiger, naar man ved en Retssag fra 1839 erfarer, at ingen Maler ejede nogen Bliklakererovn. Af større Malervirksomheder fandtes ikke mange. *Hans Carsten Holmer*, der flere Gange var Oldermænd, var en af de faa, der havde mange Svende. En større Forretning dreves ogsaa af *S. Hambro*, der 1830 begyndte paa en Voxdugsfabrik.

Ellers klager Malerne over, at Faget efterhaanden var skrumpet ind til næsten kun at omfatte Dekorationsmaling. Blikkenslagerne havde erobret Bliklakeringen, Vognfabrikkerne Vognenes Maling og Lakering, og det indrømmes 1839 af *Lauget* selv under en Retssag, at ingen af Mestrene havde nogen Øvelse i at lakere eller dekorere Møbler.

En særlig Specialitet, nemlig Rullegardinsfabrikationen, synes dog at være dreven af flere. Der nævnes saaledes Mestrene *A. Kruse*, *Ehrencron*, og *Harboe*. Ogsaa Tapettilvirkningen synes at have tilhørt Malerne. Mestrene *Hammer*, *Holmer* og *Berg* havde smaa Fabrikker med Haandpresser, hvorimod den af Portrætmaler *Fraenckel* anlagte Fabrik var af større Omfang.

I det Hele var der dog kun faa Forretninger af Betydning. Resten var temmelig smaa og temmelig almindelige Virksomheder. De daarlige Tider, der raadede i Aarhundredets første tre Tiaar, har naturligvis ogsaa her øvet deres Indflydelse. Endnu 1838 klages der over, at mange Mestre ikke har Arbejde nok, ja, at der endog fandtes mange blandt dem, som ikke vare i Stand til ved Haandværket at erhverve det fornødne til Kone og Børn.

Man sporer da heller ingen nye Initiativer i Lærlingeuddannelsen.

Akademiets Uddannelse betød stadig ikke meget, anlagt som den var uden særlig Hensyn til den faglige Virksomhed. Først fra 1831 kom der nogen Forandring heri ved den af Malermester C. Tilly stiftede Malerskole, der dog ikke fik nogen større Indflydelse.

Drengene misbruges i en utrolig Grad af de fleste Mestre til simpelt Arbejde, og derfor saa man gennem Fingre med Svendestykket. Det lavedes i Virkeligheden uden al Kontrol. Snyderier gik i Svang i en uhyggelig Grad. Hvert Kvartal samledes de vordende Svende i et af Oldermændens Lokaler, og det kunde da ikke undgaaes, at den mindre dygtige søgte og fik Hjælp hos den flinke. At denne Samling unge Mennesker, anbragte i et Lokale uden anden Kontrol end den Oldermænden og Skuemestrene nu og da, et Øjeblik

hver Dag, kunde udøve, desuden brugte Tiden til alt andet end til at male, er givet.

Det kommer ved forskellige Lejligheder frem, at de unge Mennesker betragtede den Tid, de arbejdede paa Svendestykke, som en lille Ferie og morede sig paa bedste Maade med, hvad der kunde falde for.

En Klage fra tvende Stykmestre, der 1828 arbejdede paa deres Mesterstykke, giver en malende Skildring af de Tilstande, der til Tider kunde herske.

Drengene »prøvede Styrke, fægtede med deres Malerstokke og faldt flere Gange saaledes op mod Døren ind til os, saa vi troede, Fyldningen skulde falde ind. Det gik endog saa vidt, at forbigaaende paa Gaden ikke kunde undgaa deres Uartigheder med at kaste et og andet ud paa Folk som Kridtstumper, beskidt Papir, Vand og sligt. Ved at træffe en Fiskerkone, der brugte sin Veltalenhed, samlede flere Mennesker. De sang, naar det faldt dem ind, gemene Viser, den ene bedre end den anden«¹⁾).

For at sætte en Stopper for slige Uordner fastsattes en Bøde paa 1 Mk. daglig for dem, der var mere end fire Uger om deres Svendestykke. Heller ikke Svendene synes at have haft nogen særlig Hast med at faa Mesterstykket færdig. 1836 klages der over, at Stykmestrene staar halve, ja undertiden hele Aar om Arbejdet. Følgen deraf var, at der paa Grund af de indskrænkede Lokaleforhold hos Oldermændene, kunde gaa meget lang Tid hen, inden en Svend kunde komme til at begynde paa at lave sit Mesterstykke. Der indførtes derfor ogsaa 1838 for Svendenes Vedkommende en Tidsfrist, nemlig 3 Maaneder, inden Udløbet af hvilken de skulde være færdige med deres Arbejde.

Men det var ikke den Slags Foranstaltninger, der kunde redde Lauget. Hjælpen maatte komme inde fra, fra Lauget selv, ved nye Kræfter, nyt Syn paa Livet. Dette blev dog næppe helt forstaaet af den gamle Slægt og af de Mænd, der i dette Tidsrum, fra ca. 1815 til 1843, styrede Lauget. Oldermændene tilhørte i alt væsentligt den gamle Skole, der opfattede alt, hvad der skete, som Forurettelser mod Lauget, og ikke kunde se, at det, som foregik, var Udslag af en hel ny Tid, der fordrede nye Mænd, som udaf de for-

¹⁾ Det synes som om den Slags Spilopper er blevne straffede, naar de nye Svende blev optagne i Svendelaugene. Inden Synderne blev tildrukne, maatte de pænt bede om Forladelse, eller, hvis de ikke kunde bekvemme sig dertil, betale Bøder.

andrede Forhold kunde skabe nye Former, hvorunder Fremtidens Udvikling kunde gaa for sig.

Dette Arbejde blev forbeholdt den Slægt af unge Haandværkere, der var voksede op til Modenhed i Trediverne, og hvorefter ikke saa faa kom hjem fra Rejser i Udlandet med Hovedet fuldt af Julirevolutionens radikale Ideer, med den unge Slægts liberale Syn og dens Sans for Frihed og Fremskridt paa alle Omraader.

Sidst i Trediverne sporer man overalt, at det er denne nye Slægt, der er begyndt at tage fat. Indenfor Malerlauget finder man en hidtil ukendt Stræben efter at slaa ind paa nye Baner, ikke blot indenfor Lauget, men ogsaa i selve Haandværket.

1839 skrives der til Magistraten om Tilladelse til at aabne et Udsalg af saadanne Arbejder, der produceres indenfor Faget, f. Eks. »decorerede Møbler og andet Husgeraad i pompejansk eller kinesisk Stil med Figurer, Løvværk, Dyr, Blomster eller anden Staffering og Forgyltning og ved et fint Lak-Overtræk givet et elegant Udseende, lig de kinesiske Arbejder, forgyldte Speilrammer, Gardinstokke, malede og lakerede Presenterbakker af Træ og Blik, malet Legetøj af Træ og Blik, malede Bordtæpper, Vinduesjalousier, Rullegardiner o. s. v.«.

1840 andrager man om at faa Mesterstykket forandret saaledes, at der i Overensstemmelse med Tidens Fordringer kunde males »buntede« Ornamenter.

Istedetfor de gamle Kobberstik, som hidtil havde været benyttede som Forbilleder for Mestertegninger, brugte man nu i rigt Maal Thorvaldsens mange herlige Figurer.

I selve Faget blev det Mænd som *Jørgen Ernst Meyer*, der gik i Spidsen med nye Foretagender. Efter i adskillige Aar at have bestyret det store Hambrøske Værksted etablerede han sig selv 1834. Fire Aar efter, 1838, fik han fem Aars Eneret til ved Hjælp af Gummi elasticum at fabrikere vandtætte Tøjer til Klædningsstykker, Kasketter, Sprøjteslanger, Brandspande o. s. v.¹⁾.

¹⁾ Fremgangsmaaden ved Fabrikationen beskrives af Meyer selv saaledes: »Gummien skæres først i lange Stykker og vales derpaa til meget tynde Blade mellem to varme Metalvalser og udblødes enten i Terpentin eller Stenkulsolie efter den Anvendelse, man agter at gøre deraf; naar samme tilstrækkelig er gennemblødt, forarbejdes den saalænge i en dertil indrettet Stampe . . . , indtil den danner en aldeles jævn Masse, der maa have en til Tøjets større eller mindre Tæthed svarende Tykkelse. Denne saaledes tilberedte Masse paaføres Tøjet, der maa være udspændt paa Rammer, med en Spartelkniv; man giver det dermed saa mange Anstrøg, som man anser fornødent til den forskellige Anvendelse, og naar disse Anstrøg have naaet den behørig Tørhed, sammenpresses Tøjet enten imellem Valser eller med et meget svært Strygejern«.

1841 fik han Bevilling til at drive en Voxdugs- og Tapetfabrik og 1842 endvidere Bevilling til at male og lakere paa Jern og Blik.

Indenfor Laugets Styrelse mangler det heller ikke paa friske Kræfter.

Fremfor alle blev det dog en enkelt Mand, der her tog Ledelsen og kom til at paatrykke den sit Præg i det meste af den følgende Menneskealder. Det var *C. C. Tilly*.

VIII.

DEN 23. JANUAR 1843 valgtes *Claus Chr. Tilly* ved en Laugs-Samling paa Raadhuset til Oldermænd med 24 Stemmer. 21 Stemmer faldt paa *O. Larsen* og 11 Stemmer paa en tredje Kandidat.

Tilly var født den 17. August 1800. Han lærte Malerhaandværket i Kjøbenhavn og blev efter at have gennemgaaet Kunstakademiets lavere Klasser Elev af Modelskolen 1824. 1825 vandt han den mindre og 1826 den store Sølvmedaille. 1829 gjorde han Mesterstykke og løste 1833 Borgerskab¹⁾.

Som Kunstner var han næppe i Besiddelse af Talent; derimod viste han som Organisator fremragende Evner.

Straks efter hans Tiltrædelse som Oldermænd mærker man, at der er kommen en ny kraftig Haand paa Styret.

Allerede den 4. Februar 1843 nedsattes der en særlig Komité til at bedømme de Overslag, som i Henhold til Raadstueplakaten af 20. December 1838 skulde udføres som en Del af Mesterstykket. Komiteen bestod af 6 Medlemmer, der virkede et halvt Aar og skiftedes til Arbejdet tre og tre. Men ikke nok dermed. Der indførtes kort efter tillige en mundtlig Prøve af Aspiranterne, for at man kunde overbevise sig om, at de virkelig selv havde udført Overslagene.

Der foreskrevs endvidere fast Arbejdstid for Stykmestrene, og mod de Skuemestre, der forsømte Tilsynet, blev der anlagt Sag.

Overfor Kunstakademiet, som man hidtil havde ladet raade, som det selv vilde, gjorde Tilly opmærksom paa den Uensartethed, der herskede ved dets Bedømmelse af Fagprøverne, og han lod det forstaa, at paa det faglige

¹⁾ Th. Weilbach: Nyt dansk Kunstnerleksikon.

Omraade havde Lauget nok saa gode Betingelser for at bedømme Prøverne som Akademiet.

Laugsmestrene søgte Tilly at vække til Interesse for Laugets Anliggender ved at udsende Cirkulærer med Anmodning til den enkelte om at fremkomme med, hvad der kunde gavne Lauget.

Efter et stort Arbejde lykkedes det ham at faa vedtaget, at enhver Svend

C. C. TILLY
1843—1861

skulde være i Besiddelse af en Kontrolbog, hvori Mesteren skulde indføre, hvorlænge vedkommende Svend havde staaet i Arbejde.

Herved fik man et virksomt Middel mod Svendenes Fusken paa egen Haand.

Man kan derfor ogsaa godt forstaa, at Svendene ikke vare synderlig hentyngte over denne Opfindelse og kun nødtvungent bøjede sig for den.

Fra Svendenes Side blev Indførelsen af Overslagsberegningerne ved Mesterstykket forøvrigt heller ikke betragtet med Glæde. Faktisk var det jo at gøre Mesterstykket sværere, og da tilmed de fleste Svende ikke vare øvede i Regning og havde vanskeligt ved at tumle den Slags Regnestykker, der forlangtes, forstaaer man deres Utilfredshed. De beklagede sig ogsaa over,

at Mestrene gjorde Forskel i deres Bedømmelse, og at de ved den mundtlige Prøve, som foregik ved de almindelige Laugsforsamlinger, snakkede i Munden paa hverandre om deres private Affærer, uden at tage Hensyn til, at Eksaminanderne forvirredes derved.

Faktisk er det nu, at en overmaade stor Del af Svendene ikke bestod Overslagsprøven, og at ikke faa maatte gøre den om baade to og tre Gange, og lige saa faktisk er det, at der ved denne Prøve, der ikke som Tegne- og Malerprøverne bedømtes udenfor Lauget, var lagt et farligt Vaaben i Mestrenes Haand, der kunde misbruges.

At det blev det, foreligger der dog ikke bestemte Vidnesbyrd om, og overfor Svendenes Klage kunde Lauget med Rette gøre opmærksom paa, at for de Svende, der bestod Prøven, var det af Interesse, at der blev saa faa Mestre som muligt, og at de var saa dygtige som muligt. Dermed tav Svendene. Den Tid var endnu ikke kommen, hvor man regnede med dem som Faktor i Faget.

Den af Tillys Gærninger, der har baaret størst Frugt og haft Betydning udover de snævre Rammer, indenfor hvilke Lauget levede, er dog utvivlsomt *Oprettelsen af Farvemøllen*.

Den 8. December 1843 udsendtes Cirkulære til Laugets Interessenter om Deltagelse i denne Institution, og som alle ved, lykkedes Arbejdet fuldstændigt.¹⁾

Foruden alle disse Foretagender udførtes der fra Tillys Side et energisk Arbejde paa at faa Mesterstykket forandret, saaledes, at det bedre passede med Tidens Krav.

Den 19. Juli 1845 blev der til Magistraten indgivet Forslag om, at Mesterstykket for Fremtiden skulde bestaa af:

1. En skizzeret Tegning til en Loftsdekoration eller en dekoreret Væg med Gesims, hvori foruden Ornamenter skulde anbringes et Parti med en Figur eller et Landskab, udført i aqua tinta.

2. Et Fragment af den i Tegningerne angivne Gesims, aftrukket og dekoreret i Limfarve i den sande Størrelse.

3. Den i Tegningen skizzerede Figur eller Landskabet, udført i Oliefarve eller Limfarve i den sande Størrelse.

¹⁾ Angaaende Enkelthederne henvises til C. F. Stegemanns fortjenstfulde Skrift om Farvemøllen.

4. Et Parti af det i Tegningen skizzerede Ornament, udført i Limfarve i den sande Størrelse.

5. En stor marmoreret Tavle, udført i Limfarve.

Hermed vilde man efter Laugets Mening opnaa større Garanti for, at de Svende, der vilde være Mestre, virkelig kunde noget af deres Fag, og vilde søge den nødvendige Uddannelse. Ganske vist blev Mesterstykket derved gjort sværere, idet de hidtidige Prøver vare udførte uden noget som helst Hensyn til hvilken Anvendelse, der skulde gøres af de paagældende Figurer og Ornamente, men det gav større Udbytte for den, der udførte det.

Magistraten gik dog ikke ind paa Laugets Anmodning, da den først vilde afvente Betænkning fra den 1840 nedsatte Kommission til Overvejelse af Laugsvæsenets Omordning.

At der imidlertid var al Grund til en Reform af Mesterstykket, viste de stedse gentagne Misligheder ved dettes Forfærdigelse, og at Uddannelsen trængte i høj Grad til Forbedring, fremgik af de hyppige Kassationer, der fandt Sted.

En enkelt Sag fra 1845 er betegnende for Forholdene.

En Malersvend C. W. Schow meldte sig til at gøre Mesterstykke. Inden han blev færdig med sin Figurtegning, viste det sig imidlertid, at han havde faaet Hjælp af en samtidig paa Mesterstykke arbejdende Svend. Følgen blev, at Schows Mesterstykke kasseredes, og at begge Synderne fik en Bøde paa 2 Rdlr.

Schow fik nogen Tid efter Lov til at gøre Prøven om paa Betingelse af, at Figurtegningen blev lavet 2 Tommer større. Da han var færdig, viste det sig imidlertid, at han i alt for høj Grad havde savnet den Hjælp, han fik til den første Prøve. Baade Lauget og Akademiet vare smukt enige om at kassere Mesterstykket. Det pudsigste ved Sagen er dog, at ogsaa den Svend, der havde ydet Hjælp til Schow, fik sit Arbejde kasseret paa Grund af mangelfuld Udførelse. Deraf kan man danne sig et Skøn over Schows Dygtighed. Imidlertid fik denne Lov til at tage fat tredje Gang, og saa gik det. Den 24. Oktober 1846 antoges Prøven af Lauget og noget efter tillige af Akademiet. To hele Aar gik paa den Maade hen, inden Schow blev færdig med sit Mesterstykke. At han i den Anledning var bleven bitter, baade mod Lauget og Oldermannen, er forstaaeligt. Den 8. Januar 1847 an-

lagde han Sag mod den sidste til Tilbagebetaling af formentlig uberettiget oppebaaren Leje af Lokale i den Tid, han havde arbejdet som Stykmester. Ved Dommen blev Tilly dog frikendt, saa nogen Trøst kan han næppe have hentet af denne Sag. Maaske har det været en Hævn for ham, at han senere aldrig indbetalte sine Tidepenge i ordentlig Tid, men altid lod sig stevne, inden han rykkede ud med dem.

Der var meget i denne Sag, som kunde benyttes baade for og imod Laugsvæsenet.

De, der holdt paa dette, kunde med Rette hævde, at var Laugsvæsenet med dets Fagprøver ikke til, saa vilde Samfundet blive oversvømmet af daarligere Makkere, der ikke kunde deres Fag, af unge Svende, der ubesindigt vilde gifte sig og derpaa med en talrig Børneflokk falde Fattigvæsenet til Byrde, ikke at tale om, at de i høj Grad sænkede Haandværkets Niveau og i et betænkeligt Omfang kunde underbyde deres Fæller.

Herimod blev der imidlertid med lige saa stor Ret indvendt fra modsat Side, at Fagprøverne ikke ydede de Garantier, der paastodes, eftersom Laugene, hvad Figura udviste, lod de værste Klodrianer bestaa Prøverne, og endelig, at Forholdene havde vist, at hidtil havde Laugsvæsenet i al Fald ikke været i Stand til at hæve Haandværksstanden i Anseelse og Dygtighed.

Derimod havde det sat Skranker for en Mængde fattige Mennesker ved urimelige Bekostninger paa Mesterstykkerne og ved paa alle optænkkelige Maader at hindre den frie Foretagsomhed i at komme frem.

Der laa bag disse Betæneligheder en skjult Længsel efter friere Næringsforhold, selv om endnu kun faa turde tale højt om Laugsvæsenets fuldstændige Afskaffelse.

Vi har i det foregaaende set, hvilke Frugter den tilsvarende Bevægelse satte i det 18. Aarhundrede. De ulykkelige Forhold i det 19. Aarhundredes første Aartier og den frembrydende almindelige europæiske Reaktion dæmpede Frihedslysterne, ja Regeringen foretog endog adskillige Tilbage-skridt.

Med Tredivernes liberale Strømninger vaagnede imidlertid atter Reformtrangen, og Lysten til at komme Laugsvæsenet tillivs, udbredtes i vide Kredse. Spørgsmaalet affødte 1835 en livlig Meningsudveksling i Stænderforsamlingerne og i de efterfølgende Aar en fyldig Diskussion i Pressen og i mange

Pjecer. Den 1838 stiftede Industriforening i Kjøbenhavn stillede sig i alt væsentligt paa Næringsfrihedens Side, og det samme var gennemgaaende Tilfældet med den Del af Borgerstanden, der ikke var Haandværkere.

Ved kongelig Resolution af 3die April 1840 blev der af Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse nedsat en Komité til Undersøgelse af Stadens Laugs- og Korporationsvæsen, og dermed var Signalet til en lang Kampperiode givet.

Haandværkerne sluttede sig sammen og stiftede 1840 »Haandværkerforeningen«, der blev Hovedkvarteret for Næringsfrihedens Modstandere.

Det kunde ikke undgaas, at den stærke Stemning mod Laugene omvendt maatte vække ligesaa kraftig Følelse for dem paa modsat Side. Som naturligt var, holdt Haandværkerne paa deres Rettigheder og gjorde dem gældende paa det kraftigste. Maaske har Laugsprocesserne og Laugsforfølgelserne i ingen anden Periode af vort Haandværks Historie været talrigere end netop i Fyrerne.

Det Resultat, den nedsatte Komité naaede med Hensyn til Laugsvæsenets Reform, var dog saare magert.

Den 25. Oktober 1847 afgaves Betænkningen, hvis væsentligste Indstillingspunkter vedrørende de bestaaende Laug gik ud paa, at det skulde være enhver tilladt at aflægge Mesterprøve uden i Forvejen at have gjort Svendestykke, og at den, der aflagde Mesterprøve, tillige fik samme Rettigheder som en Svend.

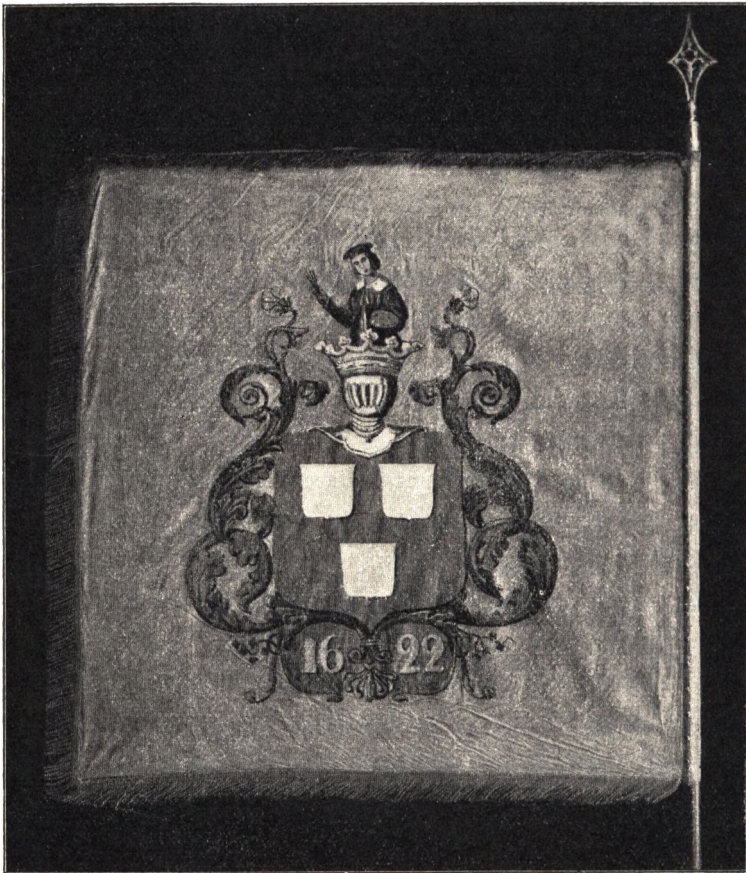
Mesterstykkerne burde underkastes en Reform, saa at de kunde udføres hurtigere og billigere.

Enhver Svend, der havde arbejdet som saadan i 8 Aar, eller efter at have opnaaet 30 Aars Alderen i 4 Aar, skulde være berettiget til uden Prøves Aflæggelse at faa Borgerskab som Frimester, og i Udøvelsen af sin Profession at benytte sig af en Lærlings Hjælp, samt efter 8 Aars Forløb at arbejde med en Svend.

Selv disse ret maadeholdne Forslag faldt dog i høj Grad Haandværkerstanden for Brystet. Den samlede sig med Haandværkerforeningen som Medlem til en kraftig Protest.

Sagen var, at man saa i Grunden mere i Betænkningen, end der laa i den. Man havde ventet Næringsfrihed og bevæbnet sig mod den. I Virkeligheden blev »Haandværkerstandens Bemærkninger«, der indgaves til Borger-

repræsentationen 1848¹⁾, da ogsaa kun en Kamp mod Vejrmøller. Gaar man de enkelte Oldermænds Bemærkninger igennem, viser det sig, at de foruden nogle Stiklerier til Kommissionen paa Grund af dens formentlige Mangel paa Sagkundskab, nærmest kun indeholder rent formelle Indvendinger.

FANE, BENYTTET AF LAUGET VED TROPPERNES HJEMKOMST 1849

Det eneste af Komiteens Indstillingspunkter, der ivredes alvorligt imod fra samtlige Laugs Side, var Genoprettelse af Frimesterinstitutionen. Man var bange for den store Konkurrence, der her igennem kunde skabes Laugs

¹⁾ Haandværkerstandens Bemærkninger ved den i 1840 udnævnte Komitees Betænkning angaaende Haandværks- og Fabriklaugene samt de dermed beslægtede Næringsveje i København, indsendte til Borgerrepræsentationen af Oldermændene paa Standens Vegne. København. Paa Haandværkerforeningens Forlag. 1848.

mestrene og kørte op med de fra Fortiden vel kendte Indvendinger om utidige Ægteskaber o. s. v. Af Humanitetshensyn var dog flere Laug, deriblandt ogsaa Malerlauget, villige til at gaa med til at indrømme Svende,

FANE, BENYTTET AF LAUGET VED TROPPERNES HJEMKOMST 1849

der havde naaet 45 Aars Alderen, Frimesterrettigheder samt Tilladelse til at arbejde med en Svend.

Ellers var alle Laug villige til at føje sig for tidsmæssige og liberale Reformere, havde intet imod at faa Mesterstykket forandret o. s. v. Kort sagt,

der kunde sikkert, hvis man havde faaet Tid til at slaa koldt Vand i Blodet, have været indført saadanne Overgangsbestemmelser, der kunde have skaaet Haandværkerstanden for den bratte Omvæltning, som kom 1857.

Imidlertid kom Krigsaarene i Vejen, og Grundloven af 1849 lagde Spørgsmaalet om Laugsvæsenets Reform under en anden Domstol end tidligere. Foreløbig drog Stormen over.

Et 1849 paa Forslag af Haandværkerforeningen indenfor hvert Laug nedsat Udvalg paa 7 Mestre og 7 Svende, der skulde tage Andragender og Ønsker, Laugets Tarv angaaende, under Overvejelse, fik derfor heller ikke meget at bestille.

Som forbigaende Fænomen og som Eksempel paa, at Mestrenes og Svendenes Interesser kunde drøftes i Fællig, har det imidlertid Krav paa Interesse.

Udover det ene, Laugsvæsenets Bestaaen, var det dog langt fra, at Svendenes Ønsker gik i Retning af Mestrenes. Svendene vilde vel nok beholde Mesterstykket, men have det betydeligt simplificeret; tillige ønskede de — ganske svarende til Mestrenes Bestræbelser for at holde Mestertallet nede — at indskrænke Mestrenes Ret til at antage saa mange Lærlinge, de ønskede.

Dette var Hovedindholdet af et Andragende, Malersvendene indgav til Magistraten i Oktober 1848. De vilde have Mesterstykket forandret saaledes, at der kunde vælges mellem tre forskellige Kategorier, hvorved de enkelte Svende bedre kunde komme til at udføre, hvad der passede for deres Evner. Endvidere ønskede de, at ingen Mester maatte holde mere end to Dreng, hvorved Antallet af Svende i Tidens Løb kunde blive indskrænket, og endelig lettere Adgang til at blive Frimestre — altsammen Fordringer, som Lauget ikke kunde gaa ind paa. For Mestrene var og blev Laugsvæsenet en Institution, der var til alene for dem, og naar man, som i 1848, tog Svendene med paa Raad, var det, naar det kom til Stykket, kun for at de skulde give Mestrenes Fordringer yderligere Vægt. Kom Svendene med særlige Forlangender, saa hed det altid, at Mestrene var meget daarligt stillede, at de ikke kunde ernære Kone og Børn, og at der var mange af dem, der gjerne vilde bytte med Svendene. Ønskede Svendene at faa lettere Adgang til at blive Frimestre, saa hed det: Tak I Gud for den gode Fortjeneste, I har. Bliver I Frimestre, saa sulter I ihjel med Kone og Børn o. s. v.

Kom der end foreløbig intet ud af den hele Bevægelse, et havde den

dog lært Haandværkerstanden: at tænke alvorligt paa de fremtidige Eksistensbetingelser. Hvor dybt Kampen om Næringsforholdene gik, fremgaar deraf, at de fleste Haandværkere i politisk Henseende blev drevet over paa konservativ Side, fordi Næringsfrihedens Tilhængere i alt væsentligt stod paa liberal Side. Medens Malerlauget saaledes helt deltog i den nationale Bevægelse og f. Eks. skænkede 200 Rdlr. til saarede danske Krigere, saa nægtede det at slutte sig til en Takadresse til Kongen for Grundloven.

Selv om de fleste endnu ikke troede paa Laugsvæsenets fuldstændige Ophævelse, saa stod dog Spørgsmaalet: Hvad skal vi gøre? ret truende for dem, uden at nogen egentlig vidste Udveje.

Uden Tvivl er det Tanker paa Fremtiden, der i 1850 faar Tilly til at foreslaa Lauget at danne en Udstilling af Genstande, der var forfærdiget af Malerlaugets Medlemmer. I August indvarsledes der til et Møde om Sagen, men ingen mødte. I September lykkedes det at faa et Udvalg nedsat, men da ingen mødte paa et af dette sammenkaldt Møde, udsattes Udstillingen. Der arbejdedes nu for Deltagelse i en af Industriforeningens Forevisninger, men da det heller ikke viste sig muligt at faa nogen til at deltage deri, opgav man hele Sagen.

Dette negative Resultat er betegnende for den ubetydelige Rolle, Lauget i Virkeligheden spillede som Organisation af Medlemmerne. Lauget var en Mur, der værnede mod uvedkommendes Indtrængen, men intet Baand, der knyttede de enkelte sammen til en levende Enhed. Man kan paa ingen Maade sammenligne det med vore Dages faglige Organisationer, hvor den fælles Interesse, der binder Medlemmerne sammen, i Virkeligheden er langt virksommere end i Laugsvæsenets Tid.

Den Gang raadede indbyrdes Konkurrence i Grunden langt mere, end man er tilbøjelig til at tro i vor, den frie Konkurrences Tid, og yderst vanskeligt var det at samle Laugsbrødrene om fælles Foretagender.

Sikkert har da ogsaa Tilly haft en Følelse af at staa saa temmelig ene, og det er aabenbart for at faa noget mere Liv i Lauget og faa nogle flere interesseret i dets Anliggender, at han paa et Laugsmøde den 16. Januar 1852 foreslog Oprettelsen af et Repræsentantskab paa 12 Medlemmer. Man gik ind paa Tanken, og Magistraten sluttede sig til den. Paa det Møde, hvor Repræsentanterne skulde vælges, og som holdtes den 19. April, mødte imidlertid saa faa, at der intet Valg kunde foretages. Ligesaa galt gik det

paa det følgende Møde den 19. November og først den 23. Januar 1853 lykkedes det at faa Valget fuldbyrdet.

Dette Laugets ældste Repræsentantskab bestod af: *H. Adrian, B. G. Bense, A. M. Brandt, T. P. Gram, M. V. Hammer, H. W. Holm, A. Hultmann, B. Lübschitz, H. C. Møller, C. C. Weber, Th. Wiene, F. C. Witt.*

Var disse Mænd end valgt uden Begejstring, saa var dog selve den Omstændighed, at de nu dannede en særlig Institution, Indledningen til noget nyt i Laugets Historie. Det var Selvstyrets Tid, der begyndte.

X.

DEN Sløjhed, der havde hersket ved det første Valg af Repræsentanter, kunde tyde paa manglende Interesse for Laugets Ledelse. — I det første Aar derefter mærker man da heller ikke noget særligt Liv. Man hvilede ovenpaa den stærke Bevægelse i Slutningen af Fyrreerne og beskæftigede sig atter med Smaating, f. Eks. Forandringer ved Mesterstykket. 1853 fik man saaledes Kunstakademiets Tilladelse til, at det Ornament, der hidtil havde været udført graat i graat med Oliefarve, for Fremtiden maatte males med Couleurer i Limfarve, hvorhos det bestemtes, at der foruden de hidtil værende Prøver tillige skulde udføres en Tavle med oliemalet Efterligning af forskellige Træsorter (Aadring), som netop paa den Tid begyndte at komme i Brug.

I Slutningen af 1854 synes der imidlertid at komme lidt mere Bevægelse indenfor Lauget. Det mærkes i en stærk Opposition mod Oldermænden *Tilly*. Denne, der lige siden han første Gang traadte i Spidsen for Lauget, var bleven genvalgt saa godt som enstemmigt, fik ved Oldermændsvalget den 19. Januar 1855 kun 37 Stemmer, hvorimod *L. C. Lunde* fik 38 Stemmer. Alligevel valgtes *Tilly* af Magistraten og vedblev altsaa at virke. Om det er denne Afgørelse, der har givet sig Udslag i Dannelsen af en ny Forening, »Foreningen af Malermestre« vides ikke, lige saa lidt som det paa Grundlag af det foreliggende Materiale er muligt at afgøre, hvad der har været Stridens Kærne.

Sikkert har Urolighederne dog kun været forbigaaende, thi det følgende Aar møder man den sædvanlige Ligegyldighed ved Valgene. Den 17. Januar 1856 var der end ikke mødt Medlemmer nok til at vælge Repræsentanter.

Imidlertid var Spørgsmaalet om Næringsfriheden atter kommen frem, og det var en Sag, der kunde samle Laugets Medlemmer. Som bekendt var det den 1855 indtraadte Dyrtid, der atter bragte Næringsforholdenes Forandring paa Bane.

Dyrtiden og dens Følger mærkedes overalt. Indenfor Malerlauget var den Aarsag til, at en 1851 vedtagen Priskurant for Malerarbejde forhøjedes med fra 10 til 12 pCt. Ude i Publikum fik Laugene imidlertid en Del af Skylden for den herskende Nød; de spærrede tilsyneladende Adgangen for en Mængde Mennesker til at erhverve deres Underhold og hindrede Fremvæksten af et virksomt industrielt Liv. En Forespørgsel til Indenrigsministeren fra Folketingsmand C. V. Rimestad, om man kunde vente forelagt Udkast til en Næringslov, besvaredes bekræftende, og fra da af hvilede Agitationen for og imod Næringsfriheden ikke.

Den nærmeste Tid før og efter Næringslovens Vedtagelse hører uden Tvivl til de mest bevægede, den danske Haandværkerstand nogensinde har gennemgaaet.

Man var indenfor denne paa det Rene med, at blev Loven vedtagen, var den en fuldstændig Kuldkastelse af det Grundlag, hvorpaa Haandværkerstandens Udvikling hidtil var foregaaet.

Intet Under da, at hele den danske Haandværkerstand rejste sig som en Mand og for første Gang optraadte som samlet Stand til Værn for de nedarvede Rettigheder.

I denne Kamp deltog Malerlauget ivrigt. En Mængde Møder afholdtes, hvor det vedtoges at slutte sig til de fra Haandværkerforeningen, som den ledende, foreslaaede Skridt. I alt deltog man, i Møder og Adresser, lige til den sidste haabløse Henvendelse til Kongen¹⁾.

Stemningen var dog denne Gang i den Grad mod Laugene, at der intet var at opnaa for dem. Næringsloven udkom den 27. December 1857, og dermed var den gamle Laugsorganisations aarhundredgamle Saga uigenkaldelig forbi.

Det er interessant at se, hvorledes denne Stemning mod Laugene paa virkede deres Fremtræden udadtil i den Tid, Kampen stod paa.

¹⁾ Se nærmere herom: A. Bauer: Haandværkerforeningen i København 1840—1890, København 1890; R. Berg: Aarhus Haandværkerforening 1848—1898, Aarhus 1898.

Man var saaledes i høj Grad forsigtig med Anlæggelsen af de sædvanlige Laugsprocesser og frygtede for, at de skulde kunne bruges i Kampen mod Laugene.

Indenfor Malerlauget vedtog man f. Eks. 1856, at der ikke skulde foretages noget mod Hofblikkenslager Fritz Meyer, fordi han gjorde Indgreb i Laugets Rettigheder ved at lakere og brøncere Jernrammer til Pianoforter.

Ligeledes vedtog man at indstille et paatænkt Felttog mod Kunstakademiet i Anledning af dets formentlig afvigende Bedømmelser af de indleverede Fagprøver.

Man var i det hele tilbøjelig til at gøre Indrømmelser, for dog at redde noget af det bestaaende. Malerlauget gik saaledes med til at indrømme Svende, der havde fyldt 35 Aar, Tilladelse til at faa Frimesterrettigheder. Det var et Afslag af 10 Aar imod, hvad man havde vedtaget 1847. Denne Indrømmelse var naturligvis gjort for at faa Svendene til at optræde til Gunst for Laugs væsenets Bestaaen, og for saa vidt naaedes Hensigten ogsaa. Alligevel var Enigheden med Svendene, lige saa lidt nu som forhen, synderlig dybtgaaende. I al Almindelighed kunde Mestrene nok komme overens med dem om, at det var nyttigst saavel for Mestre som Svende, om de gamle Rammer bleve bevarede, men naar man kom nærmere ind paa Enkelthederne, ophørte Samstemningen; det gjaldt især Lønspørgsmaalet. Paa det Omraade viste Mestrene ingen Lyst til Imødekommenhed.

Et Forslag fra Malersvendene om Forhøjelse af Arbejdslønnen ved Accordarbejde, der fremkom 1857, blev saaledes besvaret derhen, at det maatte have sit Forblivende ved de bestaaende Forhold.

Men hvormegen Uenighed der end var mellem Mestre og Svende og mellem de enkelte Mestre indbyrdes, saa var dog nu som forhen Fagprøven i Stand til at samle næsten alle Haandværkerstemmer om sig.

Mesterprøven havde hidtil været det afgørende Bevis for, at man var virkelig Haandværker, det var Garantien udad mod Publikum og indad mod Lauget selv, for at man kunde noget. Den Rest af Fagprøver, der blev tilbage ved Bestemmelsen i Næringslovens § 27 om frivillige Duelighedsprøver, lod man da ogsaa i høj Grad haant om. Den kunde være god nok for Drengene, men sømmede sig ikke for Mestre. Saa overbevist var den datidige Haandværkerstand om Nødvendigheden af en Mesterprøve, at der indenfor mange Laug blev gjort Forsøg paa at bibeholde den ad frivillig Vej. Kun

herved mente man overfor Offentligheden tydeligt at kunne vise, at der ingen Fuskteri var med i Spillet. Det var den eneste Maade at holde Stien ren paa; Mesterprøven vilde for Fremtiden komme til at staa som et Vidnesbyrd om en højere Rang overfor den Flok Bønhaser, der nu vilde fare hærgende ind over Haandværkets Enemærker.

Om end man var vel vidende om, at Laugets Bestaaen var en frivillig Sag, og at man kunde indrette sig, som man vilde, efter at Næringsloven var traadt i Kraft, var dog den Tanke, at Lauget nu kun kom til at hvile paa Grundlovens almindelige Bestemmelse om Forenings-Retten, for Haandværkeren af den gamle Skole en urimelig Idé. Man levede sig efterhaanden mere og mere ind i den Forestilling, at Laugsvæsenet vedblev at bestaa med de Forandringer, som Næringsloven medførte.

Det gjaldt derfor blot om at flikke saa godt som muligt paa det, der var bleven tilbage, ved nogle nødtørftige Bestemmelser, og naar man saa paa dem erhvervede den i Næringsloven omtalte kongl. Confirmation, var der maaske en Mulighed for at redde noget.

Kun gjaldt det da om, at disse nye Bestemmelser blev affattede saaledes, at de drog Grænsen for nye Medlemmers Optagelse saa skarpt, at man kunde undgaa at optage alle de mange, som nu vilde tage Borgerskab uden at besidde de Færdigheder, der skulde til, medens Laugsartiklerne gjaldt i deres gamle Form.

Det er i Overensstemmelse med denne Tankegang, at de nye Love, som udformedes i 1861, indenfor Malerlauget benævnedes »Tillæg til Laugsartiklerne«, og at man som Optagelsesbetingelser fastsatte, at enhver ny indtrædende havde at aflægge en Mesterprøve, der skulde bedømmes af en af Laugets Medlemmer nedsat Comité, at man bestemte, at enhver Mester skulde være pligtig til at lade sin Lærling aflægge Svendep prøve, og at man endelig i en særlig Paragraf (§ 12) lod udtale, at kun den, der havde aflagt Prøve, skulde have Ret til at kalde sig »Mester«.

Det er klart, at kunde man faa kongelig Stadfæstelse paa saadanne Bestemmelser, vilde der have været vundet en betydelig Fordel for dem, der indtraadte i Lauget, og et udmærket Skilt overfor Offentligheden.

Men her stødte man paa Modstand fra Myndighedernes Side, først fra Magistraten, der pudsigt nok begyndte med at misforstaa Hensigten og opfatte den, som om Meningen var, at alle, der indtraadte i Lauget, skulde

have aflagt den i Næringslovens § 27 omhandlede frivillige Duelighedsprøve. Udfra denne Opfattelse foreslog Magistraten enkelte Redaktionsændringer, men blev snart belært om, at det ikke var Meningen. Prøverne efter § 27 duede ikke til at godtgøre en Mands Dygtighed som Mester. Man maatte holde paa, at Bestemmelsen kom til at lyde, som den en Gang var affattet. Forgæves gjorde Magistraten atter opmærksom paa, at man ikke fik Stadfæstelse, hverken paa denne Bestemmelse eller paa Paragrafen om Mestertitlen. Det hjalp ikke. Lauget holdt paa Paragrafen, om end i en lidt forandret Form, men lod sig dog bevæge til at frafalde Kravet om, at kun Laugets Medlemmer skulde have Ret til at kalde sig Mestre.

I en Skrivelse til Indenrigsministeriet gjorde Lauget yderligere Rede for sine Bevæggrunde til ikke at give efter. »Lauget kan ej«, hedder det, »se sig foranlediget til yderligere at frigive Grænsen for Optagelse af Medlemmer, saafremt vi ved ny Statuter skulde begrunde en Ordning, Lauget kan anses at være tjent med i Fremtiden; thi skal det tvinges til at optage enhver, som erhverver Borgerskab som Maler, vil en saadan Bestemmelse i sig selv bære Spiren til Laugets Opløsning.

Vi kunde nemlig ej finde nogen Grund for Laugets Medlemmer til at søge Stadfæstelse paa en Tvang, som ingen anden Forening, der danner sig ved Siden af, behøver at underkaste sig, og da saaledes intet kan tiltale Mænd, som ere i Besiddelse af Dygtighed og en selvstændig Livsstilling, ville disse sandsynligvis udmelde sig«.

Man var imidlertid kommen paa det rene med, at Regeringen ikke gik med til at give den ønskede Stadfæstelse, og var derfor saa forsigtig at vedlægge et subsidiært Udkast til Love, som man i fornødent Fald udbad sig Stadfæstelse paa.

Det gik, som man ventede. Regeringen nægtede at bekræfte det første Udkast, men udvirkede ved kongl. Resolution af 23. Januar 1862 Stadfæstelse paa det subsidiære Forslag.

I disse nye Vedtægter, der endeligt vedtoges paa en Generalforsamling den 20. Juni 1862, var det paafaldende Ord »Mesterprøve« falden ud, og Optagelsesvilkårene formede saaledes:

»Enhver, som ønsker sig optaget i Lauget, har at henvende sig skriftlig til Oldermændene med Begæring derom, ledsaget af de behørigte Attester, og med Angivelse af, hvad han agter at forfærdige til Prøve; hvorefter han

i et Bestyrelsesmøde admitteres til at udføre samme, og bliver da at bestemme paa hvilket Sted, samt det behøriges Tilsyn«.

Som man ser, fik man dog ogsaa her en Bestemmelse om en Prøve med, men det er højst sandsynligt, at man indenfor Regeringen og Lauget har haft to højst forskellige Opfattelser af den. Myndighederne har aabenbart forstaaet Prøven som en ret uskyldig Ting, som noget, enhver selv kunde bestemme Omfanget af, medens man indenfor Lauget sikkert derved har tænkt sig en fuldstændig Mesterprøve i gammel Stil.

I hvert Fald fastsatte man, hvori Prøven skulde bestaa, desværre uden

S. HOLMER
1861—1864

at indføre noget i Protokollen derom, saa at man nu ikke ved, hvor omfattende den var, og hvori den bestod.

Nogen Betydning fik den, som det vil ses af det følgende, imidlertid ikke.

Kampen om Næringsloven og Ordningen af Forholdene efter dennes Vedtagelse havde i saa høj Grad optaget Sindene, at der hverken blev Sans for eller Lyst til at gennemføre noget.

En sidst paa Aaret i 1859 fremkommen Plan om en Malerudstilling blev derfor, uagtet den i Begyndelsen blev modtaget med Interesse, heller ikke til noget.

Den 4. November 1861 afgik den af Lauget saa fortjente C. C. Tilly som Oldermænd og erstattedes af S. Holmer.

FANE FOR MALERFORENINGEN AF 1862

XI.

DET nye Regulativ for Malerlaugets indre Ordning, der vedtoges paa Generalforsamlingen den 20. Juni 1862, havde følgende Hovedbestemmelser:

§ 1.

Laugets Formaal skal være at virke i dets Medlemmers Interesse, og ved de Midler, der maatte staa til dets Raadighed, at fremme Fagets størst mulige Udvikling.

§ 2.

For at fremme Sammenholdet og gøre Medlemmerne bekendt med hinanden, holder Lauget ugentlige Møder paa en bestemt Dag, om Aftenen, hvortil Bestyrelsen, med Repræsentantskabets Samtykke, lejer det fornødne Lokale. . . .

§ 3.

Naar nogen af Medlemmerne, eller særlig Bestyrelsen, komme til Kundskab om Ting, som have Interesse for, eller fortjener Laugets Opmærksomhed, som nye Opfindelser i Faget, Forbedringer af Materiale eller Arbejdsmaade, ny udkomne Skrifter angaaende Professionens Teknik, eller deslige, maa det anses, dels som Pligt, dels som et erhvervet Krav paa Laugets taknemmelige Paaskønnelse at bekendtgøre saadant, hvilket kan ske i de ugentlige Møder, og naar det egner sig dertil ved Oplæsning eller Diskussion, som da bekendtgøres forud ved Opslag i Lokalet, Avertissement eller paa anden Maade, som det inspektionshavende Medlem, for hvem det anmeldes, finder rigtig«.

Særdeles vigtig var endvidere Bestemmelsen om, at $\frac{1}{4}$ af Medlemsbidraget skulde opsamles til Understøttelse for trængende Medlemmer i en særskilt Beholdning under Navn af Understøttelseskassen¹⁾.

Disse nye Lovbestemmelser kunde tyde paa, at der nu skulde begynde en ny Æra for Lauget. Det er jo et helt nyt Program, der oprulles for os, og man tænker sig en hel ny kraftig Virksomhedsperiode begynde.

A. A. KNUDSEN
1864—1886

I Virkeligheden blev det foreløbig kun fromme Ønsker. Der skulde endnu hengaa lang Tid, inden man kunde leve sig ind i Former, der var saa forskellige fra dem, man indtil for nylig havde levet under.

Den Slægt, der havde faaet sin Opdragelse i Laugstiden, og den, der kom umiddelbart efter, forstod vel nok, at Haandværkerstanden nu var overladt til sig selv, at alt, hvad der hed Rettigheder og Beskyttelse var borte; men endnu var det ikke gaaet op for den, at det Grundlag, hvorpaa den skulde udvikle sig, maatte lægges af den selv ved et langsomt og slidsomt

¹⁾ Ved Loven af 1890 bestemtes, at Halvdelen og ved Loven af 1898 $\frac{3}{8}$ af Medlemsbidraget skulde henlægges til Understøttelsesfonden. Ved Udgangen af 1901 var Fondens Beholdning 10,000 Kr. i Obligationer og 5402 Kr. 35 Øre kontant.

Arbejde. For denne Slægt stod den gamle Laugstid — trods Fattigdom og Mangel paa Anseelse — i det store og hele som en gylden Tid, og for den vedblev de tvungne Fagprøver og de tvungne Organisationer at staa som efterstræbellesværdige Idealer. Ved egen Kraft mente den intet at kunne udrette; kun, naar Regeringen og Lovgivningsmagten satte sig i Bevægelse, troede den, at der kunde opnaas en nogenlunde betrygget Fremtid for Haandværkerstanden. Lige ned til vor Tid vedblev disse Synsmaader at være raadende indenfor den største Del af den danske Haandværkerstand. Ogsaa indenfor Malerlauget er der gentagne Gange bleven udtalt Tilslutning til dem.

Ved Siden af denne Slægt, der saaledes i alt væsentligt fortsatte Overleveringen fra Laugsvæsenets Tid, fremstod der imidlertid lidt efter lidt ikke saa faa yngre Mænd, der var opvokset uden nogen Forbindelse med det gamle. De var for det meste optugtede under den frie Konkurrences hidsende og sporende Indflydelse, og tjent sig op, som de fleste havde, fra bar Bund, stolede de i alt væsentligt kun paa sig selv. De allerfleste af dem saa paa den tvungne Fagorganisation og paa, hvad der stod i Forbindelse dermed, som Taabeligheder, der hindrede dem i at faa Albuerum. De skulde nok, mente de, vise, hvad de duede til, paa anden Maade. Det er Mænd af denne Art, der har dannet de store Forretninger og for en stor Del har bidraget til at give Haandværkerstanden noget af den sociale og økonomiske Anseelse, den hidtil havde savnet.

Men hverken den ene eller den anden Type af Haandværkere var egnet til at give Organisationen fornyet Liv og Betydning. Den ældre Slægt ikke, fordi den ingen ret Tro havde paa, at der ad denne Vej kunde udrettes noget, og den yngre ikke, fordi den var altfor overbevist om sin Evne til at staa paa egne Ben.

Naar Forholdene var saaledes, og det var de i en Menneskealder efter Næringslovens Vedtagelse, er det intet Under, at Haandværkerorganisationerne levede en ret hensygnende Tilværelse.

Indenfor Malerlauget viser denne sig ved et stadigt svindende Medlemsantal. De gamle døde, og de unge brød sig ikke om at træde ind. Man saa vel temmelig snart, at der var noget galt, men forstod aabenbart ikke den dybere liggende Aarsag.

Meget hurtigt kom man dog paa det rene med, at det Særpræg, man ved de nye Loves Ikrafttræden havde ønsket at give Lauget som Samlings-

sted for de Mestre, der havde aflagt Fagprøve, ikke kunde holdes, hvis man i det hele taget vilde have nye Medlemmer ind.

At gøre Prøven lettere og mindre kostbar, hvilken Mulighed man først undersøgte, førte intet til. Tilbage blev da kun at optage Medlemmer uden den i Lovene ommeldte Prøve, og det begyndte man med fra 1866.

Det var det første Brud med det gamle. Et andet af mindre Betydning gjordes ved 1871 at ophæve Medlemmernes Forpligtelse til at følge Lig og ved at bortsælge det gamle Ligklæde¹⁾.

Der savnedes dog stadigt noget positivt, der kunde virke samlende, og naar undtages Oprettelsen af Aftenskolen for Malere i 1866, som Lauget ydede Tilskud og ogsaa er vedblevet med at støtte, efter at den er overtaget af teknisk Selskabs Skole, skete der meget lidt af Betydning.

End ikke Halvfjerdsernes stærke socialdemokratiske Bevægelse blandt Svendene synes at have vakt synderligt Liv. Priskuranten af 1874, der var et Udslag heraf, udarbejdedes og vedtoges saaledes, uden at der tilsyneladende ofredes mange Ord paa den Sag.

Man saa vel, at Svendene organiserede sig, men forstod endnu ikke Rækkevidden heraf. Fagforeningerne var for Datiden en Slags revolutionære Klubber og at træde i Forbindelse, end sige drive Underhandling med en saadan, kunde der slet ikke være Tale om.

Endnu saa sent som 1885 nægtede Lauget at anerkende Malernes Fagforening som gyldig Repræsentation for Svendene.

Dette Aar henvendte nemlig denne Fagforening sig til Lauget med Forslag til en ny Prisliste. De Fordringer, der stilledes, var imidlertid saa store — Priserne var i Forhold til de 1874 vedtagne forhøjede med fra 20—200 p.Ct. —, at man paa et Fællesmøde af Mestre inden- og udenfor Lauget vedtog at svare, at man ikke kunde gaa ind paa nogen anden Prisliste end den fra 1874.

Derimod vedtog man efter Forslag af *E. Schmiegelow*, at Priserne i denne Liste skulde forhøjes med 4 p. Ct., som skulde tilfalde en Alderdomsforsørgelse til Fordel for gamle Svende.

Lovene for denne Fond stadfæstedes paa en Generalforsamling den 21. Januar 1886, og et særligt Forretningsudvalg, der kom til at bestaa af *I. Chr. Adrian*, *Vilh. Hansen*, *Severin Jensen* og *E. Schmiegelow*, blev nedsat.

¹⁾ Den gamle Laugforpligtelse til at følge Lig er gaaet over til den 1862 oprettede »Malerforening«, der er fælles for Mestre og Svende.

Paa Fondens første Generalforsamling den 29. Marts 1886 oplyste E. Schmiegelow, der var bleven valgt til Formand, at Mestrene allerede havde indbetalt 18,454 Kr., at Antallet af indtegnede Svende var 560, og at 22 Svende paa over 55 Aar alt oppebar 120 Kr. hver i Pension¹⁾).

Fagforeningen var imidlertid ikke tilfreds med dette Resultat, men fremkom atter i 1886 med en ny Anmodning om Revision af Prislisten af 1874. Denne Gang gik man ind paa Forlangendet og besluttede at nedtætte et Fællesudvalg, bestaaende af et lige Antal Mestre og Svende.

Man vilde dog ikke overlade Fagforeningen Valget af Svendene, men vedtog at indkalde en særlig Svendeforsamling, hvor der saavel af Svende inden- som udenfor Fagforeningen skulde vælges et Udvalg.

Hvor stærkt man var imod Samarbejde med Fagforeningen fremgaar endvidere deraf, at man s. A. nægtede at gaa ind paa et af denne fremsat Forslag om Oprettelsen af en faglig Voldgiftsret — af Frygt for, at denne Institution vilde faa endnu flere Svende til at gaa ind under Fagforeningen.

Imidlertid havde saavel Svendene som Mestrene valgt deres Prislisteudvalg (Mestrene: *W. Bredahl, E. Plesner-Jacobsen, Victor Hansen, Vilh. Hansen, E. Schmiegelow* og *J. N. Schrøder*, Svendene: *J. Jensen, P. Rasmussen, L. Gunner, E. Knudsen, J. Hansen* og *N. Nilsson*).

Resultatet af deres Arbejde blev Prislisten af 1887, der stadfæstedes paa en Generalforsamling den 18. Januar 1887 og traadte i Kraft den 1. April s. A.

Den nye Prisliste skulde imidlertid blive Aarsag til en Splittelse indenfor Lauget. Ikke saa faa Mestre havde allerede 1885 været utilfredse med den oprettede Alderdomsforsørgelse, der paalagde dem ret betydelige Ofre, og Utilfredsheden havde endog givet sig Udslag i Dannelsen af en særlig Forening, »Malermester-Foreningen af 1885«. Under Paaskud af, at Forpligtelsen til at indbetale til Hjælpefonden kun knyttede sig til Prislisten af 1874, nægtede en Mester at indbetale mere, efter at Prislisten af 1887 var traadt i Kraft. Ved Højesteretsdom af 4. Juni 1888 vandtes Sagen af Lauget, men med saadanne Præmisser, at Fonden faktisk blev illusorisk, idet det tillodes Medlemmerne at udtræde af den. Den omdannedes derefter til et Legat, der oprettedes den 21. August 1888 under Navn af »Malerlaugets Svendelegat«²⁾).

¹⁾ C. Nyrop: Malermester Ernst Schmiegelow. Særtryk af Industriforeningens Tidsskrift. Kbhvn. 1889.

²⁾ Den 31. December 1901 ejede Legatet i Obligationer 34,000 Kr. og kontant 1057 Kr. 94 Øre. Ifølge Legatbestemmelserne tillægges der af den aarlige Rente 20 værdige, trængende Malersvende, der have fyldt det 55. Aar, hver en Portion paa 60 Kr. aarlig.

Udbetalingen traadte i Virksomhed den 1. Januar 1889.

Denne Sag havde i høj Grad vist, hvor meget der trængtes til en fast Organisation og til større Sammenhold i Rækkerne.

Stødet hertil maatte imidlertid gives udefra. Først og fremmest virkede Svendenes stærkt sammentømrede Organisation ret lærerigt. Man fik efterhaanden at se, hvad denne betød for Svendene og hvilket Eftertryk, den formaade at give deres Fordringer. I høj Grad opmuntrende virkede ogsaa det under den store nordiske Udstilling 1888 afholdte Fagmøde, hvor Grunden blev lagt til den store Fællesorganisation af danske Malermestre, der traadte ud i Livet 1890¹⁾.

C. F. STEGEMANN — R. D.
1886—1902

Endnu var man dog ikke naaet til at føle Organisationens Betydning udover Fagets egne Rammer; der maatte yderligere det sidste Tiaars Begivenheder til for at skabe en stor solidarisk Haandværkerstand.

Da der saaledes 1889 under den da herskende Lock-out i Snedkerfaget blev Tale om Støtte fra andre Fags Side, stillede Malerlauget sig afvisende.

Lidt efter lidt vandt Organisationstanken dog mere Magt over Sindene. 1891 meldte Lauget sig ind under Fællesrepræsentationen for dansk Industri

¹⁾ Allerede 1887 var Centralforeningen af Malermestre i Jylland dannet, og hertil sluttede sig 1888 Centralforeningen for Østifterne.

og Haandværk. Aaret i Forvejen (1890) var der bleven vedtaget nye Love, hvori der optoges Bestemmelser om Tilskud til teknisk Selskabs Skole, og hvori det gjordes Medlemmerne til Pligt at lade deres Lærlinge aflægge Svendeprøve. 1891 nedsattes et Udvalg til at undersøge Muligheden for Oprettelsen af en gensidig Understøttelsesforening. Nu havde Samfølelsen med andre Fag ogsaa fundet saa meget Raaderum, at der kunde indsamles 310 Kr. til Støtte for Snedkermestre, der led under den 1891 erklærede Lock-out i Snedkerfaget.

Ganske vist, Stemningen var endnu yderst svag og vaklende. Da det om Understøttelsesforeningen nedsatte Udvalg 1892 fremkom med sin Betænkning, hvor Oprettelsen blev tilraadet, mødte Tanken saa liden Tilslutning, at den foreløbig maatte stilles i Bero.

Forslaget hvilede imidlertid ikke længe. Allerede næste Aar blev Planen genoptaget og det endog i den Form, at Tilslutningen skulde være obligatorisk for Laugets Medlemmer. At gennemføre denne Bestemmelse viste sig dog forbunden med Vanskelighed, og ved den endelige Udformning af Lovene for »Malermestrenes gensidige Hjælpe- og Sparefond«, som de vedtoges paa Generalforsamlingen den 19. Februar 1894, blev Indtrædelsen derfor kun gjort til Pligt for ny indtrædende Medlemmer, medens de ældre stilledes frit. Resultatet blev, at der i første Omgang af disse kun indmeldte sig 35. Men det var dog altid en Begyndelse.

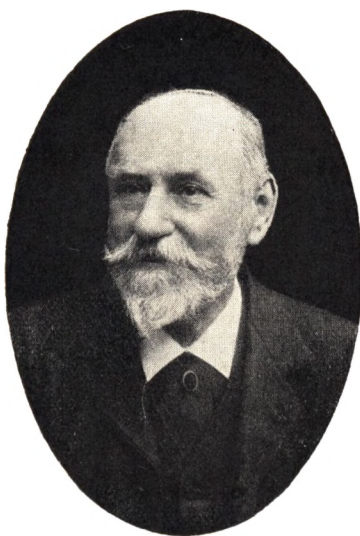
Et vigtigt Skridt fremad var det ogsaa, at man 1893 gik med til sammen med Malernes Fagforening at oprette en Voldgiftsret, uagtet man kun fire Aar i Forvejen ikke havde villet være med. Voldgiftsrettens første Formand, der valgtes enstemmigt af Mestre og Svende, blev *Vilh. Hansen*, der 1899 afløstes af *M. P. Svendsen*.

Det var den Virksomhed, der udfoldedes af en Organisation som Voldgiftsretten, i Forbindelse med andre Begivenheder udenfor Lauget, der bidrog til at aabne Øjnene for Sammenslutningens Værdi samt for Betydningen af Samarbejde med Svendenes Forening, og det varede heller ikke længe, inden Forstaaelsen heraf blev anerkendt af Faget.

I 1896, da der i Lauget holdtes nogle Diskussionsmøder om Fagorganisationen, kunde der ydes Taleren, *Vilh. Hansen*, Tilslutning, naar han fremhævede, at den bedste Vej til at hjælpe saavel Mestre som Svende ud af forkvalede Forhold var at anerkende Fagorganisationen fuldtud, og ved alle de

Midler, der stod til Raadighed, at styrke Mesterorganisationen, selv ved Fagforeningens Assistance, hvis dette gjordes nødvendig, samt i alle faglige Spørgsmaal at søge Samarbejde med Svendene gennem disses Organisation.

1897 indtraadte Laugot som Medlem af »Arbejdsgiverforeningen af 1896«. Samme Aar opnaaedes der ved Forhandling paa Delegeretmøderne i »Fællesforeningen af Danmarks Malermestre« et forøget Sammenhold til Betryggelse under forekommende Stridigheder med Svendene. De københavnske Delegerede fik Bemyndigelse til at tage afgørende Beslutning i de Sager, som af

VICTOR HANSEN

Afdelingerne i de lokale Foreninger henvistes til dem, efter at en tilfredsstillende Ordning forgæves var forsøgt. Indmeldelsen i Arbejdsgiverforeningen gav Anledning til Udarbejdelse af nye Love, hvorved det aarlige Kontingent sættes op fra 9 Kr. til 12 Kr.

Det, der fik Mestrene til at foretage denne Forstærkning af deres Stilling, var de stadig stigende Fordringer fra Svendenes Side. I Begyndelsen af 1898 blev Prislisten af 1887 opsagt og Forhandlinger indledede om en ny. Under disse Forhandlinger stilledes der fra Fagforeningens Side Fordringer, som var ganske uantagelige for Mestrene, deriblandt Forlangende om en Normalarbejdsdag paa 8 Timer og en Minimumsbetaling af 45 Øre pr. Time. Fra

begge Parters Side arbejdede man sig efterhaanden hinanden saa langt i Møde, at Svendene gik op til en Normalarbejdsdag paa 9 Timer og Mestrene ned til $9\frac{1}{2}$ Time. Enighed kunde imidlertid ikke opnaas, og den 1. April nedlagde Svendene Arbejdet.

Striken varede en Maaned, efter hvis Forløb der, under Medvirkning af Arbejdsgiverforeningen af 1896, sluttedes Fred paa de Vilkaar, Mestrene havde tilbudt inden Arbejdsnedlæggelsen. Resultatet paa Forliget gav sig Udslag i den Prisliste, der gælder endnu (1902).

Denne Begivenhed vakte megen Bevægelse indenfor Faget, navnlig fordi nogle Mestre udenfor Lauget havde støttet de strikende Svende ved at fortsætte deres Virksomhed paa de af Fagforeningen opgivne Vilkaar.

Det maa dog siges, at Antallet af ukollegiale Mestre var yderst faa, og af disse bevægedes endda adskillige, medens Striken stod paa, til at slutte sig til Lauget.

Dette gik i høj Grad styrket ud af Kampen. Medlemmerne havde nu for Alvor prøvet, hvad Organisationens betød, og hvilken Hjælp, den under alvorlige Forhold kunde yde; Aaret efter bekræftedes dette yderligere under den store Lock-out.

Medlemstallet steg da ogsaa efter disse Tildragelser meget betydeligt.

Medens det fra 1890—97 havde svinget omkring ved 160, steg det i selve Strikeaaret til 200, 1899 (Lock-out-Aaret) til 305, 1900 til 353, 1901 til 365 og var den 1. Januar 1902 367.

Det er imidlertid ikke alene i Forholdet overfor Svendene, at Lauget har begyndt at faa Betydning for sine Medlemmer.

De økonomiske Bevægelser i Tiden, der mere og mere gaa i Retning af at virke gennem Sammenslutning, har ogsaa indenfor Malerlauget sat Spor, saaledes i Oprettelsen af »Malmestrenes-Forening«, hvis Opgave er at yde Medlemmerne Vejledning ved Afgivelse af Licitationsstilbud o. s. v.

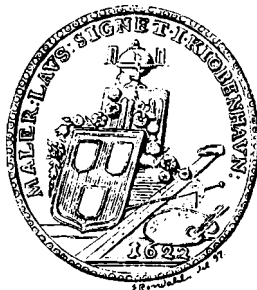
1899 traadte Lauget ind i »Dansk Arbejdsgiver- og Mesterforening«, hvorved det i 1894 oprettede gensidige Hjælpe- og Sparefond gik over til det faglige Hjælpefond, som det fra 1. Januar 1901 er gjort til Pligt for ethvert Laugsmedlem at betale Kontingent til for sig og sine Folk.

Det følger af sig selv, at disse næsten Slag i Slag følgende Begivenheder til Tider har vakt livlig Bevægelse indenfor Lauget, saaledes et meget livligt Bestyrelsesvalg 1900; aldrig har disse Bevægelser dog overskredet berettigede

Grænser. Netop de senere Tider har givet Lejlighed til at godtgøre, at Laugets Medlemmer, naar det behøves, kan staa sammen som én Mand. Dette viste sig f. Eks. ved de 1900 vedtagne Tilføjelser til Lovenes §§ 8 og 15 ang. Exclusion af Medlemmer.

Hvad Laugets indre Styrelse i hele den her behandlede Periode angaar, skal i Korthed anføres, at *C. Holmer* den 21. Januar 1864 afløstes af *A. Knudsen* som Oldermænd. Denne virkede til den 21. Januar 1886, da *C. F. Stegemann* traadte til. I den Tid, han har virket, falder en af Laugets aller mest bevægede Perioder. Stridigheder med Fagforeningen, Styrkelse af den faglige Organisation, den store Stigning af Medlemstallet og Indmeldelsen i de store Arbejdsgiverorganisationer. Alt dette har selvfølgelig fordret et betydeligt Arbejde, megen Energi og Koldblodighed. Foruden ham har *Victor Hansen* i de sidste 18 Aar udfoldet en stor og fortjenstfuld Virksomhed. 1884 valgtes han sammen med Stegemann til Medlem af Svendeprovekommissionen, i hvilken han siden da har haft Sæde. 1887 indtraadte han i Bestyrelsen som Bisidder og siden Oprettelsen af Hjælpe- og Sparefonden har han forestaaet Kasse- og Regnskabsvæsenet for denne.

Ved Indgangen til det 20. Aarhundrede staar det i 1902 280 Aar gamle Laug mere friskt end nogensinde. Stærkt ved Tilslutning af den overvejende Del af Fagets Udøvere kan Lauget med Tryghed varetage sin Gerning i Fremtiden, den Fremtid, der skal se den danske Haandværkerstand stor og mægtig ved sit Sammenhold og ved sin faglige Dygtighed.

MALERLAUGETS SEGL.
(Udført 1794)

TILLÆG

I.

MALERNES LAUGSARTIKLER AF 29. APRIL 1684.

VI Christian den Femte / af Guds Naade / Konge til Danmarck oc Norge / de Wenders oc Gothers Hertug udi Sleszvig / Holsten / Stormarn oc Dytmersken: Grefve udi Oldenborg oc Delmenhorst. Giøre alle vitterligt / At eftersom Vi Allernaadigst for got oc raadsomt hafver befunden / adskilligt udi Laugene / saa vel her i Voris Kongelig Residentz Stad Kiøbenhavn / som ofrer alt udi begge Vore Riger Danmarck oc Norge / som til Miszbrug oc adskillige Inconvenientzier kunde gifve anledning / at afskaffe / Oc til den Ende for hvert Laug især / Nye Articler at lade forfatte / hafve Vi allernaadigst forundt oc gifvet / Saa som Vi oc her med forunder oc gifver Malerne efterskrefne Articler, hvor efter de sig allerunderdanigst skal rette oc forholde / oc ey efter denne Dag understaa sig nogen Nye vedtegt eller anden Anordning imellem sig / self at giøre / saa fremt de icke derfor ville stande til rette oc straffis som vedbør.

1.

Ingen maa sig af Maler-Handverck nære / enten med noget Arbeyd at betinge / eller Svenne oc Drengte at antage oc holde / førend hand hafver taget sit Borgerskab / oc er i Maler Lauget indskrefvet / forseer sig nogen her imod bøde første gang Fire Rixdaler / Anden gang dobbelt saa meget / oc Tredie gang straffis paa Kroppen.

2.

Malerne skal hafve en Oldermænd som samme sit Embede i Toe Aar skal forrestaa / oc naar nogen afgaar / da skal samtlige Mestere ved fleeste Stemmer Tre af deris Middel Magistraten paa Raadstuen foreslaa / udaf hvilcke de hafver en at anordne / som dennem siunis best oc døgtigst der til at være / Mens dersom ingen af de Tre foreslagne dennem anstaar / da maa de en anden / som de best eragter / der til beskicke.

3.

Oldermænden skal alle de Gamle oc Unge Mestere som nu Borgere ere oc Handvercket bruger / saa oc dennem som her efter i Lauget indkommer / ved Nafn lade antegne / saa vel som oc hvor de boer / paa det hand des bedre dennem kand vide at finde / naar enten noget udi Voris eller Byens Ærende forefalder at forrette / eller oc naar de nogen som icke til Maler Lauget er berettiget / eller som imod denne Voris allernaadigste Forordning / dennem kunde Indpas giøre / vil eftersøge / hvilket paa det / det des bedre kand

exceqveris skal det være forskrefne Oldermænd tilladt Fire Mestere at udnefne / som skal være berettiget til med hannem oc en af Underfogderne forskrefne u=berettigede at udsøge / oc af dennem oppebærge den ofvenmeldte Straf / Mens hvis de den icke strax betaler / maa de uden nogen henseende til deris Jurisdiction hvor de antreffis / henhøre dennem i Stadsens Arrest-Huus indtil de Bøderne betaler / oc skal bemeldte Fire Mestere som Oldermænden i saa maader til sig tager / hver Fierding Aar forløfvis / Oc andre fire i deris sted igien af hannem næfnis / som samme forretning skal i agt tage / indtil det ordentlig i Lauget er omgaaed.

4.

Naar nogen Maler skal i Lauget antagis / da skal hand først i Oldermændens Huus giøre sit Mester-Stycke / som skal være en Geistlig eller Verdslig Historie / dernest it smuckt Landskab / hvilcke skal af Magistraten oc de kyndigste Mestere paakiendis / om det saa forsvarligen er Udarbeydet / at hand kand dygtig erkiendis i Lauget at indtagis.

5.

Malerne skal forplict være / hvis Arbeyde de sig paa tager / saaledis at forfærdige / at det kand hafve sin bestandighed / kommer nogen ofver deris forsømmelse til skade / eller oc at de icke Arbeydet til den for accorderede Tid forfærdiger / Da maa den som lader Arbeyde / afkorte Maleren den Tredie Deel af det hand til Arbeyds Løn hafver betinget / med mindre de i saadan Tilfald anderledis med hver andre kand hafve accorderet.

6.

Paa det oc at Malerne kand hafve des bedre Næring / da skal det være alle oc en hver forbuden / som icke har lært at Male / at giøre dennem nogen Indpasz i deris Næring / hvorføre Bilt-Huggerne maa icke de Rammer / som de giøre / med nogen Maling staffere eller forgyldte / ey heller Murmesterne / Husene enten Inden eller Uden med Olie eller Limfarfve Male eller anstrygge / Mens en hver af dem blifver ved det som til deris Handverck egentlig henhør / Thi blifver nogen der udi af Malerne antasted / da være de berettiget til med saadanne efter den Tredie Articels Indhold at fortfære.

7.

Den Maler som sidst i Lauget indkommer / skal efter Oldermændens sigelse Lauget betiene oc tilsige til Voris / Byens oc Laugets nødvendige Ærinde / indtil en anden i hans stæd kommer / findis hand U=villig eller forsømmelig bøde hver gang Fire Marck til de Fattige i Lauget / Mens blifver hand Siug eller er udi loulig Forfald / da den som nest for hannem udi Lauget er indkommen / at Tiende som forbemeldt / indtil den anden self igien sin Gierning kand forrette / Mens dersom fleere paa en Tid indtagis / skulle hver af de som for saadan U=mage ville være fri / betale til Laugets Fattige oc dens belønning som Lauget skal betiene Fire Rixdaler.

8.

Hvilcken Laugsbroder som vorder tilsagt for Oldermænden at møde om de ærende som Voris allernaadigste Forordning af den 23. Decembr. Anno 1681 om melder / oc hand icke møder til det Klockeslet hand tilsigis bøde Tolf Skilling til Laugets Fattige / blifver hand borte en half Time ofver Tiden / bøde Tifve oc Fire Skilling / Men blifver hand en heel Time eller slet borte / bøde tre dobbelt / uden at hand kand bevise sig at hafve haft lovlig oc kiendelig Forfald.

9.

Dersom noget Arbeyd hos nogen Mester i Lauget betinges / da maa hans Laugsbroder icke ved nogen Middel hemmelig eller aabenbare / hannem der udi Indpasz giøre eller søge

hans Arbeyd til sig at drage / gjør nogen det / oc det hannem louligen ofver bevises / bøde Fire Rixdaler / Lauget oc Børnehuset til lige Deeling.

10.

Hvilcken Maler i Lauget som reiser her fra Staden oc tager sin Boepæl i en anden Bye eller paa Landet oc blifver ofver Aar oc Dag borte / oc hand det icke for hans bort-reyse hafver haft med Magistratens oc Laugets Minde / da maa hand om hand igienkommer / icke søge sit sted i Lauget / uden hand Magistraten oc Lauget tilfreds stiller.

11.

Dersom nogen Mester ved Døden afgaar / da skal det være hans efterladte Hustrue u-formeent Handvercket ved Svenne oc Dreng at fortsætte / saa lunge hun sidder U-gift / oc sig ærligen forholder.

12.

Naar nogen Dreng begifver sig til nogen Mester / Maler-Konsten at Lære / da maa Mesteren hafve ham hos sig en Maaned paa forsøg om hand er beqvem til Konsten at Lære / oc ere de med hin anden tilfreds / da skal der skriftlig Contract imellem Mesteren oc Drengens paarørende oprettis / oc i Oldermændens Bog / strax hand antagis / Indskrifvis / Nemlig for Dreng i Fire Aar / om hans Forældre eller Venner betaler for hans Klæde oc Lære / Mens gifver hand ingen Penge / oc dog af Mesteren føddis oc underholdis / Da tiene sin Mester i Sex Aar / forsømmer Mesteren hannem som forbemelt at lade indskrifve / da bøde derfor til Laugets Fattige Fire Rixdaler / Naar oc Drengen som før er rørt hafver udtient / Da maa hannem icke vegris at blifve Svend / om hand er døgtig / Mens dersom der om tvistis / Da hafve Oldermænden med fire af de ældste Mestere der paa at kiende / om hand til Svend bør antagis eller icke.

13.

Naar en Mester ved Døden afgaar som hafver Dreng udi Lære / som icke hafver Ud-lært / da blifver de hos Encken efter den med hendis Mand oprettede Contract om hun Handvercket ved Svenne fortsetter / Men ofvergifver hun Handvercket / oc hun dennem icke vil beholde / da skal de forblifve udi de Resterende Lære-Aar hos hvilcken Mester dens nem af Oldermænden blifver forordnet / indtil deris Læris Udgang / hvem der imod gjør gifve Fire Rixdaler.

14.

Naar nogen Lære-Dreng sine Lære-Aar hafver udtient / da tiene hand Fire Aar for Svend Inden eller Uden Lands / oc her i Staden et Aar for Mester Svend.

15.

Den Svend som hos nogen Mester Arbeyder / skal hver Løfverdag Aften lefvere til sin Mester Fire Skilling Danske / som hand Oldermænden strax skal tilstille / for at henlegge i Laugets Fattiges Bøsse / hvor til Oldermænden skal hafve en Nøgel / oc tvende af de ældste Svenne hver sin Nøgel / oc skal bemelte Penge som ellers kaldis Tide-Penge / giemmis oc forvaris til Fattige i Lauget som med Siugdøm blifver hiemsøgt / oc intet hafver i forraad sig med at underholde / Saa oc at stedis til Jorden med / naar de ved Døden bort kaldis.

16.

Naar nogen Mester hans Hustrue / Børn / Svend / Dreng eller Pige ved Døden afgaar / Da skal Oldermænden lade af Lauget tilsige saa mange som behøfvis efter Ordentlig Omgang at bære Liget til Jorden / Oc er der nogen som for Alder oc Svaghed skyld icke kand bære / da maa de forbigaa / hvo ellers her imod gjør / oc sidder ofverhørig / bøde hver gang En Rixdaler.

17.

De Bøder som i Maler Lauget forbrydis oc Lauget tilkommer / skal Oldermænden oppeberge / oc dennem forvare i Laugets Fattigis Bøsse hvor af de siden til de Nødtørftige / naar fornøden giøris / skal anvendis.

18.

I det øfrige saa vit som expresse i disse Malerne af Os allernaadigste gifne Laugs Articler icke er om meldet / forholdis efter Voris om Laugene udgifne Forordning af Dato den 23. Decembr. Anno 1681. oc hvad Svenne oc Dreng vedkommer Da efter den om den nem udgifne Almindelig Forordning af Dato den 6. May Anno 1682. Thi byde Vi her med oc befale Præsidenter, Borgemestere oc Raad i alle Vore Kiøbsteder / som disse Articler under Vort Cancellj=Seigel tilskicket vorder / at de dennem paa behørige steder til allis Efterretning strax lader Læse oc forkynde / oc siden der ofver alvorligen holder. Gifvet paa Vort Slot Kiøbenhavn den 29. April Anno 1684.

Under Vort Zignet

Christian.

II.

FORBEDRINGSPOSTER TIL MALERLAUGETS ARTIKLER AF 14. SEPTEMBER 1753.

Vi Friderich den Femte, af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsteen, Stormarn og Ditmarsken, Greve udi Oldenburg og Delmenhorst etc. etc. Vor synderlig Gunst tilførn; Saasom Maler=Laug udi Vores Kongel. Residentz=Stad Kiøbenhavn ved Allerunderdanigste Memorial af 7 Julii nest afviget, for Os allerunderdanigst haver ladet andrage, at, da bemelte deres Laug er et med de ældste Lauge udi Staden, og har været benaadet med Allernaadigste Laugs=Articler fra Dato 29 Aprilis 1784 af, samt i værende Tiid haft Amts Rettighed, lige med andre privilegerede Lauge, saa befindes udi deres, ligesom udi andre ældste Laugs=Articler nogle faa Poster, hvilcke, endskiønt de stedse have været i Brug, og ere i Agt tagne for Liigheds og Eenigheds skyld med Udenlandske Amter, dog ikke saa tydelig ere indførte udi de ældre, som seenere Allernaadigst udgivne Laugs=Articler, hvorfor de, til at forekomme ald Dispute og Uroelighed, samt anden Uleylighed som Lauget kunde indvikles udi, om nogen Forandring skulle skee udi saadanne imellem dem indbyrdes, endskiønt uden for Laugs=Articlerne, vedtagne Skikke, som stemme over eens, med hvis for andre Lauge Allernaadigst er anordnet, allerunderdanigst haver foreslaet nogle visse Poster, som de have begiert de dem i berørte Allernaadigste meddeelte Laugs=Articler at maatte tilføyes. Da, efter at herover er bleven indhentet Eders allerunderdanigste Erklæring, og I ommelte af Malerne proponerede og allerunderdanigst ansøgte Poster, have igiennemgaaet og indrettet saaledes, som I allerunderdanigst formeene det kunde være saa vel Mesterne som Sønnene til Nytte, og til god Skik og Orden i Lauget; Saa give Vi Eder nu hermed tilkiende, at Vi i Anledning heraf, ville Allernaadigst have forbedret og forøget Laugs=Articlerne for Malerne udi bemelte Vores Kongelige Residentz=Stad Kiøbenhavn, saaledes som følger:

1.

Mesternes Sønner af Lauget, som i deres Forældres Huus ved Professionen er opfød og oplært, bliver som hidindtil paa een gang ind og udskreven hos Oldermænden som Dreng

og Svend, naar de findes habil til at være Svend, hvorom de, saavel som alle andre udlærte Dreng, skal gjøre en Prøve, som af Oldermænden og hans Biesiddere skal examineres, og Magistraten til Approbation forevises, førend han som Svend bliver indtegnet, dog at Sønnen i det mindste har opfyldt sit Alders 18de Aar.

2.

Hvad Mester-Søn af Lauget angaaer, som Mester her i Staden vil være, da maa han dertil admitteres, uden at staae det saa kaldede Mester-Svends Aar, naar han for Resten lige som andre gjør forsvarlig Mesterstykke, og ellers i saa mange Aar, som Articulerne befaler har været Svend, som tilsammen er 5 Aar, og enten her eller andensteds, imidlertid har arbejdet paa Professionen; Paa lige Maade forholdes og med dem der ægter en Mester-Enke eller Dotter af Lauget.

3.

Og saasom Maler-Lauget lider stor Afbræk, ved det ledige Svenne her i Staden henlægger sig paa egen Haand at fuske, hvilket ikke lettelig kand overkommes, saasom det ikke vides, om den Svend, der gjør det (om han endog treffes) endnu staaer i Condition eller ikke, hos sin forrige Mester; da til sligt at forekomme, skal den Mester, hos hvilken Fremmede eller her værende Svenne enten kommer i Arbejde eller qviterer Conditionen, strax tilkiende give det for Oldermænden, under 4 Marks Straf for hver gang det forsømmes. Iligemaade haver Svenne, som enten gives Afskeed eller selv tager den, strax hos Oldermænden at anmelde, hvor de deres Logement tager, og om samme omflytter, da og at melde det, alt i Anledning af Forordningen af 23 Decembr. 1681, 11te Post, under 6 Marks Straf for hver gang.

4.

Ingen Svenne maa her i Staden ledige blive beliggende, naar Mestere for dem ere at bekomme, under 6 Marks Straf for hver Uge; Thi saadanne Lediggængere ere Staden og Lauget til Skade, og strider imod Kongelig Lov og Forordninger. Befindes de imidlertid at befatte sig med Arbejde, da straffes de desuden som andre Ube rettigede.

5.

Naar en Svend hidkommer for at arbejde, da tager han Condition hos hvilken Mester han vil, og efter Brug forbliver der i 14 Dage, og, naar de ikke staaer hinanden længere an, da kand han søge sig en anden eller den tredie, hvilken han lyster, ligesaa i 14 Dage paa Prøve; Men, naar han hos nogen forbliver over den Tiid, og Mesteren med Svennen bliver accorderet om en vis Løn, da skal saadan Accord strax meldes for Oldermænden, og af ham annoteres, hvorefter Svennen skal være pligtig at forblive hos Mesteren den accorderede Tiid ud. Og naar enten Mesteren vil give Svennen Afskeed, eller Svennen ey forblive hos Mesteren, da forholdes det med Opsigelse paa begge Sider saaledes, som i den 2den og 7de Poster udi Forordningen af 6te May 1682 er befaleet og foreskrevet.

6.

Eftersom det ingensteds er i Brug at Maler-Svenne arbejde i Dageviis, hvorved Uleyligheder indløber; Saa maa ingen Mester antage nogen Svend i Arbejde paa Dag-Løn, undtagen gifte Svenne og Militaire, men Accorden skal skee enten i Uge, Fierding-Aar eller i Halv-Aars Viis og udi Mesterens Kost og Kammer, men ey paa egen Haand nogen Svend under nogen Skytz, at arbejde, under Straf for Mester paa 2 Rdlr. og Svennen paa 6 Mark, og dog ey at maa blive hos saadan Mester, eftersom Underslæb derved kand indløbe. Og skal alle disse fornevnte Bøder til Laugets Fattige Casse være forfalden, og af Politiet inddrives paa den Skyldiges Bekostning, om ey godvillig betales. Derefter i Eder allerunder-

danigst kand vide at rette og Vedkommende sligt til allerunderdanigst Efterretning at lade kundgiøre; Befalendes Eder Gud. Skrevet paa Vort Slot Christiansborg udi Vores Kongelige Residentz-Stad Kiøbenhavn den 14 Septembr. Anno 1753.

Under Vor Kongel. Haand og Signet.

Friderich R.

(L. S.)

III.

TILLÆG TIL LAUGSARTIKLERNE OG REGULATIV FOR MALERLAUGET,

vedtaget paa Generalforsamlingen den 20. Juni 1862, konfirmeret ved kgl. Resolution af 23. Januar 1862.

Forandring i den ældre Lovgivning for Malerlauget.

Da Indtrædelse i Malerlauget for Fremtiden bliver en frivillig Sag, antager Lauget, ifølge Næringslovens § 87, ei heller at blive pligtig til at optage Enhver, som erhverver Borgerskab som Maler, med mindre han opfylder de hidtil foreskrevne Betingelser, eller saaledes som disse efter den hidtil brugte Fremgangsmaade maatte blive forandrede.

Under denne Forudsætning agter Malerlauget vedblivende at bestaae som Laug, og ansøger derfor underdanigst om meddelt allerhøieste Stadfæstelse paa efternævnte Puncter, som afvigende fra de tidligere Bestemmelser Laugsordningen vedkommende.

»Laugets Medlemmer have den samme Ret, som, ifølge Næringslovens § 66, tilstaaes Enhver, der erhverver Borgerskab i en Profession, nemlig: »At benytte som Medhjælp hvem han vil.« Som Følge heraf paahviler Lauget ingen særlig Forpligtelse til at føre Control med Svendene, eller Noget deres Forening vedkommende.«

»Hører en Svend eller Arbejder derimod til en af de under Næringslovens Paragraph 69 omtalte Foreninger, hvor en saadan Vedtægt har erholdt kongelig Stadfæstelse, ere Laugets Medlemmer, forsaavidt Saadant er bestemt i de for den paagjældende Forening confirmerede Vedtægter, pligtige at tilbageholde det stipulerede Contingent, naar Vedkommende har været i en Mesters Arbejde i 14 Dage, og denne ved Antagelsen paa lovlig Maade er underrettet derom.«

»Restancer af 2 Qvartalers Contingent medfører foreløbig Udelukkelse fra enhver Tilidspost og fra Deltagelse i Beslutninger. Restancer for et Aar medfører, efterat Vedkommende er mindet om Betaling, Udslettelse af Lauget.«

»Naar et Medlem har udmeldt sig eller for Restance er udslettet af Lauget og atter maatte ønske at indtræde, kan dette kun skee med Laugets Samtykke og imod at betale Contingent for den Tid, han har været udmeldt; dog kan Eftergivelse og Moderation heri finde Sted, naar speciel Beslutning derom tages.«

Kjøbenhavn, den 20de Decbr. 1861.

Regulativ for Malerlaugets indre Ordning.

§ 1. Laugets Formaal skal være at virke i dets Medlemmers Interesse, og ved de Midler, der maatte staae til dets Raadighed, at fremme Fagets størst muelige Udvikling.

I dette Øiemed organiserer Lauget sig med en blandt dets Medlemmer valgt Bestyrelse, som har at paasee Laugets Tarv, tage de øieblikkelige Forholdsregler og underrette Medlem-

merne om, naar Noget bekendtgjøres, enten fra Lovgivningens eller Communens Side, som kan have Betydning for deres Kreds.

§ 2. For at fremme Sammenholdet og gjøre Medlemmerne bekendt med hinanden, holder Lauget ugentlige Møder paa en bestemt Dag, om Aftenen, hvortil Bestyrelsen, med Repræsentantskabets Samtykke, leier det fornødne Locale, om muligt paa den Betingelse, at Lauget kan benytte samme paa enhver anden Tid, naar det er fornødent.

Naar ingen Discussion eller Forslag foreligger, er Sammenkomsten i disse Aftenmøder selskabelig.

§ 3. Naar Nogen af Medlemmerne, eller særlig Bestyrelsen, komme til Kundskab om Ting, som have Interesse for, eller fortjener Laugets Opmærksomhed, som nye Opfindelser i Faget, Forbedringer af Materiale eller Arbeidsmaade, nye udkomne Skrifter angaaende Professionens Teknik, eller deslige, maa det ansees dels som Pligt, dels som et erhvervet Krav paa Laugets taknemmelige Paaskjønnelse at bekendtgjøre saadant, hvilket kan skee i de ugentlige Møder, og naar det egner sig dertil ved Oplæsning eller Discussion, som da bekendtgjøres forud ved Opslag i Localet, Avertissement eller paa anden Maade, som det inspectionshavende Medlem, for hvem det anmeldes, finder rigtig.

Saafermt Kassens Indtægter tillade det, kunne periodiske og Tidsskrifter i denne Retning anskaffes af Bestyrelsen til Medlemmernes Afbenyttelse.

§ 4. Enhver Foranstaltning, som ved forenede Kræfter kunne bidrage til Professionens Udvikling eller Medlemmernes Fordeel, skal paa derom indgivet Forslag være Gjenstand for Bestyrelsens særlige Opmærksomhed, og i ethvert Tilfælde komme til Medlemmernes Kundskab, hvorfor en dertil indrettet Protocol — Forslagsprotocol — ved ethvert Møde skal være fremlagt til Afbenyttelse. For at Bestyrelsen behøver at tage Hensyn dertil, skal dog ethvert saadant Forslag være forsynet med Navns Underskrift.

§ 5. De Lauget tilhørende ledige Legatportioner og Friboliger bortgives efter indkomne Ansøgninger til de af Laugets Medlemmer og Enker, som Bestyrelsen og Repræsentantskabet med Hensyn til Alder, Trang og Værdighed finde kvalificerede dertil. Skulde Halvdelen af Medlemmerne være imod at bortgive det til Nogen af de Ansøgende, skeer en fornyet Opfordring; indtræder da samme Tilfælde, kan stilles Forslag om anden, med de testamentariske Bestemmelser overensstemmende Disposition.

§ 6. Bekendtgjørelser om ledige Understøttelser skal averteres 3 Gange i en offentlig udbredt Tidende, samt ved Opslag i Localet med 14 Dages eller en Maanedes Varsel, og med Angivelse om hvor og til hvilken Tid Ansøgningerne skulle indleveres. Naar de ere bortgivne, og hvem, der har erholdt dem, kundgjøres for Medlemmerne ved Opslag i Localet, og bliver at oplæse i de ordinaire Qvartalsforsamlinger.

§ 7. Ethvert Medlem, som opfylder de i vedkommende Love foreskrevne Betingelser, kan indtræde som Interessent i den i Lauget hidtil værende Liigkasse, saavelsom i den nu værende Forening for Malermesteres Sygekasse.

Disse Kasser bestyres særskilt af deres Medlemmer efter de oprettede Love, og deres Formue bliver Lauget uvedkommende.

§ 8. Naar Svagelighed eller særegne Omstændigheder ei ere til Hinder derfor, skal ethvert Medlem, som ei er over 50 Aar, være pligtig til paa Omgang, efter Tilsigelse, at assistere personlig ved et Medlems eller hans Kones Begravelse, naar saadant forlanges; Tilsigelsen skeer ved Circulaire med Paategning; for Udeblivelse, uden at sende et andet Medlem i sit Sted, erlægges, ifølge Raadstueplacat, en Mulct af 4 Rdlr. til Understøttelseskassen.

§ 9. Medlem af Lauget er enhver Malermester, som til den 31te December 1861 ei har udmeldt sig, eller som aflægger den for Indtrædelse i Lauget anordnede Prøve.

§ 10. Som reisende Medlem kan Enhver, der selvstændig udøver Malernæringen i fremmede Stæder, indføres af et Medlem i et af de ugentlige Aftenmøder, naar saadant i Forveien anmeldes for den Inspectionshavende, som har ved Opslag i Localet strax at bekendtgjøre Begges Navne.

§ 11. Laugets Medlemmer erlægge et aarligt Contingent af 3 Rdlr., som opkræves kvartalsviis, og hvoraf $\frac{1}{4}$ Deel opsamles til Understøttelse for trængende Medlemmer i en særskilt Beholdning under Navn af Understøttelseskasse. Udgifterne til Boligerne i Haandværksstiftelsen afholdes heraf.

§ 12. Enhver, som ønsker sig optaget i Lauget, har at henvende sig skriftlig til Oldermændene med Begjæring derom, ledsaget af de behørigte Attester, og med Angivelse af hvad han agter at forfærdige til Prøve; hvorefter han i et Bestyrelsesmøde admitteres til at udføre samme, og bliver da at bestemme paa hvilket Sted, samt det behørigte Tilsyn.

§ 13. Medlemmerne i Lauget erholder et af den administrerende Bestyrelse underskrevet og under Laugets Segl udfærdiget Medlemsbrev.

§ 14. Udmeldelse af Lauget skal skee skriftlig til Oldermændene inden et Kvartals Slutning, men kan ei antages for gyldig med mindre Vedkommende har erlagt Contingent for den Tid, han har været Medlem.

§ 15. Hvo, som dømmes for nogen i den offentlige Mening vanærende Handling, eller ifølge Næringslovens § 11 forbryder sin Ret til Borgerskab, udslettes og kan ei senere blive optaget.

§ 16. Generalforsamlingen har den højeste Magt i alle Laugets indre Anliggender; kun paa denne kan vedtages Forandringer i Regulativet.

En Fjerdedeel af Medlemmerne kan forlange en Generalforsamling afholdt.

§ 17. Den ordinaire Generalforsamling afholdes hvert Aar i Forbindelse med 4de Kvartal; paa denne gjøres Medlemmerne bekendt med det Vigtigste, som i Aarets Løb er passeret, forhandles de foreliggende Sager og foretages skifteviis Valg paa Halvdelen af Bestyrelsen og Repræsentanterne.

Hvert Kvartal afholdes et ordinært Møde, hvor Regnskabet fremlægges, Journalen oplæses og de foreliggende Sager forhandles.

§ 18. Alle Forslag indgives skriftlig, eller fremsættes i Forslagsprotocollen, med Navns Underskrift, saa betids, at Bestyrelsen enten selv eller i Forening med Repræsentantskabet kan tage dem under Overveielse forinden, men kunne, med Bestyrelsens Samtykke, ogsaa nyde Fremme paa selve Forsamlingen. Enhver Sag afgjøres med simpel Majoritet, men Ting af Vigtighed, efter Bestyrelsens Skjøn, fordrer Halvdelen af Medlemmernes Tilstedeværelse; i modsat Fald indvarsles en ny Generalforsamling inden 14 Dage, hvor da de Udeblivende maae samtykke i, hvad de Mødende beslutte.

§ 19. Ethvert Medlem maae personlig møde i Forsamlingerne, for at kunne afgive sin Stemme.

§ 20. Generalforsamlinger og de ordinaire Kvartalsmøder indvarsles forinden ved Avertissement i et offentligt Blad; samt ved Opslag i Localet i Aftenmøderne, med Angivelse af de Sager, som vil komme under Behandling, desuden ved skriftlig Tilsigelse, naar Bestyrelsen finder det fornødent.

§ 21. Lauget vælger blandt Medlemmerne 12 Repræsentanter, som repræsenterer Lauget ved alle Leiligheder, hvor en Generalforsamling ei er sammenkaldt. De vælges paa den ordinaire Generalforsamling paa 2 Aar, og afgaae de 6 hvert Aar, men kunne gjen vælges paany.

§ 22. Repræsentantskabet tilkaldes af Oldermændene ved alle Leiligheder, hvor Bestyrelsen finder det fornødent; Halvdelen af Repræsentanterne kunne fordrer et Plenarmøde med Bestyrelsen sammenkaldt. Ethvert saadant Møde og dets Forhandlinger indføres i Laugets

Forhandlingsprotocol. I alle Plenarmøder fører Oldermænden Forsædet og har i Tilfælde af Stemmeligbed en Stemme mere.

§ 23. Den administrerende Bestyrelse bestaar af en Oldermænd eller Formand og 4 Medbestyrere, som under Formandens Ledelse ordner det Fornødne ved Medlemmernes Optagelse, og forvalter Laugets øvrige Anliggender.

§ 24. Oldermænden repræsenterer ved sin Person Lauget ligeoverfor Authoriteterne og Publicum i Almindeligbed, sammenkalder alle Møder, og leder Forhandlingerne i disse som Dirigent. Foruden Laugets Forhandlingsprotocol, føres under hans Ledelse en Journal over det Vigtigste, som passerer, en Copiebog, samt de fornødne Lister over Medlemmerne og deres Personalia med Hensyn til Lauget.

§ 25. En af Medbestyrerne fungerer efter Bestyrelsens Valg som Viceformand; han har Inspectionen og Ledelsen af de ugentlige Aftenmøder, samt hvad dermed staaer i Forbindelse. Han er i Besiddelse af besluttende Myndighed til at tage øieblikkelige Forholdsregler i Alt, hvad der hører under den selskabelige Virksomhed, og besvarer alle herhenhørende Forslag. Er han forhindret i at være nærværende, anmoder han En af den administrerende Bestyrelse om at fungere i sit Sted, og skal Opslag herom skee ved Mødets Begyndelse.

I alle andre Møder indtager han Oldermændens Plads i dennes Forfald. Alle øvrige Forretninger kan Bestyrelsen indbyrdes fordele mellem sig.

§ 26. Oldermænden opbevarer Laugets rentebærende Formue samt Bøger, Documenter og øvrige Eiendele; med Undtagelse af, hvad der directe vedrører de ugentlige Aftenmøder, hvilket bliver i Viceformandens Væge.

§ 27. Bestyrelsen kan antage et Bud til at opkræve Contingentet, og assistere ved Møderne og Tilsigelserne. Han lønnes med indtil 10 % af det betalte Contingent, samt en passende Godtgjærelse for Extraarbejde.

§ 28. Bestyrelsens Medlemmer fungerer i 2 Aar ad Gangen, og afgaaer Halvdelen hvert Aar paa den ordinaire Generalforsamling, men kunne gjenvælges paany.

Enhver er pligtig at modtage det paa ham faldne Valg, men kan fritages for Gjenvælg i 4 paa hinanden følgende Aar. De som ved Valgene erholde de fleste Stemmer efter de Valgte, opføres som Suppleanter.

Bestyrelsen for Malerlauget, den 20de Juni 1862.

IV.

LOVE FOR MALERLAUGET,

vedtagne paa Generalforsamlingen den 19. December 1889 og kongelig stadfæstede den 4. Juli 1890.

§ 1. Laugets Formaal skal være at virke i dets Medlemmets Interesse, og ved de Midler, der maatte staa til dets Raadighed, at fremme Fagets størst mulige Udvikling.

Alle Forbedringer og Opfindelser paa Fagets Omraade, der kunne antages at være til Nytte for Medlemmerne, skulle paa bedste Maade bringes til disses Kundskab, ligesom belærende Foredrag og Diskussioner skulle foranstaltes afholdte.

§ 2. Foruden den faglige Opgave er der til Laugets Formaal tillige knyttet en understøttende Virksomhed for trængende Medlemmer og deres Enker, i hvilket Øiemed der til dets Understøttelsesfond tillægges en fastsat Andel af det aarlige Medlemsbidrag.

Understøttelserne ydes dels af dette Fond, i kvartaarlige, af Bestyrelsen og Repræsentantskabet bevilgede Beløb, og dels af de Lauget tilhørende Legater og Friboliger, efter de for disse gjældende Fundatser og testamentariske Bestemmelser.

§ 3. Til Fremme for Laugets Tarv og Medlemmernes Interesser, saavel i specielle Anliggender som for hele Standens og Fagets Omraade, medvirker Lauget ved Samarbejde med de organiserede Centralforeninger af Malermestere i Jylland og Østifterne.

Deltagelsen i denne Virksomhed skeer ved Delegerede fra de respektive Foreninger med Oldermænd som Formand.

De Delegeredes Antal og Valg bestemmes af Bestyrelsen og Repræsentantskabet, der ogsaa behandler de af Centralforeningerne, ved de Delegerede, udarbejdede Forslag, forinden disse kunne fremlægges til Generalforsamlingens Godkendelse.

§ 4. Til at fremme Udviklingen af duelige Arbeidere for Faget, bidrager Lauget til Teknisk Selskabs Skole med et aarligt Beløb, hvis Størrelse bestemmes af Generalforsamlingen, og for hvilket Bidrag Medlemmernes Lærlinge nyde Moderation i Betalingen.

Ligesom det ved Lov paahviler Medlemmerne at lade deres Lærlinge nyde Undervisning i Frihaandstegning, saaledes anses det ligeledes som en dem paahvilende Pligt at lade Lærlingen efter endt Læretid udføre Svendeproeve for den i Næringsloven af 29. December 1857 § 27 omhandlede Kommission.

§ 5. For at vedligeholde Bekjendtskabet og fremme Sammenholdet mellem Medlemmerne indbyrdes, holder Lauget ugentlige Møder om Aftenen paa en bestemt Dag i Vinterhalvaaret, hvortil Bestyrelsen leier et passende Lokale med en saavidt mulig central Beliggenhed og hermed i Forbindelse værende større Lokale til Generalforsamlinger og festlige Sammenkomster. Naar ingen Diskussions- eller Forhandlingsemner foreligge til de ugentlige Møder, ere disse selskabelige.

§ 6. Ret til Indtrædelse i Lauget har enhver Malermester i Kjøbenhavn og paa Frederiksberg, der har erhvervet Borgerskab efter Lov af 29. December 1857. Anmodning om Optagelse i Lauget tilstilles Oldermænd med vedlagt Borgerbrev og Svendebevis. Bestyrelsen tager derefter Bestemmelse om Optagelsen, hvorefter de fremsendte Bevisligheder strax tilbagesendes.

§ 7. Optagelsen i Lauget beregnes altid fra det Kvartals Begyndelse, hvori Anmodningen er fremsat, og hvorefter Betalingen erlægges. Ved Optagelsen erholde Medlemmerne et af Bestyrelsen underskrevet Medlemsbrev, et Exemplar af Laugets Love, Medlemsfortegnelsen samt Laugets Emblem. Ny tiltrædende Medlemmer betale i Indskud 6 Kr., hvoraf den ene Halvdel tillægges Administrationsfondet, den anden Halvdel Understøttelsesfondet.

Medlemsbidraget er 9 Kr. aarlig, der opkræves kvartalsvis og tilføres Regnskabet for Administrations- og Understøttelsesfondet, hver med Halvdelen. Ved Anmeldelse strax efter et Medlems Død, kan Enken imod at betale 4 Kr. aarlig indtræde i Mandens Rettigheder.

§ 8. Udmeldte Medlemmer, der atter ønske sig optagne, betale ikke Indskud paany, hvorimod de, der udslettes for Restance, have at betale hele den paaløbne Gjæld. Heri kan af Bestyrelsen indrømmes Moderation, naar Omstændighederne berettiger dertil. Restance for et helt Aar medfører Tabet af Medlemsretten samt Udslettelse. Udslettelse gjælder ogsaa de, der dømmes for en i den offentlige Mening vanærende Handling, indtil Æresopreisning er meddelt.

Udmeldelse er kun gyldig, naar skriftlig Underretning meddeles Oldermænd 6 Uger forinden Kvartalets Udløb.

§ 9. Ethvert Medlem har, mod Opfyldelse af de ham paahvilende Pligter, Andel i de med Lauget forbundne Rettigheder og Adgang til i Trangstilfælde at nyde Understøttelse af Laugets Formue, Legater og Friboliger, efter de herfor fastsatte Regler.

Medlemmer, som paa Grund af Alder og Trang ikke længere se sig i Stand til at betale Medlemsbidraget, kunne af Bestyrelsen fritages herfor, uden at tabe Retten til at nyde de med Lauget forbundne Understøttelser, naar de til den Tid have været bidragydende i 20 paa hinanden følgende Aar. Bestyrelsen er dog ikke bunden til denne Tidsgrænse, men kan under særlige Trangsforhold understøtte efter et kortere Aaremaal.

§ 10. Malermestere her i Landet kunne under et midlertidigt Ophold i Staden paa de sædvanlige Mødeaftener indføres som reisende Medlemmer og deltage i Sammenkomsterne uden Vederlag. Det paaligger Bestyrelsen ved saadanne Leiligheder at sætte Vedkommende ind i Laugets Forhold samt yde fornøden Veiledning i faglige Spørgsmaal, om dette maatte ønskes.

§ 11. Laugets Regnskab føres i to Afdelinger. Den første omfatter Administrationsfondet, som den 1. Januar 1889 udgjorde 4000 Kr. i Obligationer og 40 Kr. 80 Øre kontant. Hertil lægges Renteindtægten og Halvdelen af den aarlige Medlemsindtægt og andre hertil henhørende Beløb. Alle med Lauget forbundne administrative Udgifter udredes af denne Afdelings Midler.

Til anden Afdeling henhører Understøttelsesfondet, som den 1. Januar 1889 havde en Beholdning af 2000 Kr. i Obligationer og 741 Kr. 65 Øre kontant. Hertil lægges ligeledes Renteindtægten og den anden Halvdel af Medlemsbidraget samt hvad der iøvrigt kan tilflyde Fondet som Gave eller ekstraordinær Indtægt.

Af dette Fonds Midler udredes de til trængende Medlemmer bevilgede Understøttelser, Friboligernes Vedligeholdelse samt andre i Forbindelse hermed staaende Udgifter.

Et særligt Regnskab for det af Malerlauget stiftede Svendelegat, føres overensstemmende med de for Legatets Administration vedtagne Bestemmelser.

§ 12. Naar Understøttelsesfondets Formue har naaet en passende Størrelse og Forholdene egne sig dertil, skal Bestyrelsen i Forening med Repræsentantskabet tage under Overveelse, om Erhvervelsen af en Eiendom kan være fordelagtig for Lauget, og en saadan med Tiden kan indrettes til Friboliger for trængende Medlemmer og Enker. Naar dette Tilfælde foreligger, skal et motiveret Forslag med nøiagtig Beregning forelægges til Generalforsamlingens Godkjendelse, hvorefter der af samme vedtages Regler for Administrationen af Eiendommen, der for bestandig skal være Malerlauget tilhørende.

§ 13. Med Generalforsamlingens Samtykke kan Laugets rentebærende Formue og Legatmidler anbringes i denne Eiendom mod første Prioritets Panteret og 4 pCt. Rente. Herfra undtages dog de Midler, der ifølge fundatsmæssig Bestemmelse kun maa bestaa i rentebærende Værdipapirer.

Med Eiendomserhvervelsen og Friboligers Oprettelse skal den kontante Understøttelse som hidtil bibeholdes for dem, der ikke opnaa Fribolig.

§ 14. Enhver Begjæring om Understøttelse forelægges for Bestyrelsen og Repræsentantskabet, som tager afgjørende Beslutning om disses Størrelse og Varighed. Bortgivelse af Fribolig og Legater skeer efter de for disse hidtil gjældende Bestemmelser, og skal ved Oprettelsen af nye, Stifternes Beslutninger fuldbyrdes.

§ 15. Generalforsamlingen har den høieste Magt og Myndighed i Laugets Anliggender; kun den kan give, forandre eller ophæve Lovene. Gyldig Beslutning hertil kan kun opnaaes, naar mindst Halvdelen af Medlemmerne er tilstede og deraf to Trediedele stemme for Forslagene.

Naar en Generalforsamling ikke er beslutningsdygtig, skal med fjorten Dages Varsel en ny Generalforsamling kunne tage Beslutning, uden Hensyn til de Mødendes Antal, dog kun med nævnte Majoritet af to Trediedele af de Tilstedeværende. Afstemningen foretages ved

Haandsoprækning, men kan ogsaa efter Bestyrelsens eller Generalforsamlingens Begjæring ske skriftlig.

§ 16. Ethvert Medlem maa personlig møde paa Generalforsamlingen for at afgive sin Stemme. Beslutninger om almindelige Anliggender tages ved Haandsoprækning med almindelig Stemmefflerhed, hvorimod Valgene altid skulle foregaa ved skriftlig Afstemning.

§ 17. Den ordinære aarlige Generalforsamling afholdes i Løbet af Februar Maaned og indvarsles fjorten Dage forud i to af Hovedstadens Blade, der skulle være Medlemmerne bekendte som Averteringsblade for Lauget. Indvarsling til Generalforsamlinger og andre Møder kan ogsaa ske skriftlig og med kortere Varsel, i hvilket Tilfælde Averteringen bortfalder.

§ 18. En extraordinær Generalforsamling kan, naar vigtige Sager foreligge, af Bestyrelsen sammenkaldes med kort ubestemt Varsel, og skal i saadant Tilfælde ske skriftlig med Angivelse af Anledningen hertil. Bestyrelsen er ligeledes pligtig til at indvarse en extraordinær Generalforsamling inden 3 Uger, naar skriftligt Forlangende herom fremkommer fra mindst 25 Medlemmer; et saadant Forlangende skal være ledsaget af en motiveret Fremstilling af hvad der ønskes behandlet.

§ 19. Paa den ordinære Generalforsamling aflægger Bestyrelsen Beretning om Laugets Virksomhed i det forløbne Aar, de reviderede Regnskaber fremlægges til Godkjendelse, og Valg af Bestyrelse, Repræsentanter, Suppleanter og Revisorer m. m. foretages. Bestyrelsen bestaar af Oldermænd og 4 Bisiddere, og Repræsentantskabet af 12 Medlemmer. Valget gjælder for to Aar, saaledes at Halvdelen skiftevis afgaaer hvert Aar. Endvidere vælges 3 Suppleanter og 2 Revisorer for et Aar ad Gangen. Til alle Stillinger kan Gjenvalg finde Sted.

§ 20. Hvert Aar bliver ligeledes paa den ordinære Generalforsamling at foretage Valg paa to Medlemmer og en Suppleant til at indtræde i den i Regulativet for Aflæggelsen af Svendeprøver under 30. September 1884 anordnede Kommission. Gjenvalg kan finde Sted og om Valgets Udfald skal Underretning tilstilles Kommissionens Formand.

§ 21. Det paahviler de valgte Medlemmer i Henhold til Regulativet at kontrollere Udførelsen af Svendeprøverne for Malere i København og deltage i Bedømmelsen af disse med Kommissionens øvrige Medlemmer. De ere pligtige til at føre en af Laugets Bestyrelse autoriseret Journal angaaende deres Virksomhed og tillige indføre en i skematisk Form affattet Liste over samtlige de Aspiranter, der indstille sig til Svendeprøve, med Angivelse af disses Navne, Alder, Fødested og Læremestere samt Resultatet af den stedfundne Bedømmelse.

Efter hver halvårlig Prøves Afslutning skal Journalen afgives til Oldermænd og bero i hans Værge.

§ 22. Oldermænd er Laugets Repræsentant overfor de stedlige Myndigheder og Publikum i Almindelighed; han handler paa dettes Vegne og underskriver med bindende Retsvirkning efter Bestyrelsens Bemyndigelse i alle Laugets Anliggender. Han sammenkalder og leder Møderne og Generalforsamlingerne, samt fører, foruden forefaldende Korrespondance, de autoriserede Journaler, Regnskabsbøger, Medlems- og Kopibogen. Under Oldermændens Regnskabsføring indbefattes Indkassations af Medlemsbidragene, Ind- og Udbetaling vedrørende Laugets Formue og Legatmidler, Rentehævning og Dispositioner efter Bestyrelsens og Repræsentantskabets Beslutninger.

Ved hvert Aars Slutning affatter Oldermænd en Beretning, der trykt tilstilles Medlemmerne og skal indeholde Meddelelse om Virksomheden, Regnskaberne, Medlemsfortegnelse og øvrige Oplysninger for det forløbne Aar.

§ 23. Laugets rentebærende Formue skal bestaa i gode Værdipapirer, der anbringes som Deposito i Nationalbanken. Den kontante Beholdning, der ikke anvendes til løbende Udgifter, indsættes til Forrentning i en Sparekasse.

Alle til Laugets Virksomhed hørende Forretningsbøger, Protokoller og Dokumenter bero hos Oldermænden. Ældre Bøger og Arkivsager skulle omhyggeligt opbevares i et dertil egnet Lokale, hvor ligeledes Laugets Banner skal bero.

Arkivsagerne med tilhørende Skabe, Banneret og øvrige Effekter skulle holdes forsikrede mod Ildsvaade for et passende Beløb.

§ 24. Oldermænden er, saalænge han beklæder denne Stilling, Medlem af Kuratellet for de Getreuerske Stiftelser, og i denne Egenskab pligtig til at deltage i de Kuratorerne ifølge Fundats af 10. Marts 1786 paahvilende Forretninger. Hos ham opbevares ligeledes et Exemplar af en af Magistraten autoriseret Hovedbog og Stambøgerne for den Getreuerske Slægt. Endvidere skal Oldermænden være Medlem af Kjøbenhavns Haandværkerforening, for paa Laugets Vegne at deltage i Forhandlingerne i Haandværkerstandens Repræsentantskabs Møder.

§ 25. Under Oldermændens Forfald overtages hans Forretning af den af Bisidderne, der længst har fungeret i denne Stilling. Paa Repræsentants og Generalforsamlingerne skal en af Bisidderne overtage Stillingen som Sekretær og Protokolfører. Ved midlertidig Forfald eller Afgang blandt Bisidderne, kunne disse erstattes af de Medlemmer af Repræsentantskabet, som efter Valgene ere de Ældste.

§ 26. Den administrative Ledelse af Laugets Anliggender paahviler Bestyrelsen, der holder Møde, saa ofte Oldermænden anseer det fornødent. Til Afgjørelsen af alle faglige og finansielle Spørgsmaal sammenkaldes Repræsentantskabet, der i Forening med Bestyrelsen tager Beslutning om de forelagte Sager.

Afstemning paa disse Møder skeer ved Haandsoprækning med almindelig Stemmeflerhed, men kan ogsaa foregaa skriftlig, naar over Halvdelen af de Tilstedeværende forlanger det. I Tilfælde af Stemmелighed har Oldermænden den afgjørende Stemme, hvilket ogsaa gjælder for Kvartals og Generalforsamlinger.

§ 27. Paa de kvartaarlige Laugsmøder fremlægges et afsluttet revideret Regnskab for det forløbne Kvartal til Forsamlingens Godkjendelse. Mødet for fjerde Kvartal holdes i Forbindelse med den aarlige Generalforsamling.

Forslag, der af Medlemmerne ønskes behandlede paa disse Møder, skulle skriftlig tilstilles Oldermænden otte Dage forinden. Bestyrelsen kan dog indrømme kortere Frist, naar den finder Anledning dertil, hvilket særlig gjælder Ændringsforslag.

§ 28. Til de ugentlige Møder i Vinterhalvaaret skulle i Regelen to af Bestyrelsens Medlemmer være tilstede efter Omgang eller ved Valg. De have Tilsyn med Inventariesagernes Benyttelse og Bevaring, samt leder og kontrollerer den selskabelige Orden.

Ved høitidelige Sammenkomster, Fane- eller Festtog bære Medlemmerne Laugets Emblem.

§ 29. Bestyrelsen antager et Bud til Opkrævning af Kontingentet og anden forefaldende Tjeneste. Han lønnes procentvis for Indkassationer og med passende Godtgjørelse for anden Budtjeneste efter Bestyrelsens nærmere Bestemmelse.

Bestyrelsen kan endvidere bevilge Oldermænden anden lønnet Medhjælp.

§ 30. Disse Love, der ere vedtagne paa en ekstraordinær Generalforsamling den 19. December 1889 i Malerlauget, træde i Kraft den 1. Januar 1890. Fra samme Tid bortfalde Bestemmelserne i Malernes Laugsartikler af 29. April 1684 med senere Forordninger samt Tillæg til nævnte Laugsartikler af 23. Jan. 1862 og 30. Juni 1866.

V.

FORANDRINGER I LOVENE AF 19. DECEMBER 1889,

vedtagne paa den ekstraordinære Generalforsamling den 6. Januar 1898 og kgl. stadfæstede den 15. Februar 1898.

§ 3. Til Fremme for Laugets Tarv og Medlemmernes specielle Interesser ere disse pligtige til ved Optagelsen i Lauget at indtræde i og bidrage til »Malmestrenes gjensidige Spare- og Hjælpesfond« samt Malerlaugets Ulykkesforsikring, ligesom de ogsaa tillige indent for Laugsorganisationen ere Medlemmer af »Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk«, »Arbejdsgiverforeningen af 1896« og »Fællesforeningen af Danmarks Malermestre«, i det Hele under de for disse Foreninger gjældende særlige Love og Bestemmelser.

De til Forhandlinger med de nævnte Foreninger og Organisationer som Delegerede valgte Medlemmer af Lauget ere pligtige til at afgive Beretning om Resultatet af deres Virksomhed og de paa Møderne fremkomne Forslag til Bestyrelsen og Repræsentantskabet, som derefter forelægger Betænkning herom til Generalforsamlingens Overvejelse og Godkendelse.

§ 6. Ret til Indtrædelse i Lauget har enhver Malermester i Kjøbenhavn og paa Frederiksberg, der har erhvervet Borgerskab efter Lov af 29. December 1857. Anmodning om Optagelse i Lauget tilstilles Oldemanden med vedlagt Borgerbrev og Svendebevis. Bestyrelsen tager derefter Bestemmelse om Optagelsen, hvorefter de fremsendte Bevisligheder strax tilbagesendes.

Med Repræsentantskabets Samtykke kan Bestyrelsen under indtrædende Forhold dispensere fra ovenstaaende Bestemmelser.

§ 7. Optagelsen i Lauget beregnes altid fra det Kvartals Begyndelse, hvori Anmodningen er fremsat, og hvorefter Betalingen erlægges. Ved Optagelsen erholde Medlemmerne et af Bestyrelsen underskrevet Medlemsbrev, et Exemplar af Laugets Love, Medlemsfortegnelsen samt Laugets Emblem. Ny tiltrædende Medlemmer betale i Indskud 6 Kr., hvoraf den ene Halvdel tillægges Administrationsfondet, den anden Halvdel Understøttelsesfondet.

Medlemsbidraget er 12 Kr. aarlig, som tilføres Regnskabet for Administrationsfondet med $\frac{5}{8}$ eller 7 Kr. 50 Øre og Understøttelsesfondet $\frac{3}{8}$ eller 4 Kr. 50 Øre aarlig. Ved Anmeldelse strax efter et Medlems Død, kan Enken imod at betale 4 Kr. aarlig indtræde i Mandens Rettigheder.

§ 11. Laugets Regnskab føres i to Afdelinger. Den første omfatter Administrationsfondet, som den 1. Januar 1889 udgjorde 4000 Kr. i Obligationer og 40 Kr. 80 Øre kontant. Hertil lægges Renteindtægten og $\frac{5}{8}$ af den aarlige Medlemsindtægt og andre hertil hørende Beløb. Alle med Lauget forbundne administrative Udgifter udredes af denne Afdelings Midler.

Til anden Afdeling henhører Understøttelsesfondet, som den 1. Januar 1889 havde en Beholdning af 2000 Kr. i Obligationer og 741 Kr. 65 Øre kontant. Hertil lægges ligeledes Renteindtægten og $\frac{3}{8}$ af Medlemsbidraget samt hvad der iøvrigt kan tilflyde Fondet som Gave eller ekstraordinær Indtægt.

Af dette Fonds Midler udredes de til trængende Medlemmer bevilgede Understøttelser, Friboligernes Vedligeholdelse samt andre i Forbindelse hermed staaende Udgifter.

Et særligt Regnskab for det af Malerlauget stiftede Svendelegat føres overensstemmende med de for Legatets Administration vedtagne Bestemmelser.

VI.

FORANDRINGER I LOVENE AF 19. DECEMBER 1889,

vedtagne paa den ekstraordinære Generalforsamling den 8. November 1900 og kgl. stadfæstede den 15. December 1900.

§ 8, 1. Stk.: Medlemmer, der aabenbart handle mod Laugets Interesser eller vise sig uværdige til at være Medlemmer af Lauget, kunne udelukkes ved en Generalforsamlings Beslutning (jfr. § 15).

§ 15, 1. Stk.: Samme Regel gjælder ogsaa for Beslutning om Udelukkelse af et Medlem (jfr. § 8).

VII.

NOGLE TAL TIL BELYSNING AF MALERLAUGETS VIRKSOMHED I DEN SIDSTE MENNESKEALDER.

	1863	1868	1873	1878	1883	1888	1893	1898	1901
Mestre i Lavet	128	104	105	116	124	171	165	305	387
Enker efter Medlemmer	8	13	15	15	14	22	24	28	32
Helaarligt Kontingent for									
Mestre	6	6	6	6	6	6	9	12	12
do. for Enker	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Aflagte Svendepøver	19	19	7	17	23	23	30	52	50
Administrationsfondens									
Beholdning	98	1390	2055	2596	3482	4649	4231	3755	4233
Medlemsbidrag	582	490	507	566	592	784	730	2075	2686
Medlemsindskud	»	8	»	4	16	28	12	312	63
Administrationsudgifter ..	209	190	177	181	124	1172	574	1883	1677
Understøttelseskassens Beholdning	67	438	691	971	1473	2819	5586	8305	13338
Kontingent til Understøttelseskassen	194	163	169	188	196	261	730	1245	1609
Medlemsindskud til do... ..	»	4	»	2	8	14	12	312	63
Udbetalte Understøttelser ..	66	100	144	232	230	312	280	320	320

VIII.

MALERLAUGETS OLDERMÆND.

— — —	1755 Friederich Carl Milan
1648 David Etner	1758 Vilhelm Jacob Røde
— — —	1762 Mathias Gotlieb Krebs
1650 Povel Boemand	1765 Christian Wohler
— — —	1767 Jacob Andreas Bohmseyde
1688 Johan Surland	1775 Christen Tofte
— — —	1779 J. Nielsen Raahede
1698 Poul de Vent	1783 Friederich Haren
1699 Herman von Brölen	1784 Johan Nauman
1700 Jens Christophersen Fisker	1786 Lars Povelsen Lange
1704 Lorentz Cardes	1797 Jens Groth Haberman
1707 Friderich Uebelacher	1799 Carl Stricker
1710 Anthoni Günther Muhle	1801 Hans Carsten Holmer
1713 Friderich Holm	1811 Jørgen Frederik Repholtz
1715 Hans Møller	1815 Jens Neuhausen
1720 Anthon Thiede	1816 Hans Carsten Holmer
1721 Zacharias Getreuer	1821 Peter Vilhelm Jørgensen
1723 Melchior Horter	1836 P. G. Wörmer
1727 Marcus Cardes	1838 C. W. L. Weincke
1732 Lorentz Petersen Wivild	1843 Claus Christian Tilly
1736 Caspar Mortensen Schiøller	1861 S. Holmer
1738 Gabriel Ferdinand Milan	1864 A. Knudsen
1744 Friderich Louise	1886 Carl Frederik Stegmann
1747 Nicolaj Hintze	1902 Vilhelm Hansen
1749 Jacob Meyer	1905 Claus J. Olsen